

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
REPUBLIC OF BULGARIA

Docendo discimus
ДИПЛОМАТИЧЕСКИ ИНСТИТУТ
BULGARIAN DIPLOMATIC INSTITUTE

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Norway
grants

**МЕЖДУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЯ
„БОРБА С АНТИСЕМИТИЗМА
И ОПАЗВАНЕ НА ЕВРЕЙСКОТО
НАСЛЕДСТВО“
31 ОКТОМВРИ 2022, СОФИЯ**

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
COMBATING ANTISEMITISM AND
PRESERVING JEWISH HERITAGE
31 OCTOBER 2022, SOFIA**

МЕЖДУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЯ
„БОРБА С АНТИСЕМИТИЗМА И ОПАЗВАНЕ
НА ЕВРЕЙСКОТО НАСЛЕДСТВО“
31 ОКТОМВРИ 2022 г., СОФИЯ

София, 2022 г.

*Дипломатическият институт не се идентифицира с авторските мнения.
Всички настоящи публикации изразяват само и единствено позициите на
своите автори.*

СЪДЪРЖАНИЕ

I ЧАСТ

Откриване и приветствени слова.....5

Говорители: Г-жа Велислава Петрова, заместник-министър на външните работи

Г-жа Мария Гайдарова, заместник-министър на образованието и науката

Н. Пр. г-н Йорам Елрон, посланик на Държавата Израел в България

Г-жа Юлия Данглова, изпълнителен директор на Организацията на евреите в България „Шалом“

Модератор: Г-жа Таня Михайлова, директор на Дипломатическия институт

I ПАНЕЛ:

Борба с антисемитизма и речта на омразата..... 13

Говорители: Г-н Анжел Банджов, директор на дирекция „Права на човека“ в МВНР

Г-жа Юлия Гавазова, началник на отдел „Мониторинг и борба с антисемитизма“, Организация на евреите в България „Шалом“

Г-н Роберт Джераси, Комисия за защита от дискриминация

Г-жа Габриела Наплатанова, член на Съвета за електронни медии

Доц. д-р Румяна Маринова-Христиди, ръководител на специалност „Хебраистика“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“

Д-р Жули Дюкроа, асоцииран директор на Американския еврейски комитет в Европа

Проф. д-р Урия Шавит, завеждащ програмата за религиозни изследвания в Университета в Тел Авив

Д-р Мариус Казан, изследовател в Националния институт за изучаване на Холокоста в Румъния „Ели Визел“

Модератор: Г-жа Ирина Недева, председател на Асоциацията на европейските журналисти – България

II ЧАСТ

II ПАНЕЛ:

Опазване на еврейското културно наследство.....40

Говорители: Г-н Хакан Джан, заместник-ръководител на работна група, посветена на изследването на австрийско-еврейското наследство, Федерално канцлерство на Австрия

Доц. д-р Михаил Груев, председател на Държавна агенция „Архиви“

Г-н Ели Анави, председател на Регионална организация на евреите „Шалом“ – София

Г-жа Десислава Тодорова, заместник-кмет на община Вигин

Доц. г-р Ангел Джонев, Регионален исторически музей – Кюстендил

Модератор: Г-жа Снежана Йовева, директор на Държавния културен институт към МВНР

III ЧАСТ

III ПАНЕЛ:

Образователни инициативи за възпоменание на Холокоста.....57

Говорители:

Доц. г-р Фелиция Уолдман, заместник-ръководител на делегацията на Румъния към Международния алианс за възпоменание на Холокоста

Г-жа Алберта Алкалай, председател на Центъра за еврейско-българско сътрудничество „Алеф“

Г-ца Милица Иванова, лауреат на 9-ия Международен ученически литературен конкурс „Който спаси един човешки живот, спасява цяла вселена“

Г-жа Стефания Манка, директор на Изследователския институт за образователни технологии към Националния изследователски съвет на Италия

Модератор: Доц. г-р Албена Танева, Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Заключителни слова.....74

Г-жа Таня Михайлова, директор на Дипломатическия институт

МЕЖДУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЯ НА ТЕМА „БОРБА С АНТИСЕМИТИЗМА И ОПАЗВАНЕ НА ЕВРЕЙСКОТО НАСЛЕДСТВО“

31 октомври 2022 г., София

I ЧАСТ

Откриване и приветствени слова

*Модератор: Г-жа Таня Михайлова,
директор на Дипломатическия институт*

Г-жа Таня Михайлова:

Уважаеми гости и Ваши Превъзходителства,

За мен е удоволствие да дам началото на една важна международна конференция, посветена на борбата с антисемитизма и опазването на еврейското наследство.

Дипломатическият институт и Държавният културен институт, институции към Министъра на външните работи, са партньори на Министерството на външните работи в изпълнение на един важен проект с партньор от Норвегия – Норвежкия център за изследвания на Холокоста и малцинствата. Наименованието на проекта е „Стратегическо сътрудничество между България и Норвегия в подкрепа на международните ангажименти на България за борба с антисемитизма и опазването на еврейското наследство“, финансиран по Фонда за двустранни отношения на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Норвежкия финансов механизъм. Той цели да подкрепи МВНР и други заинтересовани страни при изпълнението на ангажиментите на България като член на Европейския съюз и на Международния алианс за възпоменание на Холокоста и по-специално, по отношение на разработването и първоначалното прилагане на първия Национален план за действие за борба с антисемитизма на Република България. Чрез изпълнението на дейностите, които имаме двата Института, целим да засилим и институционалния капацитет и експертизата на МВНР и на други институции във връзка с борбата със съвременните прояви на антисемитизма и езика на омразата.

Няколко гуми за дейностите на Дипломатическия институт по този проект. Нашият първи ангажимент беше проучване на обществените нагласи, което направихме съвместно с „Алфа Рисърч“. То беше публикувано и послужи за основа за разработването на Националния план. Втората дейност е свързана със създаването на мрежа от експерти, институции и заинтересовани страни. Всъщност непосредственото изпълнение на втората задача е провеждането на настоящата международна конференция, която събира представители на правителствения, неправителствения и академичния сектор от България, Австрия, Израел, Италия, Румъния и Франция. Второто събитие в рамките на този наш ангажимент за създаване на мрежа за обмен на практики и на експертиза ще се състои през следващата година,

когато предстои организацията на национален форум, който при възможност ще опита да съвпадне с провеждането на събитията, свързани с 80-годишнината от спасяването на българските евреи. Третата ни дейност в рамките на проекта е свързана с различни публикации – вече имаме такава в сп. „Дипломация“; на път е да излезе книгата на Хана Арент от издателство „Колибри“ – „Произходът на тоталитаризма“, както и сборник от гнешната конференция. Не на последно място, Дипломатическият институт изработи интегрирана дигитална платформа за проекта, която се намира на уеб адреса jewishheritage.bg. Платформата има за цел да отразява събитията по проекта, както и такива, които споделят тематиката.

Това са най-общо дейностите, които Дипломатическият институт има като ангажименти, но за мен е особено възбуждащо, че си партнираме с Държавния културен институт – г-жа Йовева ще говори за това и разбира се, Министерството на външните работи. Затова за мен е чест да покана г-жа Велислава Петрова, заместник-министър на външните работи, да приветства аудиторията на конференция и от мое име бих искала да пожелаем успех на гнешния ден!

Г-жа Велислава Петрова, заместник-министър на външните работи:

Здравейте на всички! Благодаря отново на г-жа Михайлова, която показва как в сравнително кратък период може да се свърши госта и наистина много амбициозна програма.

Уважаеми представители на дипломатическия корпус,

Уважаеми гости,

За мен е удоволствие в качеството си на заместник-министър на външните работи, в същото време ръководител на този проект от страна на Министерството на външните работи, да Ви приветствам днес! Това е пример за международния ангажимент, който България има към борбата с антисемитизма и опазване на еврейското наследство, така че е едно естествено продължение на разнопосочните усилия, които България полага в тази посока. От 2018 г. България е пълноправен и активен член на Международния алианс за възпоменание на Холокоста. В рамките на тази организация, както и извън нея, България безрезервно подкрепя усилията за съхраняване на паметта на жертвите и за образование по въпросите на Холокоста – изключително важна част.

Водещ за нас винаги е бил научният подход към изследването на Холокоста – този, който е основан на обективни, цялостно изучени факти и данни, които да бъдат поставени на преден план. Този подход представлява най-добрата основа за исторически информирани и ефективни усилия в противодействието на съвременния антисемитизъм и заради това за нас е бил водещ. В този контекст, за нас е много важно да се насочат всички усилия в борбата с отричането и изопачаването на Холокоста. Отричането на историята или изопачаването ѝ във вид, който да представи грешни факти или по някакъв начин да прикрие грешки от миналото, или да ги оправдае, за нас е абсолютно неприемливо и затова е важно да бъде избягвано.

До края на годината предстои България да изпълни поетия по време на Международния форум в Малмьо през 2021 г. ангажимент, който е в рамките на изработването на първия Национален план за действие за борба с антисемитизма и опазване на еврейското културно наследство. Този документ ще даде основните насоки и ще очертае пътя, който държавните институции заедно с академичната общност и с гражданското общество следва да изминат заедно, координирано, през следващите години, награждайки над тази здрава основа, която България има – над традиционно толерантния характер на българското общество и високото равнище на интеграцията в него на еврейската общност. Националният план за действие ще посочи конкретни мерки – не само ще очертае пътя, но и мерките в областта на образованието, културата и опазването на общественения рег. Също така ще очертае насоки за съхраняване на богатото еврейско културно наследство в България, ще открие приноса на българските евреи в страната ни и ще способства за по-доброто общо опознаване на еврейските традиции.

През следващата година предстои да отбележим 80-годишнина от спасяването на българските евреи по време на Втората световна война. Планират се редица събития както в България, така и в чужбина. С тях ще почетем героизма и човеколюбието на българския народ, на неговите видни общественици, политици, интелектуалци и съвсем обикновени граждани, които са взели участие в този процес на спасяване на българските евреи, а също така и немалката роля на българската църква. Този светъл акт в мащабите на българската и световната история е изключително вдъхновяващ пример за това, че омразата, дискриминацията и нетърпимостта могат да бъдат преодолені и спрени. Твърдо вярвам, че след като нашите предци са могли в условията на война да помогнат на своите колеги, приятели, съграждани по всички възможни начини, по които са могли, то можем и ние сега да се противопоставим и активно да се борим срещу съвременните прояви на антисемитизъм, и вярвам, че с този проект правим една много важна и добра крачка в тази посока.

Пожелавам на всички Вас много ползотворна дискусия днес и очаквам да видя всички резултати от нея, които съм сигурна, че колегите от Дипломатическия институт, Държавния културен институт и останалите представители на МВНР ще представят в най-добрата им форма! Благодаря Ви!

Г-жа Таня Михайлова:

Благодаря, г-жо Петрова! За мен е чест да поканя Н. Пр. посланика на Държавата Израел в България, г-н Йорам Елрон, за приветствие към конференцията.

Н. Пр. г-н Йорам Елрон, посланик на Държавата Израел в България:

Г-жо Велислава Петрова, заместник-министър на външните работи,
Г-жо Таня Михайлова, директор на Дипломатическия институт към МВНР,
Г-жо директор на Организацията „Шалом“,
Скъпи гости,

Ваши Превъзходителства,

Дами и господа,

Още от самото начало искам да поздравя Дипломатическия институт към Министъра на външните работи и изключително ефективно ръководство на неговия директор, 2-жа Таня Михайлова, за организирането на тази изключително навременна конференция, която е важен компонент, както вече чухме, от един голям набор от проекти за борба с антисемитизма и опазване на еврейското наследство. Това показва ангажимента на България като член на много важния Алианс за възпоменание на жертвите на Холокоста.

Двигателната сила за антисемитизма в голяма степен е словото на омразата, за което ще говоря по-късно. Тази реч на омразата набира скорост и се отразява на всички нас, пряко или непряко. Речта на омразата разкъсва нишките, които свързват обществото, отчуждава ни един от друг и създава фалшив наратив, който може да води към склоняване към омраза и в крайна сметка към насилие.

Отричането на Холокоста не стана за една нощ и самият Холокост не се случи за една нощ. Холокостът беше процес, в който евреите бяха дехуманизирани чрез речта на омразата, чрез пропаганда. Речта на омразата и алиенирането станаха норма и доведоха в крайна сметка до физическото унищожение на 6 млн. евреи. Затова трябва да разберем добре същността на това мрачно събитие и единственият начин да преодолеем предизвикателствата, е да очертаем червени линии спрямо речта на омразата, така че да няма унижение, нетолерантност и омраза.

Думите, изречени от един политик от една крайнодясна партия в България, гласят, че малцинствата са гости в България и че законите трябва да се правят само от българите. Това попада в рамките на речта на омразата и може да доведе до склоняване към омраза. Безразличието към словото на омразата е истинска заплаха за обществото. Осъзнаването, че речта на омразата е предшественик на насилието, беше отчетено от Организацията на обединените нации и нейния генерален секретар, тъй като тя отрича разнообразието и човешките права в основната им същност и може да доведе до създаване на насилие и да попречи на устойчивото развитие на човечеството и на спазването на човешките права. Затова не трябва да проявяваме търпимост, когато чуем реч на омразата. Трябва да надигнем глас. Трябва да кажем това, което е справедливо, и да образоваме хората относно последиците от речта на омразата. Ако сме безразлични към света около нас, това е нещо много опасно. По думите на немския лутерански пастор Мартин Нимер, който в началото е бил симпатизант на нацизма, но след това се е отдръпнал от националсоциализма: „В началото нацизмът се разправи със социалистите, но аз не бях социалист. После с евреите, но аз не бях евреин и не направих нищо. Но когато дойдоха за мен, вече нямаше кой да ме защити“.

Медиите също имат споделена отговорност и играят основна роля в оформянето на общественото мнение. Те трябва да са наясно с последициите за обществото и особено за малцинствата. Думите могат да бъдат източник на вдъхновение, но могат да бъдат и катализатор за нетолерантност и насилие.

Това важи и за социалните мрежи, които изгряят също толкова важна роля по отношение на речта на омразата. Социалните мрежи вдъхновяват една изключителна технологична революция, но могат да бъдат и носители на реч на омразата, която наранява и унижава. Затова трябва да се гради информираност от ранна детска възраст за опасностите от липсата на толерантност, от нетърпимостта и речта на омразата. Затова ние участваме съвместно с Република България в организиране на различни семинари за обучение на децата – да предотвратим тяхното индоктриниране в негативни идеологии и реч на омразата.

Искам да цитирам Библията: „Животът и смъртта са подвластни на езика“. Думите могат да бъдат източник на вдъхновение, но могат да бъдат и катализатор за нетърпимост и насилие. В Израел един от най-големите грехове е злият език – да говориш отрицателно за другите хора. И затова е голямо предизвикателство за цялото човечество да спазваме това правило. Ние трябва да се обединим и трябва да гарантираме, че този ангажимент се изпълнява.

Благодаря Ви много!

Г-жа Таня Михайлова:

Благодаря Ви, г-н Посланик! Сега бих искала да поканя изпълнителния директор на Организацията на евреите в България „Шалом“ за адрес към нашата конференция.

Г-жа Юлия Данголова, изпълнителен директор на Организацията на евреите в България „Шалом“:

Уважаема г-жо заместник-министър Петрова,

Ваши Превъзходительства,

Уважаема г-жо Михайлова,

Уважаеми гости,

Моето обръщение към Вас ще бъде малко по-емоционално, защото темата за антисемитизма в България е нещо, което е изключително емоционално за мен.

От името на Организацията на евреите в България „Шалом“ бих искала сърдечно да благодаря на организаторите на конференцията, както и на всички участници в нея, тъй като, за съжаление, тя е по-нужна отвсякога! Ние от Организацията на евреите в България „Шалом“ бихме били изключително щастливи, ако не се налага да има подобни конференции на тема „антисемитизъм“. Но за съжаление, през последните години ставаме свидетели на все повече реч на омразата и прояви на антисемитизъм в нашето общество. Все по-често изпадаме в ситуации, в които се внушава от най-високите трибуни на държавата, че евреите в България сме гости на нашата собствена родина. Все по-често ставаме свидетели на безнаказани антисемитски действия от уж „безобидното“ разпространение на сувенири с пречупени кръстове и лика на Хитлер по всички курорти, като минем през наличието на нацистки униформи, които се предлагат като карнавални костюми, стигнем до политици или кандидати за такива, които безнаказано разпространяват конспиративни теории, антисемитизъм и ползват език на омразата в публич-

ното пространство. За съжаление, сме свидетели на физически посегателства и поругаване над еврейски гробища и сгради. Все по-често под наши публикации в социалните мрежи четем коментари като: „Хитлер беше прав!“; „Защо ли ви спасихме?“; „Ходете си в Израел!“ и много други подобни.

През последните години фактите доказват в Европа и по света, че лини-ята между речта на омразата и действията от омраза е много тънка, и тя все по-често бива прекрачвана. Аз вярвам, че моята България няма да допусне омразата да я завладее! Вярвам, че в моята България няма да шестват хора с военни униформи и факли! Вярвам, че моята България ще защити паметта на предците ни, спасили моите баба и дядо преди 80 години. Ние, българските евреи, сме избрали да останем тук, в земята на нашите предци, които са се борили за свободата на България, и това е нашата рогуна!

Благодаря Ви, че сме се събрали тук днес да поговорим как да направим така, че както преди 80 години България е била светъл пример в годините на мрак и унищожение, така и днес тя да бъде пример за непримиримост и непо-носимост към антисемитизма. Бих искала да завърша с едни много силни думи на Ели Визел: „Винаги вземайте страна! Неутралитетът и безразличието са в полза на насилника, никога в полза на жертвата. Мълчанието насърчава мъчи-телите“. Благодаря на всички организатори и на всички, които сте тук днес, че не избирате да бъдете неутрални и не се примирявате с безразличието!

Г-жа Таня Михайлова:

Благодаря Ви много, г-жо Данголова! Действително целта на тази конфе-ренция е да говорим, да обсъждаме, да имаме диалог, за да може да избягваме всякакви прояви. Министерството на външните работи, и българските инсти-туции всъщност целят и се стремят да направят така, че да не се налага да се правят такива дебати. Може би г-жа Петрова ще допълни с няколко думи.

Г-жа Велислава Петрова:

В контекста на казаното от посланика и от г-жа Данголова със сигур-ност не можем да останем безучастни и правителството по никакъв начин не остава безучастно. За мен е много важно в настоящата ситуация да от-сяваме индивидуални прояви на политическо говорене, които имат за цел да привличат определен вид внимание към крайни политически лидери, и ясните и конкретни действия на правителството, част от които е и този проект. Освен това борбата в социалните медии с говора на омразата е една борба, която, за съжаление, трудно можем на каквито и да било фронтове да водим, и всяко усилие, което полагаме, е положителна стъпка в правилната посока.

Въпреки това, не бива да фокусираме вниманието си върху единични про-яви, които имат за цел наистина да отместят вниманието от конструктив-ните действия, които може да поемаме в посока на това наистина изначално да се борим с прояви на антисемитизъм, които да влизат във всички нива на обществото. И тогава, фокусирайки голяма част от вниманието си върху такива единични случаи, които водят наистина до болката и до емоционал-

ността, които изразихте, мисля, че се отдалечаваме от целта, а целта е да намерим работещи механизми, по които да можем наистина, използвайки научния подход и фактите, да имаме правилния наратив за историята.

Разбира се, не трябва да оставяме такъв тип прояви безнаказани и не трябва да им позволяваме да се превърнат в не просто единични прояви, а в нещо, което се случва постоянно. Но мисля, че от страна на правителството, със сигурност от страна на МВНР, имаме абсолютната сензитивност както към такива прояви, така и към важността на това да продължаваме със стратегията, която вече сме заложили – стратегията, която съществува и в Националния ни план.

Благодаря Ви, че поставяте на преден план тези прояви, но не мисля, че те са фокус, и не мисля, че те наистина са в ДНК-то на българина като проява, и заради това смятам, че не трябва да им обръщаме чак толкова внимание.

Г-жа Таня Михайлова:

Благодаря много на г-жа Петрова! Разбира се, точно това е и целта – разработвайки този първи Национален план в България, да може да се чуят всички гледни точки. Г-жо Мария Гаударова, заместник-министър на образованието и науката, заповядайте!

Г-жа Мария Гаударова, заместник-министър на образованието и науката:

Благодаря Ви!

Уважаеми гами и господа,

Ваше Превъзходителство г-н Елрон, посланик на Държавата Израел в България,

Уважаеми г-жо Петрова, г-жо Недева, г-жо Гавазова и всички останали, които сте тук, обединени от една обща тема,

Изключително важно е тук да бъдем заедно и да говорим по темата, защото има много важна причина и тя е да пазим жива паметта за Холокоста – за това, което се е случило преди години на едно цивилизовано място, по един крайно нелогичен и нецивилизован начин. И смятам, че днес именно нашето отношение към Холокоста е индикатор за почитеността на човечеството като цяло. Защото, когато пазим историята жива, когато търсим и анализираме причините как е възможно това да се случи: хора, които са уважавали науката, които са имали ценности, които са развивали за времето си своите технологии и са уважавали наследството и културата, и историческата памет, всъщност да ползват всички тези знания, за да унищожават групи хора. И този отговор, който днес ние си даваме, върви ръка за ръка с отговора на един друг въпрос: как обикновените хора са реагирали? Как гражданското общество, което не е било толкова обединено чрез дигитални средства за времето си, е намирало път, сили, начини, средства да обедини своите усилия и да пази човешките животи? С риск, разбира се, с много трудности и въпреки това, опазени са тези животи. България има изключително важна роля в този

процес и аз съм горда като българин днес, че мога да го кажа.

Същевременно политиките, които трябва да провеждаме днес, трябва да бъдат фокусирани върху това да подготвим нашите деца да пазят тази историческа памет, да знаят рисковете, да познават тези точки, които ни дават критичните нюанси как едно общество или организация, или структура, може да използва речта на омразата, може да манипулира медиите, може да постига цели, които са античовешки категорично. И затова днес ние сме събрани тук да говорим не само за историческата памет, не само за културното наследство, което е съхранено, и трябва да предаваме напред, но да говорим и за това как стъпка по стъпка да дадем тези нужни послания и опорни точки на нашите деца, така че никога повече това да не се случи в историята на човечеството.

В Министерството на образованието и науката има много инициативи – от години има устойчива политика в това отношение. Те са свързани не само с преподаването на историческите въпроси, а с много извънкласни дейности, които са обединени за обмен на добри практики с други учители от Гърция и Република Северна Македония, които заедно всяка година участват в ежегодни обучителни семинари в Мемориалния център в памет на жертвите и героите на Холокоста в Йерусалим, така че да се докоснат и да съпреживеят това, което да предадат на своите деца. Организирахме ежегоден конкурс за ученически изследователски проект на тема „Места и памет“, който е свързан с еврейските общности в България, а традиция вече в нашата страна е в навечерието на 10 март всяка година в училищата да се провеждат дейности под надслов: „Урок по достойнство“.

Смятаме, че чрез конкурсите, чрез допълнителната работа, чрез обмена на добри практики, чрез конференции – това е начинът да фокусираме не само да имат знания нашите ученици, но да умеят да съпреживеят, да умеят да се потопят в темата и да знаят как да пазят обществото, как да бъдат граждански активни и как да поемат тези тежки исторически уроци. Разбира се, никои не може да прогнозира бъдещето, но ние трябва да сме подготвени за него и да не допуснем да се случва повече Холокостът където и да е, под каквото и да е формат.

България, разбира се, е част от единната европейска общност и споделя тази отговорност за бъдещите поколения – да бъдат подготвени, да нямаме проявления на антисемитизъм и по този начин участваме и активно в разработването на Националния план за действие за борба с антисемитизма, както и за опазване на еврейското културно наследство. С общи усилия, вярвам, ще имаме този резултат, който гължим на децата си – те да бъдат подготвени, да живеят в един по-добър мирен свят и да знаят. Благодаря!

Г-жа Таня Михайлова:

Благодарим на г-жа Гайдарова!

В откриващата сесия бяха засегнати важни теми и точно с това ще се занимаваме днес: с борбата с антисемитизма и речта на омразата, с опазването на еврейското културно наследство и с образователните инициативи за възпоменание на Холокоста.

Пожелавам много успешна конференция на всички!

I ПАНЕЛ:

Борба с антисемитизма и речта на омразата

Модератор: Г-жа Ирина Недева, председател на Асоциацията на европейските журналисти – България

Г-жа Ирина Недева:

Много благодаря за възможността журналист да модерира първия панел в този респектиращ форум на изключително важна тема – „Борбата с антисемитизма и речта на омразата“. Ние говорим за феномен и за световни тенденции, които е важно да осъзнаваме по какъв начин изглеждат и през българска перспектива.

Аз съм председател на Асоциацията на европейските журналисти – България и същевременно с това съм член на Националната комисия по журналистическа етика. Също така съм журналист. Работя като водеща на радиопредаване в основната информационна програма на Българското национално радио – общественото радио в България.

Ние всички си даваме сметка, че медиите далеч не са това, което бяха преди 20-30-50 години. На хоризонта и на сцената е това, което много от нас са склонни да наричат „социални медии“. Аз лично смятам, че е по-добре да ги определяме като „социални мрежи“, защото част от проблемите, пред които сме изправени в борбата с антисемитизма и езика на омразата, се умножават и на практика променят своя външен облик, но не и своята същност, през социалните мрежи. Журналистиката е изправена пред сериозни предизвикателства. Една от основните цели на Асоциацията на европейските журналисти е да помагаме за утвърждаване на етичните принципи на професионалното и отговорно отразяване на многообразието в нашето общество. Това означава и спазване на етични стандарти на професионална журналистика – точно по това ще се отличаваме от така наречените социални мрежи. Затова за мен е чест и отговорност да модерирам този панел. Нека да кажа, че в него ще чуваме гласове както на хора от Организацията на евреите в България, така и от академичните общности. Ще имаме и специален фокус върху това какво може да прави регулаторът в медийното поле по отношение на езика на омразата.

И в крайна сметка започваме оттам – от големия въпрос за институционалния отговор, разпознаваемостта на антисемитизма във всичките му нови проявления. И затова ще дам първоначално гумата на г-н Анжел Банджов, който е директор на дирекция „Права на човека“ в МВНР. След това ще чуем Юлия Гавазова – човека, който се занимава с наблюдението и битката с антисемитизма в Организацията на евреите в България „Шалом“. След това ще погледнем към една важна комисия в България – институцията, която се грижи за защитата от дискриминация – Комисията за защита от дискриминация. Към полето на медийната регулация ще чуем г-жа Габриела Наплатанова като член на Съвета за електронни медии в България. Има и представители на академичната общност – Румяна Маринова-Христиди, която завежда спе-

циалност „Хебраистика“ в Софийския университет; г-р Жули Дюкроа, която се занимава със същите теми в Американския еврейски комитет в Европа; проф. Урия Шавит, който е директор на религиозните програми на Университета в Тел Авив; г-р Мариус Казан, изследовател в Националния институт за изследване на Холокоста в Румъния, който носи името на Ели Визел.

Първо давам гумата на г-н Анжел Банжов от Министерството на външните работи.

Г-н Анжел Банжов, директор на дирекция „Права на човека“ в МВНР:

Благодаря Ви много!

Моята роля е да кажа няколко гуми от институционална гледна точка по въпроса. Както каза г-жа Недева, аз съм директор на дирекция „Права на човека“ в Министерството на външните работи и съм също така заместник-ръководител на българската делегация в Международния алианс за възпоменание на Холокоста – една международна организация, посветена на борбата с антисемитизма и възпоменанието на Холокоста, към която България се присъедини през 2018 г.

Ние като държава, като общество, както всяка друга цивилизована държава, полагаме на институционално равнище усилия за борба с антисемитизма. Както казваше един мой вече покоен преподавател в университета: „Във всяко едно общество има едни 10% екстремисти поне“. България не е изключение, не са изключение и останалите държави по света. Така че, да, има такива проблеми в нашето общество и винаги е имало, както и във всяко едно друго общество. Ние не трябва да ги премълчаваме, напротив, трябва да им обръщаме внимание и да се борим с тях, но също така трябва да търсим и положителното, което в нашия случай е традицията, която има нашето общество, нашата държава като такава също. Ние нямаме, за разлика от много други общества и държави, грастични примери на антисемитизъм и като изключим епизода с антисемитското законодателство от Втората световна война, нямаме никаква история на антисемитизъм на държавно ниво. Така че от тази гледна точка ние стъпваме на един много здрав терен, една здрава основа, върху която да градим усилията на обществото и институционалните усилия за борба с антисемитизма.

Тук веднага бих открил и историческия факт на спасението на българските евреи по времето на Втората световна война. Това е нещо, с което българският народ съвсем основателно се гордее, но и което е един много мощен пример за това какво представлява борбата с антисемитизма и каква трябва да бъде тя, тъй като в едни изключително тежки години – години на световна война, когато България е съюзник на Германия, българският народ се противопоставя на политиката на Холокоста и в крайна сметка се противопоставя на това еврейски членове на българското общество да бъдат отделени от обществото, към което принадлежат, и да бъдат изпратени в Лагерите на смъртта. Това е, бих казал, уникален случай. За мен това е източник на национална гордост и пак казвам – изключително добър пример за

това какво представлява борбата с антисемитизма и изключително голямо въжновение за съвременните ни усилия в тази насока.

Както знаете, България е пълноправен член, и то вече от години, на редица международни организации, в които правата на човека са приоритет и които налагат изключително високи стандарти в тази област. Тук говоря за Съвета на Европа, за НАТО, за Европейския съюз, за ОССЕ – всичките тези организации имат различни документи, различни правнообвързващи инструменти в областта на правата на човека, различни механизми за наблюдение и оценка, включително в много от случаите и механизми, в които може да се поднесе индивидуална жалба пред съответната организация – да се търси някаква справедливост, ако тази справедливост не е било възможно да се получи в националната административна и съдебна система. В тези организации ние като държава отдаваме изключителен приоритет на борбата с дискриминацията, с нетърпимостта, с омразата, с говора на омраза и с една от най-тежките форми на тези феномени и престъпления, а именно антисемитизма. Ние също така не просто на гуми сме се присъединили към редица документи, но и много активно противодействаме на всякакви опити за насаждане на антисемитизъм и в международен план, и чрез инструментите на международните организации. Категорично и последователно се разграничаваме от всякакви инициативи, които могат да бъдат разглеждани като антисемитски.

Като кулминация на тези усилия в международен план гоиде през 2018 г. и присъединяването на България към Международния алианс за възпоменание на Холокоста. Това е организация, която е сравнително млада и която е съставена от еднородни граждани – държави, които са обединени около целите на възпоменанието на Холокоста, запазването на паметта за жертвите на Холокоста и борбата с антисемитизма в днешни дни. България под изключително внимание взема в своята дейност в организацията не само възпоменанието, но и изучаването на Холокоста и на свързаните с него събития, както това беше казано и от заместник-министъра на образованието и науката – това са неща, които са много пряко свързани с борбата с антисемитизма в днешно време. И ние застъпваме един последователен подход в противодействие на отричането на Холокоста – Holocaust denial, и изопачаването на Холокоста – Holocaust distortion. България с присъединяването към организацията е възприела и нейната работна дефиниция за антисемитизма и я прилага. Също така в момента на присъединяването е определен национален координатор за борба с антисемитизма – това е бил тогавашният заместник външен министър, Георги Георгиев. В момента ние сме в процес на приемане на ново решение на Министерския съвет, така че длъжността да стане не поименна, а свързана с институция, т.е. с Министерството на външните работи. Тоест винаги, когато има ново правителство, да има координатор по борбата с антисемитизма, който ще бъде заместник-министърът на външните работи, определен със заповед от министъра на външните работи, така че ще се осигури една институционална приемственост и последователност в тези усилия както в национален план, така и в международен план.

МВНР по дефиниция работи основно извън границите на страната, но в конкретния случай ние много често взаимодействаме с ведомства, които

работят вътре в страната особено когато получаваме сигнали за прояви на антисемитизъм и тогава ние реагираме публично, обикновено чрез изявления от наша страна или изявления на електронната страница на Министерството. Но също така реагираме и осъществяваме координация с останалите ведомства, които имат отношение. Например преди години имаше случай на награскани символи върху оградата на синагогата с антисемитско съдържание. Тогава подадохме сигнали до всички ведомства, които биха могли да имат отношение, за да вземат мерки.

И пак във връзка с тези наши усилия в национален и в международен план, включително по линия на Европейския съюз, където наскоро беше приета една стратегия – „Стратегия на Европейската комисия за борба с антисемитизма и съхраняване на еврейското наследство“. Европейският съюз, както и повечето държави членки на ЕС, вече имат национални координатори по борбата с антисемитизма и запазването на еврейското наследство, както е у нас. Ние като държава предприехме стъпки за разработването на първия Национален план за противодействие на антисемитизма и съхраняване на еврейското наследство. Накратко, има създадена работна група, която подготвя проекта въз основа на едно проучване на общественото мнение, което измери нагласите и вижданията не само на обществото като цяло, но и сред еврейската общност в България, и което даде едни изключително окуражаващи резултати както по отношение на степента на интеграция на българските евреи в обществото, така и по отношение на усещането на останалата част от обществото за техния принос и за техните особености, интереси, виждания, участие в общественения живот на нашата държава.

Другата година се навършват 80 години от акта на спасяването на българските евреи през 1943 г. от изпращането им в Лагерите на смъртта. От тази гледна точка ние планираме също така – беше създаден съвсем наскоро Националният инициативен комитет по въпроса – с една програма от събития у нас и в чужбина да отбележим тази годишнина, включително да отбележим паметта на хората, които, за съжаление, не са могли да бъдат спасени и са станали жертва на Холокоста, като също така подчертаем значението на борбата с антисемитизма в днешно време във всичките му традиционни и съвременни форми.

Г-жа Ирина Негева:

Благодаря! Нека да кажа, Вие завършвате с поглед към 80-ата годишнина. Големият въпрос, който, предполагам, ще бъде засегнат, е до каква степен българското общество научава уроците и пълната картина за това, което се е случило тогава. Вие споменахте и хората, които не са били спасени в онзи един исторически период, така че темата е многостранна.

Нека да попитам г-жа Юлия Гавазова какво всъщност вижда Организацията на евреите „Шалом“, когато прави този мониторинг на антисемитските прояви в България. Ще реферирам една неотдавнашна случка в световен план. Тя е свързана с антисемитско изказване на един много известен рапър, Кание

Уест. В резултат на неговото антисемитско изказване Туитър стопира неговия акаунт. Световни изследователи на антисемитизма се обединиха около това, че като че ли в момента виждаме връщане назад към антисемитизма. Възможно ли е от тези наглед малки прояви на надписи по синагогата, които някои хора не разпознават какво означават, или поругаване на еврейски гробове да се направи прогноза за това какво е състоянието в момента на антисемитизма в нашето общество и как да се противодейства на него?

Г-жа Юлия Гавазова, началник на отдел „Мониторинг и борба с антисемитизма“, Организация на евреите в България „Шалом“:

Основната дейност на Организация на евреите в България „Шалом“ е да се занимава със запазване и съхраняване на културата, на ценностите и традициите на еврейската ни общност, но освен това една от нашите основни цели и приоритети е точно борбата с антисемитизма. Това, на което ние ставаме свидетели особено през последните години, е наистина плашещо. Плашещо е и също така, че има много хора сред нас, които не разпознават този проблем. Знаем го какво говеде омразата преди повече от 80 години. Когато тази омраза е насочена към една определена група хора, в случая към евреите, тогава говорим точно за антисемитизъм.

Бих искала да споделя с Вас някои от основните причини за нарастването на антисемитизма в Европа и в България. Причините са много, но тук сме извадили може би най-важните от тях – това са бежанската криза; социалната и икономическата криза; разпространяването на конспиративни теории, които особено през последните 2 години придобиха ужасяващи размери покрай COVID пандемията най-вече; онлайн свободата на разпространяване на езика на омразата и фактът, че все повече младежи се поддават на радикализация. Като казвам „младежи“, имам предвид деца дори на по 13-14 години. Преди години може би тази възрастова граница беше 17-18-20, а сега грастично е спаднала възрастовата граница. Тази тема е изключително интересна и важна и наистина трябва да ѝ отделим необходимото внимание.

Какво всъщност прави Организация на евреите в България „Шалом“ за борбата с антисемитизма? Ние извършваме наблюдение и анализ на ситуацията в страната; регистрираме извършените прояви на антисемитизъм; реагираме към съответните институции при получаване на сигнали за прояви на антисемитизъм и участваме в кампании, свързани с борбата с езика на омразата съвместно с различни наши партньорски организации.

Бих искала да споделя с Вас една статистика относно направено проучване в началото на тази година вътре в нашата организация. Отварям една скоба, че Организация на евреите в България „Шалом“ е представител на около 98% от всички евреи в страната. На въпроса: „Според Вас държавните институции правят ли достатъчно стъпки за противодействие на антисемитизма?“ около 75% от членовете на нашата организация са отговорили с отговор „Не“. На въпроса: „Според Вас има ли политически партии или субекти, използващи антисемитска реторика за привличане на гласове?“ над 80% от нашите члено-

Ве са отговорили с „Да“. Относно нивото на антисемитските прояви в страната – тук е много важно да отбележим няколко неща. Не знам дали някой от Вас е търсил дали има статистически данни за процент или нивото въобще на извършените инциденти и случки с антисемитски характер, но когато ние търсим такава информация, нея или я няма, или, ако се намери някаква такава информация, тя не е точна. Защо се получава така? Около 73% от членовете на нашата организация, които са били обект на антисемитизъм, никога не са сигнализирали на никого за това какво им се е случило. Защо? Това се дължи на липсата на доверие към властите, липса на разбиране и за съжаление, когато човек подаде един такъв сигнал, след това на него му се налага да дава стотици обяснения, разговори по телефона и малко или много оставащ с една горчилка, че все едно ти си извършителят на престъплението, а не пострадалият. Липсата на реакция от страна на членовете ни дава погрешна статистика за нивото на антисемитските прояви в страната, но това не е единствената причина за разминаването в статистическите данни.

Какво се случва, когато се срещнем с неразпознаването и неразбирането на антисемитизма и какви са последиците от него от страна на институциите и от страна на съдебната власт? Неразбирането води до погрешно взети решения. Имаме много такива примери с решения от прокуратура, в които решението завършва с отказ за образуване на досъдебно производство поради различни причини. Неглижиране на проблема и регистриране на престъпленията, извършени от расистки подбуди, като вандализъм. Това е един от основните проблеми, с които се срещаме ние най-често.

Много ясно бихме искали да обясним на всички, че „израелци“ не е равно на „евреи“ и не всички евреи са израелци. Срещаме се с този проблем много често. Когато преди мен тук колегите споменаха за думата „гости“ – станахме свидетели през последните години много често да бъдем наричани „гости“. Важно е да се запомни, че българските евреи са български граждани.

Следва един пример, за който с радост бихме искали да споделим. Казвам „радост“, защото тук наистина имаме реакция от страна на някоя институция, а това се среща много рядко. Въпреки че в повечето случаи антисемитизмът не бива разпознат, все пак се намират общини и институции, които успяват да разграничат вандализъм от антисемитизъм. Миналата година изпратихме сигнал до кмета на община Поморие относно разпространявани нацистки сувенири в гр. Поморие, в центъра на града, и за наша радост кметът реагира. Изпрати ни писмо, в което ни се каза, че тази продажба е преустановена и че такива сувенири повече няма да бъдат предлагани там.

За съжаление, когато ние изпращаме сигнали до различните институции, ние невинаги получаваме въобще някакъв отговор. Такъв пример е случаят с Община Приморско – две поредни години ние изпращаме сигнали до Община Приморско относно предлагано забавление с нацистко облекло. Кметът на Община Приморско така и не реагира дори и след втория ни сигнал. За сметка на това пък тази година от Главна дирекция „Национална полиция“ успяха да реагират и чрез техни колеги се свързаха със собственика на обекта, на когото беше създаден предупредителен протокол. Това е също един добър

пример в случая не от страна на кмета на общината, а от страна на ГДНП.

Онлайн продажбата на нацистки сувенири също е един много голям проблем, с който ние се сблъскваме много често и за който, за съжаление, ние не виждаме никаква реакция. Съвсем свободно в интернет може човек да си купи каквито си пожелае нацистки сувенири, чаши, знамена, портрети, чинии, каквото се сетите. Най-често това, което може да се види – отдолу под самата снимка самият продавач е написал, че този предмет, който се продава, служи за декорация на събитие или на филм и не се продава с пропагандна цел, и това следва да означава, че всичко е наред. За съжаление, наистина тук не сме видели никаква реакция от когото и да било все още.

Като добър пример за работа с партньорските ни организации бихме искали да споделим с Вас работата ни със Столична община. Ние участваме в кампания „Да почистим София от езика на омразата“. Последните няколко месеца изпращаме снимки до Столична община със сигнали, получени от наши съграждани, за изрисувани свастики и други символи, свързани с езика на омразата. В случая тук говорим за една снимка в столичното метро. След това ние получаваме обратна връзка от Столична община, придружена със снимков материал как въпросният символ е почистен. Имаме още примери с премахнати символи на омраза от детска площадка или фасади на сгради. Тук на мен лично много приятно впечатление ми направи, че не само са премахнати, ами наистина фасадата на сградата не е боядисана като с кръпка в някакъв друк цвят, а е запазена, каквато е била истинската фасада на сградата, преди да бъде изрисувана с тези символи на омраза.

Футболните агитки са друг проблем, с който ние се сблъскваме. Това, за съжаление, не е никакво ново явление – то датира от много години назад. Ние сме подавали многократно сигнали до различни футболни клубове. Не сме получили обратна връзка от тях до момента. Може да видите различни снимки – на стадион, до вратата на футболното игрище, има разпънати знамена с нацистки и фашистки символи; магазин на ЦСКА, който целият е облепен със свастики и с лика на Хитлер; както и от футболен мач, който се състоя в София. Това е футболна агитка, която отправя нацистки поздрав пред Министерския съвет. Не съм видяла досега реакции нито в медиите, нито където и да било относно това събитие.

Бих искала да обърна внимание на следното: всъщност до какво води езикът на омразата и negliжирането на проблема, свързан с разпространението на езика на омразата в интернет. Пример за това: преди четири дни се навършиха четири години от атаката в Питсбърг, когато загинаха единадесет души и шестима бяха ранени. Какво се случи? Докато вървеше сутрешна служба в една от синагогите в Питсбърг, извършителят влезе и извърши атака. Преди обаче да пристъпи към такива действия, той е споделил своите намерения в социалните мрежи. Никой не му е обърнал внимание. Той се е радикализирал онлайн и това е останало буквално незабелязано по някакъв начин. По време на стрелбата той крещи: „Всички евреи трябва да умрат!“.

Важно е да кажем, че когато говорим за онлайн език на омразата, той никога не си остава само онлайн – рано или късно това преминава в реалния

живот. Всички терористични атаки в последните години са започнали с он-лайн радикализация.

И като финал бих искала да отправя един призив към всички нас: нека не забравяме до какво води омразата и нека не забравяме, че езикът на омразата е инкриминиран в чл. 162 и чл. 164 от Наказателния кодекс, а проповядването на антидемократична идеология е разгледано в чл. 108! Нека ги цитираме! Благодаря на всички!

Г-жа Ирина Негава:

Много благодаря на Юлия Гавазова!

Сега виждаме, че картината е госта по-сложна от това, което първоначално очакваме, казваме си и се успокояваме – че българското общество е толерантно, нагласите са добри, няма ръст на антисемитските чувства като цяло в българското общество. Картината е по-сложна. Трябва да си даваме сметка и да разпознаваме тези явления.

Нещо съществено – защо хората, които са обект на език на омраза, не вярват, нямат доверие в институциите, които би трябвало да ги защитят? Чухме от г-жа Гавазова това, че всъщност неразпознаването на езика на омразата като пътека към престъпления от омраза (hate crime), омаловажаването му като вангализъм или като хулиганство, всичко това заедно със сложни бюрократични процедури, в които на човека, който свидетелства за посегателство срещу него, на практика му се губи времето да бъде разпитван, вместо да му се помогне и да се осъществи защита, разпознавайки явлението – това са нещата, които спират част от еврейската общност да свидетелства и да подава сигнали за подобно нещо.

Така ли е и по отношение на един орган, а именно Комисията за защита от дискриминация, който е различен от службите за сигурност и полицията? Какво се вижда през камбанарията на Комисията за защита от дискриминация? Давам гумата на г-н Роберт Джераси и на г-н Виктор Рибарски.

Г-н Виктор Рибарски, Комисия за защита от дискриминация:

Благодаря Ви!

Аз ще представя накратко работата на Комисията в тази сфера. Освен борбата с дискриминацията, в това число и речта на омразата, една от основните функции на КЗД е превантивната. С цел недопускане на дискриминация, Комисията реализира различни инициативи, проектни предложения, срещи с граждани и приеми. Тази дейност се реализира с помощта на регионалните представителства на Комисията. Те са създадени съгласно препоръка на Европейската комисия срещу расизма и нетолерантността и те осъществяват консултативни, контролни и организационни функции, като оказват методологическа помощ с оглед подобряване на достъпа до Комисията из цялата страна, най-вече в териториите, които обслужват.

В областта на превенцията от дискриминация, изграждането на толе-

рантност и борбата с дискриминация в различните ѝ форми като расизъм, ксенофобия, насилие и омраза, както и с цел установяване на мултикултурен диалог и поощряване на толерантността, и уважение на човешките права, Комисията провежда периодично срещи и е в тясно сътрудничество с неправителствени, правителствени, национални и международни организации.

От 2010 г. Комисията за защита от дискриминация в качеството си на контактна точка за Република България към Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа ежегодно събира статистически данни, свързани с престъпленията от омраза, съгласно указанията на Бюрото за демократични институции и права на човека. През годините в изпълнение на горепосочените функции КЗД изисква ежегодно информация от Министерството на вътрешните работи, Върховния касационен съд, Прокуратурата на Република България и Националния статистически институт. Тази информация се систематизира, изпраща във въпросниците на ОССЕ и се предоставя впоследствие до тях.

През октомври 2015 г. в столицата КЗД в сътрудничество с ОССЕ организира втората национална работна група, на която освен експерти от Администрацията на Президента, Министерството на правосъдието, МВР, МВНР, Върховната касационна прокуратура, Върховния касационен съд, Висшия съдебен съвет, Националния статистически институт, Националния институт за правосъдие присъстваха и представители на политически кабинети. Предмет на срещата бяха както приемането на дефиницията за „престъпление от омраза“ на политическо ниво с оглед мониторинга, регистрирането и докладването на престъпленията от омраза, така и предприемането на законодателна инициатива за съответните изменения и допълнения в Наказателния кодекс на Република България. Силната ангажираност на всички участници по въпросите, повдигнати в рамките на срещата, доведе до успешната реализация на нейната основна цел – постигане на консенсус и приемане на работна дефиниция за „престъпление от омраза“ с оглед регистрирането, докладването на престъпления от омраза в Република България съгласно изискванията на ОССЕ. Обсъден беше и координационният механизъм, който да работи по прилагането на дефиницията на практика, и нейното използване за по-добро и ефективно регистриране на престъпления с расистки, религиозни и политически подбуди посредством речта на омразата, често водеща до престъпления от такъв характер.

КЗД редовно участва и в заседания на контактната група към националния координатор за борба с антисемитизма при Министерството на външните работи. Пример за добра практика и сътрудничество в борбата с речта на омразата са и съвместните дейности на КЗД с представители на еврейската общност в България и провеждащите се през годините систематични срещи. Те започват с подписания между КЗД и Организацията на евреите в България „Шалом“ меморандум за сътрудничество през 2015 г., продължават с ключови съвместни инициативи с добрата воля на Посолството на Държавата Израел в България и с решимостта за сътрудничество в областта на равенството и недискриминацията, както и с възможностите за обмен на опит между експерти от двете държави чрез работни посещения на място. През годините са обсъждани и определени аспекти от работата на израелски сродни органи, кои-

по съвпадат с дългосрочните стратегически цели за развитие на КЗД, като например създаването на Консултативен обществен съвет и разработването на ефективна комуникационна стратегия на Органа, която да послужи за основата на мащабна информационна кампания за повишаване на информираността по въпросите на толерантността и равното третиране. Комисията ежегодно посещава и отразява в медийното пространство значими събития, посветени на различни годишнини, на историята на еврейския народ. Тези съвместни дейности и реализирани общи идеи неминуемо са обусловени от превърналото се в нарицателно уважение и приятелство между българския и еврейския народ.

Доказателство за активната роля на КЗД с цел недопускане на различни форми на дискриминация, включително и антисемитизъм, бе отразено позитивно в доклада на комисаря по правата на човека при Съвета на Европа Дуня Миятович след посещението ѝ в България през 2019 г. През същата година Комисията за защита от дискриминация и Националният съвет за религиозните общности в България подписаха меморандум за сътрудничество, в който са заложили съвместни дейности в борбата срещу езика на омразата, ксенофобията, антисемитизма и расизма. През същата година КЗД изрази публично своята позиция срещу зачестилата употреба на език на омразата, произтичаща от редици примери в обществото, при които публичното говорене, в това число и в социалните мрежи, ескалира до недопустими крайности – дискриминационни прояви на език на омразата, които могат да предизвикат ограничаване на участието на гражданите в демократичната дискусия в обществото. Сред примерите за подобни прояви КЗД посочи и провеждането на станалия ежегоден парад „Луковмарш“, който през годините е доказал себе си като трибуна за език на омразата срещу представители на еврейската и други общности.

През същата година на 26 март се проведе среща между доц. Ана Джумалиева, председател на Комисията, заедно с Георги Георгиев, тогава заместник-министър на външните работи и национален координатор за борба с антисемитизма, ксенофобията и езика на омразата, и доц. д-р Александър Оскар, председател на Организация на евреите в България „Шалом“. На срещата бяха обсъдени съвместни инициативи след приемането на България в Международния алианс за възпоменание на Холокоста за борба срещу всякакви форми на антисемитизма и езика на омразата в българското общество. Отбеляза се много добротото сътрудничество между правителството на Република България, ОЕБ „Шалом“ и Световния еврейски конгрес и подписаният между тях меморандум за сътрудничество. Въпреки всички действия на Комисията и инициативите на други организации, езикът на омразата е явление, което не изчезва. Графиката показва докладваните до ОССЕ престъпления от омраза с антисемитски характер за последните пет години. Не можем да кажем, че се наблюдава някаква тенденция в броя или характера на тези престъпления от омраза, но със сигурност можем да сме съгласни, че те са недопустими.

Г-н Роберт Джераси, Комисия за защита от дискриминация:

Казвам се Роберт Джераси и ще говоря само от лично име и от позицията на това, че съм еврейин. Считаю, че negliжирането на миноритарни прояви и

единични изявления не е политика, която трябва да бъде спазвана, а нещо, което е изключително важно, защото от гребните неща се започват големите проблеми. Аз не мога да се съглася, че моите внучета ще ходят да играят на детски площадки с пречупени кръстовете. Не мога да се съглася да ходя по крайбрежието на морето и да гледам нацистки униформи и пречупени кръстовете по чаши и други сувенири.

И аз много съжалявам, че на тази конференция не виждам представители на прокуратурата и Министерството на вътрешните работи, тъй като един от основните проблеми е, че освен превенцията, която трябва да бъде още от училище, ние третираме тези неща като хулиганство и извършителите няма да получат съответното наказание спрямо всичките членове, които г-жа Гавазова изрече. Защото досега няма нито един осъден в България за антисемитизъм, нито една книга няма, която да е забранена от прокуратурата или обществото, защото е антисемитска и всички тези слова от трибуната на Парламента, които слушаме понякога, не можем също да ги сметем за нещо, което не е важно.

Радикализирането на децата е изключително опасен проблем и снижава-нето на възрастта им във все по-ниски степени показва, че някъде бъркаме. И колкото и да сме благодарни за това, че са ни спасили, за това, че са спасили нашите бащи и майки, ние имаме право да кажем, че някои неща не са в ред. И тези неща не трябва да се замитат под килима, а трябва да бъдат ясно казани и цялото общество трябва да се заеме с тях!

Благодаря Ви за вниманието!

Г-жа Ирина Недева:

И аз Ви благодаря! Посланието, което чухме: даже да изглеждат единични прояви, даже да изглеждат малки, този потенциал за радикализация на базата на омраза е нещо, което трябва да бъде агресивно институционално.

Сега отиваме в полето на медиите, защото, ако говорим за неразпознаваемост на някои прояви на антисемитизъм като един от проблемите, пред които сме изправени, как изглеждат изказванията в медиите? Достатъчно наясно ли са медиите за това какво чуват, когато един или друг единичен политик прави антисемитски изказвания? Разпознават ли медиите антисемитския потенциал на определени конспиративни теории и какво може да направи, и какво не може да направи регулаторът?

Давам гумата на г-жа Габриела Наплатанова. Заповядайте!

Г-жа Габриела Наплатанова, член на Съвета за електронни медии:

Уважаеми гами и господа,
Ваше Превъзходителство,

Аз много благодаря на Дипломатическия институт от името на целия Съвет за електронни медии, че ни поканиха да участваме в тази изключително важна международна конференция, посветена на проявите на антисемитизъм! В случая аз ще говоря за езика на омразата в електронните медии, които

регулира Съветът за електронни медии. Случаите са осем, които ще Ви представя. Трябва да се отбележи, че във време, което е обелязано от изключителни изпитания в сферата на сигурността, в каквото живеем, противоречията в демократичните общества много се задълбочават и се засилват проявите точно на слово на омразата, и ако ние не го изкореняваме от основа, то ще стане норма и ще започне да събира последователи.

Затова е важно, че Съветът за електронни медии за последните 10 години винаги е реагирал, когато е имало такива ярки прояви. Ето статистиката: за последните 10 години са издадени общо 8 наказателни постановления, с които са наложени различни по размер санкции – от 3 000 до 10 000 лв. От тях 3 са потвърдени от съда. Ето сега съдебната практика каква е: 3 са отменени от съда, 1 не е обжалвано, а 1 е обжалвано, но по него производството още не е приключило. Става дума за най-пресния пример от тази година – в риалити формат на bTV, в който многократно е показан участник, който дава интервю и има татуирана свастика на гърдите, точно под врата. Не е заличено това нещо и ние го санкционирахме с глоба от 10 000 лв., но наказателното постановление се обжалва и до момента съдът не се е произнесъл. Материалът обаче беше премахнат от сайта на медийната група и не го намирам в платформите за видео споделяне.

Миналата година в предаването на БНТ „Последният печели“ водещият Орлин Горанов цитира антисемитско изказване, приписвано на шахматиста Боби Фишер, без да направи критичен коментар след него. Изказването включва отричане на газовите камери и приписва негативни качества на евреите. На следващия ден БНТ се извинява на зрителите, включително водещият, и в централните новини на телевизията също се поднасят извинения.

Други по-интересни случаи, в които СЕМ е реагирал като регулатор – сигнал от Външно министерство сме имали през 2020 г. за клип в телевизия „Планета“ и е санкционирана фирма „Пайнер“ с 3 000 лв. за клип, в който се вижда войник с униформа със символите на СС. Обжалвано е и е отменено от съда – мотивите на съда са, че става въпрос за аудиовизуално произведение, комбиниращо в себе си, цитирам: „музика, текст и сюжет“.

През 2019 г. има наказателно постановление срещу БНТ за репортаж от 6 май за възстановка, в която са използвани автотехника, униформи от периода на Третия райх. С 3 000 лв. са наказани, обаче постановлението е отменено от Административния съд отново с мотива, че показването на униформи, нашивки и други знаци са били за целта на възстановката и са свързани със стремежа, цитирам: „за историческа достоверност, а не към демонстриране на принадлежност или легитимиране на нацисткия режим като такъв“.

През 2018 г. по „Нова Броудкастинг Груп“ в „Черешката на тортата“ участничка готви с престилка с образа на Мусолини, а глас за кадър си позволява да прави недопустима шега, реферираща цитирам: „към най-известния от използваните нацистки методи за убиване на хора“. Санкцията е 5 000 лв. Това наказателно постановление обаче е потвърдено от съда. Съдът споделя доводите на регулаторите, че видът, поведението и думите на участничката пропагандират и оневняват образа и делото на човек, емблематичен фашист-

ки водач. Обичайно наказанията са по чл. 10 и чл. 17 от Закона за радио и телевизия – те са именно свързани с пропагандиране на насилие или оневиняване на насилието.

И набързо още малко случаи да Ви кажа: през 2017 г. е санкционирана Вижън Лаб, които са програма „България 24“, за комедийно шоу „Теория на конспирацията“, в което са изказвани мнения срещу евреите и срещу Държавата Израел. Наложена е санкция от 4 000 лв. – тя не е обжалвана и е влязла в сила. През 2015 г. Българското национално радио е излъчило архивен запис на министър-председателя Богдан Филов, в който се благодарят на Хитлер и Мусолини. След това архивно слово водещият не се е разграничил, не е направил коментар и е наложена санкция от 3 000 лв., което е потвърдено от съда с мотива, че се възхваляват фашизмът и неговите лидери, въпреки че това е идеология, която възплачва диктатура, расизъм и агресия и е отречена от демократичните общества. През 2014 г. за подобно нещо е наказана и телевизия „СКАТ“ – за нетърпимост срещу еврейската и турската нации. Наложена е санкция от 3 000 лв. и е потвърдено от съда, като тук съдът дори се е мотивирал с решение на Конституционния съд, че може да се оспорва правото на свобода на изразяване в случаи като този, защото Конституционният съд е отбелязал в свое решение от 1996 г., че Конституцията защитава и други ценности, респективно права и интереси, чието реализиране може да ги постави в конкуренция с разглежданото право на свободно изразяване на мнение, т.е. оправдано е да се допусне ограничаването на мнението. В телевизия „ЕВРОКОМ“ също имат подобна проява точно преди десет години. Наказани са със санкция от 5 000 лв. за коментар в предаването „Диагноза на водещия“ и изявления срещу израелската нация, като наложената санкция от 5 000 лв. е отменена от съда с мотив, че репликите на водещия били извадени от контекста. Всички тези решения се намират на страницата на СЕМ, защото по чл. 39 от Закона за радио и телевизия ние сме длъжни да оповестяваме всички наказателни производства, които сме завели, и административни процедури.

И накрая да отбележа, че българският народ не бива да забравя примера на своите предци отпреди 80 години – за това, че са били спасени близо 50 000 евреи от Лагерите на смъртта и трябва примерът на нашите предшественици за високите им морални ориентири да бъде следван, защото за него разказват и редица телевизионни предавания, документалистика и много публикации, които водещите медии са направили в последните 10 години. Много Ви благодаря за вниманието!

Г-жа Ирина Недева:

И аз Ви благодаря!

Интересно е дали при Вас попадат случаи, когато всъщност електронните медии дават гумата на политици, които в ефир пропагандират антидемократични идеологии. Всъщност, ако не се изговаря от водещия една или друга подобна антисемитска теза или теза на антитолерантността, тогава дали би могло да има някаква институционална реакция на регулатора?

Защото наистина като че ли големият въпрос е къде стои ограничаването на свободата на изказване особено в предизборна ситуация, знаете, че сме също в много сложна конфигурация. Политическите лица имат на практика достъп до ефир, който може да не бъде ограничен, и въпросът е в такава ситуация какво според Вас трябва да се прави от страна на регулатора и от страна на водещите и редакционните колегии?

Г-жа Габриела Наплатанова:

Благодаря за въпроса, г-жо Недева!

Това е много съществен въпрос. Ние сме журналисти с дълъг опит. По принцип трябва да има критично разграничаване на водещия веднага след като такава изказване бъде направено в ефир. Виждате, и последната ни предизборна кампания, и дебатите, които се водеха, предложиха госта такива ситуации. С тях се занимава и етичната комисия, на която Вие сте член, но Съветът не е подминавал готук нито един сигнал. Въпросът е, че мотивите на съда са много различни в тези решения, с които падат наказателните постановления. И само искам да отбележа, че за съжаление, законът ни ограничава само в полето на доставчиците на аудиовизуални и медийни услуги, включително и на платформи за видео споделяне, но ние не можем да се намесим в социалните мрежи, където самите потребители трябва да регулират, да блокират, да докладват. Ние върху социалните мрежи не можем да въздействаме.

Г-жа Ирина Недева:

Добре, благодаря Ви!

Сега давам гумата на доц. г-р Румяна Маринова-Христиди, която е ръководител на специалност „Хебраистика“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Доц. г-р Румяна Маринова-Христиди, ръководител на специалност „Хебраистика“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“:

Уважаеми организатори, колеги и гости,

Първо искам да благодаря на Дипломатическия институт и Министерството на външните работи за организирането на тази конференция – за това, че ни събраха да обменим информация и да видим какво правим по една и съща тема, но от различни перспективи! Лично аз работя в университет и ще говоря от името на академичните институции и от гледна точка на образованието.

Какво правим ние в академичните среди, за да се борим с антисемитизма, и какъв е нашият принос към борбата с антисемитизма и словото на омразата? Както разбрахте, аз ръководя програма „Хебраистика“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, която е първата академична програма в България по хебраистика и представлява 4-годишна бакалавърска степен, създадена през 2016 г. Друг въпрос е защо досега не сме имали такава програма, включително по време на комунизма, но в крайна сметка вече имаме и това е

нещо ново и много положително. Програмата е интердисциплинарна. В нея е ангажиран не само Факултетът по история, но и други факултети от университета. Други мои колеги са тук – проф. Албена Танева е част от тази учебна програма, тя не само преподава в нея, но е и част от ръководството. В тази програма нашите студенти изучават историята на еврейския народ от древни времена до наши дни, еврейската религия, култура до наши дни, историята на Държавата Израел, международните отношения. Аз преподавам „Антисемитизъм и история на Холокоста“ и искам да Ви кажа, че този курс от лекции се радва на изключително силно присъствие от страна на студенти не само от нашата специалност, но и от други дисциплини, които идват да изучават този курс, тъй като той е нещо ново сред студентската общност и в България.

Тук бих искала да благодаря преди всичко на Министерството на образованието и науката, защото програмата по „Хебраистика“ е в специалния списък на МОН като защитена програма! Това е много важно не само защото нашите студенти са освободени от заплащане на университетска такса, но и защото показва подкрепата на институциите в България към тази програма.

Искам да благодаря и на Министерството на външните работи на България за подкрепата им! Тук сме двама души от академичните среди – проф. Албена Танева и аз. Ние сме членове на делегацията към Алианса за възпоминание на Холокоста и нашите студенти знаят каква е дефиницията за антисемитизъм, за изкривяването на Холокоста, отричането на Холокоста и намирам това сътрудничество за изключително важно.

Разбира се, бих искала да благодаря и на друг наш партньор – това е Посолството на Държавата Израел. Ние работим много интензивно с тях от самото начало на програмата и сега искам да благодаря лично на посланик Елрон, защото още с пристигането си в България той дойде на посещение в университета и изнесе лекция пред нашите студенти за отношенията между България и Израел, като оттогава сме организирали много съвместни събития. Нашите студенти успяха да получат възможност за стаж от посолството, имаме пълната подкрепа от Израелско посолство и тук е моментът да им благодаря!

Също така искам да благодаря на Организацията на евреите в България „Шалом“, да благодаря на Юлия за нейното сътрудничество, за това, че винаги ни подкрепя, за това, че отвори вратите на синагогата за нашите студенти, защото е съвсем различно, когато лекциите се провеждат в синагогата.

Сега е моментът да спомена нещо интересно и уникално за България – повечето от нашите студенти по „Хебраистика“ не са с еврейски произход. Израелската общност в България е малка и много от нашите студенти са българи. Те много често не познават евреи и са дошли от чист интерес – искат да научат нещо ново и програмата е много интересна за тях. Имали сме досега 50 студенти в тази програма. Виждам Виктор Рибарски – той е от първия випуск студенти по „Хебраистика“ и вече работи в Комисията за защита от дискриминация. Виждам тук и Петър Стоилов, друг от нашите студенти, който сега е докторант и работи по докторантурата си за отношенията между България и Израел. Много други наши студенти работят

в държавни институции и в частния бизнес и мисля, че това е най-доброто свидетелство за успешната ни програма и отличните ѝ резултати.

Когато говорим за антисемитизъм и слово на омразата, ще кажа няколко гуми за нашата дейност в тази област. Преди всичко работим заедно с институциите. Както знаем, малкото познание е опасно нещо, както казва Александър Поуп. Затова ние се опитваме да дадем възможно най-доброто образование, информация за евреите – какво означава да си евреин, какви са предрасъдъците, които съществуват относно евреите. Организирахме много събития, конференции, кръгли маси, академични дискусии за Израел, за положението в Близкия Изток, дори за израелските отбранителни сили. В тези събития участват не само студенти и професори, но и различни групи представители на българското общество и никога не сме били свидетели на някакви свързани антисемитски дейности или речи по време на нашите събития. Това не означава, че антисемитизмът не съществува в България и че не трябва да сме нащрек. Наясно съм, че съществува в социалните мрежи, но аз съм историк и преподавам периода на Втората световна война и комунистическия период – много противоречиви периоди, които включват много аспекти, но в университета това, което правим, е да дискутираме свободно и да насърчаваме диалога, изразяването на различни гледни точки и на мнения, но по правилния начин. Защото ние можем да имаме различни мнения, но трябва да ги дискутираме без предрасъдъци, без слово на омразата. Да, някои от нашите студенти са патриоти, националисти. Патриот не е мръсна дума, но това, на което учим нашите студенти, е, че да си патриот, не означава да участваш в Луковия марш. Защото детайлът, че генерал Луков е участвал във войните за обединение на България, не означава, че трябва да участваме в маршовете, посветени на него. Трябва да обясним каква е цялата история зад тази личност. Да, бил е герой от определени войни, но той е бил също и със силни антисемитски прояви, опитвал се е да организира изпращане на войници на източния фронт. Опитваме се да развием критичното мислене у студентите, така че те да могат да разпознават образите на пропагандата, да знаят как да реагират на тях и да знаят как да съумяват да опазят добрите традиции на българския народ, който наистина е дал един много добър пример през годините на Втората световна война и е извършил нещо необикновено за Европа тогава. Просто да имат барометър за добро и зло, за правилно и неправилно, който традиционно го имаме като българи, да уважават хората, независимо от расата, цвета на кожата им и религията им и да участват, да поддържат диалога не само на академично ниво, но и извън академичните среди.

Благодаря Ви като представители на български институции, но и като хора, които отделят голяма част от времето, енергията си и усилията си в тази посока!

Г-жа Ирина Недева:

Благодарим Ви много! Очевидно в академичните среди всичко е наред. Всъщност искам да кажа, че, ако се сблъскаме с антисемитизъм в академичните среди, това ще е края на пътя. Академичните среди трябва да

дискутират целия спектър и цялата комплексна картина. Сега искам да дам гумата на г-р Жули Дюкроа, асоцииран директор на Американския еврейски комитет в Европа.

Д-р Жули Дюкроа, асоцииран директор на Американския еврейски комитет в Европа:

Благодаря за представянето!

Госпожи и госпога министри,

Ваши превъзходителства,

Панелисти и гости,

Искам да изразя от името на моята организация, Американския еврейски комитет, благодарности към българското правителство за организирането на това събитие! За мен е чест да участвам! Ние високо ценим този активен диалог, който се поддържа от правителството с граждански организации, включително представителите на нашия комитет в България. Това отразява последователните усилия в борбата срещу антисемитизма и словото на омразата, които са свързани със Стратегията на ЕС за борба с антисемитизма.

Нека не забравяме, че антисемитизмът се разраства в Европа от доста време насам. Моята организация в Европа беше една от първите, които изразиха загриженост преди повече от двадесет години пред лицето на това тревожно покачване на антисемитизма. Това не са поредица от изолирани действия, а дълбоко вкоренено явление, което иска съответните действия. Затова ние работим, опитваме се да разберем нарастването на антисемитизма. Това поставя под съмнение идеята за стабилността на нашите модели.

Антисемитизмът очевидно е вреден за евреите, но също така – по съвместителство – за ценностите, които споделяме, поради което нашите общества трябва да се мобилизират срещу това явление. До някаква степен това е проблем, който пряко или непряко виждаме чрез неговите изражения в Европа от доста време насам. Ние наблюдаваме тревожни събития последните няколко години особено с разрастването на популярността на екстремистките и популистки партии отляво и отдясно и радикалния ислямизъм. Към това се присъединяват и други действащи лица, които оспорват самия характер на демократичните общества и изразяват силно недоверие към нашите институции – недоверие, което беше добре описано преди няколко години от Франсис Фукуяма в една статия в „Атлантик“ – недоверие във водачеството на лидерите, недоверие към институциите, към здравната система по времето на коронавируса, към научната експертиза. Има движения, които оспорваха институциите – помнете „Жълтите жилетки“ във Франция или всички останали движения на протеста в Европа.

Причината да изтъквам това е, защото състоянието на антисемитизма обикновено е лакмус за здравето на обществото. Евреите са като канарчетата в мината – когато канарчето умре, това е винаги знак за голям проблем. И когато антисемитизмът започва да надига главата, разбираме, че нещо не е наред в обществото и най-либералнодемократичните системи, които трябва

да защитават малките групи в обществото, тогава са в опасност или поне в криза. Това се изразява в реалността, в живота на еврейските общности в Европа, които се притесняват за своята безопасност и дори за бъдещето си в Европа. Преди няколко години това накара президента на конференцията на европейските равни публично да заяви преди последните избори за Европейски парламент, когато видя надигането в социологическо изследване на популистски и крайни движения, че това праща сигнал към евреите в Европа по отношение на тяхното приемане. Това резонира у всички нас.

За да разберем по-добре явлението, моята организация проведе няколко изследвания. Макар че много правителства направиха важни усилия да карат жертвите да докладват престъпления на омразата, знаем какви са цифрите, знаем как се развиват нещата през годините, но е важно също така да квалифицираме антисемитизма, да определим неговите основни източници. Знаем, че българските институции са мобилизирани в разбирането на антисемитизма, оповестяването на неговите прояви и особено с приемането на нашата работна дефиниция за „антисемитизъм“.

През 2015 г. в Париж проведохме изследване и установихме ясна връзка между недоверието на хората в демократичната система и антисемитизма. Други изследвания след това потвърдиха тази хипотеза. Най-новото ни изследване е от началото на 2022 г. – бяха анкетирани общности във Франция и Германия по отношение на антисемитизма. Това, което установихме, е, че във Франция по отношение на предразсъжденията към евреите хората, които принадлежат към крайната левица или крайната десница, най-силно реагират на това – положително. Цитирам пример: 33% от гласоподавателите на Жан-Люк Меланшон, ръководителя на крайната левица, смятат, че евреите имат прекалено много власт в икономиката. Това е един популярен предразсъдък срещу евреите. От гласоподавателите на Марин Льо Пен 39% смятат така. Ако сравним тези стойности със стойностите за останалата част от населението, там са само 26%. Това е наистина показателен пример. Анкетата показва, че липсва връзка между състоянието на антисемитизма и реалните проблеми на евреите – има трудност в идентифицирането на антисемитизма във всички негови форми.

Резултатите от проучване, което направихме в Германия със същите въпроси, бяха подобни. Предразсъжденията срещу евреите все още присъстват в обществото – в най-висок процент сред избирателите на „Алтернатива за Германия“. Често тези, които имат антидемократични възприятия, не се доверяват на системата, вярват в алтернативни реалности, във фалшиви новини и конспиративни теории. Тези хора най-често са склонни да поддържат антисемитски възгледи. Затова се опитваме да изясним, че двата въпроса – антисемитизмът и нелибералната демокрация, са свързани. Има голям риск останалата част от обществото да следва тези крайни елементи и ако не се решат тези по-дълбоки проблеми, антисемитизмът ще продължава да показва грозното си лице.

Един от проблемите тук е ерозията на центъра – поляризацията на политическия спектър. Наблюдаваме все повече една драматична промяна в политическия ландшафт в Европа през последните години. Ясно е, че борбата с антисемитизма трябва да бъде политическа борба с публично заклеяване

на езика на омразата. Също така образованието трябва да се занимава и с жертвите, и със самото явление. Това включва използването на работната дефиниция, също така реакциите спрямо отрицанието на Холокоста – неговото минимализиране, включително в интернет.

Интернет фундаментално промени достъпа на хората до информация, но и фрагментира публичното пространство. Не можем да говорим за проблема в нашите либерални демокрации, без да дискутираме медиите и особено социалните медии. Един от проблемите в социалните медии е, че това общо публично пространство все по-малко се споделя. Хората, които имат общи възгледи, си говорят само едни с други и там тези неща не се подлагат на дебати. Много лесно тази солидарност минава в омраза. Социалните медии със своите алгоритми често насърчават хората да влизат в тунели с еднакви мнения. Това отразява една реалност, че когато те се изправят пред някакво друго мнение, това е изключително проблематично – не го приемат.

Като говорим за разните кризи в нашето общество, конспиративните теории са може би един от най-важните аспекти на кризата, в която сме. Преди няколко месеца едно НПО в Англия – Норе not Hate („Надявай се, не мрази“), направи едно проучване, което показва, че една трета от младите в Англия вярват в антисемитски конспиративни теории. Във Франция имахме друго изследване преди COVID кризата, което показва, че поне 20% от населението на Франция е съгласно с няколко конспиративни теории и в рамките на тези 20% са най-вече млади и по-необразовани хора. Едно нещо, което е много показателно също, е, че сред тях само 43% смятат, че е много важно да се живее в демокрация, обратно на останалата част от населението, която е 60%. Значи, виждаме тук ясна връзка между вярващите в конспиративни теории и мнението на хората за демокрацията като такава.

Отстояването на нашата демокрация означава, че ние трябва най-напред да бъдем обединени в защитата на нашите ценности, което включва защитата на малцинствата срещу всякакви форми на омраза и насилие.

Г-жа Ирина Недева:

Благодарим на г-р Жули Дюкроа!

Сега ще разширим нашата гледна точка с изказването на проф. Урия Шавит, който оглавява програмата за религиозни изследвания в университета в Тел Авив.

Проф. г-р Урия Шавит, завеждащ програмата за религиозни изследвания в Университета в Тел Авив:

Благодаря!

Това ми е първо издване в България. Удивителна страна – красива, гостоприемна! Трябва наистина да правим така, че да идват повече израелци и да виждат България. Честно казано, нашият посланик казва, че всеки закъснъл идващ тук израелец казва същото.

Искам съвсем открито да кажа, че в света днес има повече организации,

които се занимават с антисемитизъм, откогато и да било в миналото. Имаме повече финансиране, законови разпоредби, мониторинг, изявления, образователни програми и т.н. Всичко това е хубаво, но имаме и много повече антисемитизъм в сравнение с отпреди 10 години, което пък е лошо. Това означава, че се проваляме в нашата работа.

Има може би три възможни обяснения. Едното е, че ние правим нещата, които трябва да правим, но не достатъчно. Другият отговор е, че нашите усилия не са ефективни – ние инвестираме в много неща, но не достатъчно интелигентно и не там, където трябва да инвестираме. Всъщност не знам кое от двете е по-вярно. Може да има и трето обяснение, но единственият начин да вървим напред, е първо да признаем, че не успяваме в нашите усилия. Представете си, че имамхе 115 организации, които се борят с цигарите, и че след 10 години има повече тютюнопушене. Това е повод за сериозна дискусия. Време е тази дискусия да се проведе.

Има проблеми, но тъй като се възприема, че някои форми на критика срещу Израел представляват антисемитизъм, нека да Ви кажа как го виждам аз. Израел не трябва да се ползва с безнаказаност и да е имунизиран от критика. Като всяка друга страна, Израел трябва да бъде критикуван за някои свои решения и действия. Но къде се пресича границата между критикуването на Израел и антисемитизма? Израел е единствената страна освен Украйна в света, чието съществуване се делегитимира – самото ѝ съществуване като държава, от хората не само във вражески страни, но и в университетска среда, в Америка, в Европа. Хората делегитимират Израел с основния аргумент, че е невъзможно хората, които идват от една страна, да вземат земята на хора от друга страна. Това не се прави в историята. Което е аргумент, който аз разбирам, стига да има някаква вътрешна последователност в неговото излагане. Това, което не съм могъл никога да разбера, е защо американците, австралийците, аржентинците, канадците, саудитските араби, които всичките живеят, съществуват вследствие на това, че от една страна идват хора и завземат земи от друга страна. Защо те не са обект на критика и делегитимация като Израел и това е ексклузивна критика към Израел? И това ни принуждава да питаме каква е мотивацията. Ако някой каже: „Съединените щати не трябва да съществуват!“, „Австралия, Саудитска Арабия не трябва да съществуват!“, аз казвам, че това е човек с някаква историческа гледна точка, но не е така. Историята на Израел не е такава като историята на Канада и САЩ. Това е Старият дом на еврейския народ, има постоянно присъствие на евреи в тези земи. Имало е в Османска Палестина, те са купували земя с пари. Може би това е критика към капиталистическата система. Това не е проблем, но ето така се е правило всъщност, че са купували земя. Така че няма начин израелци да избегнат този въпрос. Защо има толкова много хора по света, които са пристрастени към делегитимирането на тяхната държава и тези хора в еднаква степен не критикуват други държави с още по-проблематична понякога история? Ето това е важният момент – критиката срещу Израел, която потенциално, но не непременно може да представлява антисемитизъм.

Друг момент – споменати бяха конспиративните теории. Важно е да

се подчертае, че антисемитизмът по същество е конспиративна теория. Класическият антисемитизъм и съвременният антисемитизъм – това са все конспиративни теории.

Какво представлява конспиративната теория? Това е алтернативен наратив за реалността. Такива наративи обикновено се създават от хората, които са недоволни от реалността. Една от причините да наблюдаваме такава разпространение на конспиративните теории днес, е, че за съжаление, имаме в много страни много хора, които са дълбоко неудовлетворени от реалността и търсят алтернативни обяснения.

Мисля, че сме съвсем в правото си да наблюдаваме антисемитизма, инцидентите, но едно нещо, което е важно, трябва да помним: няма да можем да го изкореним из основи, не и в рамките на нашия живот. Но това, което трябва да търсим, е да гледаме не само процента на инциденти и на мнения, но и колко силни и решени са демократите, които са либерали или които са толерантни. Споменахте, че един от Вашите професори е казал, че 10% от всяко общество са радикали, екстремисти. Това го голяма степен е вярно, но е толкова важно да знаем какво мислят другите 90% – колко са уверени те, колко са осъзнати и колко имат решителност да се борят с тези 10%. Нашите усилия не трябва да са фокусирани само върху десетте процента, гали ще са 9%, или 11%. Те трябва да се регистрират и в деветдесетте процента, за да бъдат те демократи по убеждение, да бъдат толерантни и да помнят уроците на миналото.

И накрая, в България забелязах някакво усещане за несъгласие между българите по отношение предимно на миналото. Ще кажа нещо, което е по-общо, но може да се отнесе и към българския случай. Очевидно е къде е Германия по време на Втората световна война и къде е Великобритания – и образованието, и историческото наследство са по-лесни за разбиране. Но какво се прави с общества като Финландия примерно или България, чиято история е по-усложнена? България без съмнение е откъм добрата страна като общ разказ, но тази история не е лишена от петна и преди Втората световна война. Как обаче образуваме децата, как конструираме националния наратив?

Две неща накратко. Първо, един добър принцип е да помним винаги, че в историята има дяволи. Дяволите ходят между нас, но няма ангели. Няма ангел сред хората – всички хора са несъвършени и имат недостатъци. Като си спомним това, всичко останало става по-лесно. Другото е, че изследването на историята, образованието, преподаването на история най-добре се прави от историци. Това не означава, че историците нямат свои собствени виждания, които могат да бъдат погрешни или корумпирани. Но изследването на историята най-добре да бъде оставено на самите историци.

Има едно много важно разграничение, което трябва да се прави, но за съжаление, не се прави достатъчно категорично от еврейските лидери и организации през последните години. Има антисемитизъм и преследване на евреите – навсякъде е имало такава нещо, включително и в страните, където няма евреи, колкото и да е удивително. Но унищожаването на евреите, масовото им преследване, задушаването на еврейския живот – това се провежда само във фашистките недемократични режими. Демокрацията е приятел на тези, които се борят с не-

толерантността и антисемитизма, расизмът, фашизмът са им врагове. Ще ми се да кажа, че това е критика, насочена предимно към еврейските организации и лидери. Искам да кажа, че не смятам, че гласът на евреите, по-конкретно на еврейските лидери, и на много хора в Западния свят се чува категорично и силно през последните години, като става въпрос за престъпленията срещу човечеството, като става въпрос за Русия и също така деформациите в представянето на Холокоста. Има уроци от Втората световна война – тук един цитат от Ели Визел беше споменат, че неутралността не е възможност в много ситуации. Благодаря Ви!

Г-жа Ирина Негева:

Благодаря, проф. Шавит!

И накрая се връщаме към Румъния – нашата съседска гържава. Много е интересно да чуем сравненията. Ние живеем на Балканите и знаем колко е важно да има религиозна търпимост и колко опасна може да бъде нетърпимостта. Д-р Мариус Казан е научен работник в Националния институт за изучаване на Холокоста в Румъния „Ели Визел“.

Д-р Мариус Казан, изследовател в Националния институт за изучаване на Холокоста в Румъния „Ели Визел“:

Благодаря Ви много за възможността да говоря за румънската ситуация по отношение на борбата с антисемитизма!

Целта ми е да направя кратък преглед на румънския опит в борбата с антисемитизма. Първо ще говоря общо по въпроса, после за усилията за първата Национална стратегия за борба с ксенофобията, радикализацията, антисемитизма и речта на омразата и накрая ще споделя някои свои мисли за проявите на антисемитизъм в Румъния.

От 2002 г. насам в Румъния е въведена наредба, с която се наказват 3 вида прояви: насърчаване на расисти и ксенофобски символи, идеологии и пропаганда; общественият култ към личности, които са осъдени за престъпления срещу човечеството и геноцид; и трето – отричането на Холокоста. През 2015 г. наредбата беше актуализирана и конкретно споменава, че крайногясната румънска политическа партия принадлежи към фашистката идеология. Друго допълнение в наредбата предложи ясно разбиране на Холокоста според възгледите на румънските власти. През 2018 г. румънският парламент прие законови мерки за борба с антисемитизма, според които е забранено да се създават антисемитски организации и да се насърчават или пропагандират антисемитски идеи или доктрини, или да се излагат на показ различни антисемитски символи. Румънският наказателен съд съответно наказва със затвор от 6 месеца до 3 години или с глоба.

Освен това, от началото на 2019 г. румънското правителство се подготвя за въвеждане на нова обществена политика за борба с антисемитизма и речта на омразата. Миналата година проектът беше финализиран и правителството прие своята стратегия за периода 2021 – 2023 г. за борба

с тези прояви на антисемитизъм, ксенофобия. И това беше резултат от динамиката, която се наблюдава и в други гържави през последните няколко години, както и с цел да се консолидират средствата за санкциониране на въпросните явления. Също така стратегията се опитва да изгради платформа за диалог между румънските обществени органи, представителите на академичните среди, където се развиват мисленето и идеите, и неправителствените организации. Това са целите на стратегията.

Обхватът на този първи етап или период е да се създаде информираност сред гражданите ни, емпатия сред румънските власти и институции и да се настроят разпоредбите за следващата стратегия – да се адаптират така, че да се вземат предвид недостатъците, установени през периода 2021 – 2013 г., който е пилотен период. Основната концепция е да се изгради информираност за важността на тези проблеми на всички нива в законодателните органи, сред академичните среди.

Стратегията има три основни цели: първата е защита на уязвимите групи; втората е увеличаване на устойчивостта на обществото посредством образование и културни програми; и третата е засилване на международното сътрудничество. Всяка от тези три цели има свои собствени конкретни цели с поне една дейност, която се извършва с координацията на правителствена институция, посочена в стратегията, с един или повече други партньори. Партньорите могат да бъдат групи институции, които участват директно в изпълнението на Стратегията, или групи публични или частни органи, които са участници в процеса и са заинтересовани. Планът за действие разработва конкретни дейности и стъпки – има 36 програми и всяка програма има свой координатор, партньор или партньори, описание на дейността, срокове и показатели за оценка. Цялата тази дейност се наблюдава от гържавния секретар, от канцеларията на премиера, който отговаря за комитета на министерствата, който координира и изпълнява всички тези дейности, включени в Стратегията. Основните институции, които са част от тази комисия, са Министерството на външните работи, на вътрешните работи, на образованието и науката, Министерството на културата, на отбраната, на спорта, Генералният секретариат на правителството, нашият Институт за изучаване на Холокоста „Ели Визел“, други министерства, други публични органи, които се координират от правителството. Има и постоянни наблюдатели като представители на президентската институция и на еврейската общност.

Г-жа Ирина Негава:

Ако някой Ви попита, който не познава Румъния, има ли антисемитизъм в Румъния, какво ще отговорите?

Д-р Мариус Казан:

Колкото и да се подобряват средствата на румънското централно правителство да се усили устойчивостта срещу тези крайнодесни прояви, ситуацията е доста сложна.

Според мен най-големият проблем е изкривяването и отричането на Холокоста. Частично това се дължи на лошото образование и националистичните възгледи за нашето минало, включително и на ниво обществото. В Румъния от 2000 г. се забранява да се излагат различните символи на фашизма, но и до ден днешен има институции на името на военни престъпници, паметници, издигнати в тяхна чест. Преди две години едно лице, което се представя като продължител на едно такова движение от миналото, направи нацистки жест пред правителствени сгради. Прокурорите не можаха да образуват дело срещу него и да го изпратят на съд. Единственият, който беше осъден за отричане на Холокоста през 2021 г. в Румъния, след като обжалва делото, беше в голяма степен оневинен. Има стотици оплаквания и много съобщения за нарушения на тази наредба, с които се сблъскват прокурорите, но голямата част от извършителите не отиват на съд.

Тази не толкова светла действителност е много по-сериозен показател за реалното ниво на познанията на местно ниво за тези процеси. От време на време онлайн или в речта на представители на държавните институции на по-ниско ниво има заявления или прояви, които показват, че съществуват стереотипи, предразсъдъци, които са латентен антисемитизъм и могат да го генерират във всеки един момент. Освен това антисемитски послания и отричане на Холокоста отново се чува в Парламента. Също така една известна личност стана обект на антисемитски заплахи.

Онлайн омразата, включително речта на омразата, която взема на прицел евреите и отрича Холокоста, продължава да бъде феномен, който не се изучава достатъчно и е може би отчасти игнориран, не е взиман достатъчно сериозно от румънските власти.

Искам да дам препоръка на представителите на българските власти. Много е трудно да получиш доверие и е много лесно да го загубиш. Българските власти трябва да говорят повече и по-ясно за българските отговорности за депортирането на евреите от териториите, които са били под българско управление, както и за отношението към евреите в Старото българско царство. В Румъния искаме да градим нашите сегашни и бъдещи общества на принципа на солидарност между всички.

Благодаря Ви много!

Г-жа Ирина Недева:

Благодаря, г-р Казан!

Доц. г-р Албена Танева, Софийски университет „Св. Климент Охридски“:

Моят въпрос е към панелистите от институциите – към г-жа Наплатанова, към г-н Рибарски от Комисията за защита от дискриминация. Има ли модел на проактивност на тези много важни институции в защита на принципите на свобода на словото и защита от слово на омраза? Подтекстът на въпроса ми е доколко Вашите институции имат капацитета и подкрепата на множество други заинтересовани институции да подкрепят

значимостта на Вашата роля. Тъй като изложеното днес дава много ясна картина, че ние живеем в един доста сложен свят и България не прави изключение. Проблемът, който ни е събрал, ни е събрал, защото има проблем, а не защото няма проблем. Говоря за нарастването на антисемитизма по света. И накратко каква е възможността за проактивна роля на Вашите институции – не като да бъдат агресирани за проблем и да се вземат нужните мерки, а да имате водеща роля в обществото и чрез онова, което откроявате, да биете камбаната и възможността да се взимат мерки? Защото първо са гуми, после са грешните поведения. Благодаря Ви!

Въпрос от публиката:

Здравейте! Казвам се Александра Гайтанджиева и съм студент по международни отношения, трети курс, в УНСС.

Моят въпрос е по-скоро насочен към представителите на Комисията за защита от дискриминация или може би по-скоро към г-н Виктор Рибарски. Много интересна статистика показахте по време на Вашата част от дискусиата и ми стана интересно защо през 2018 г. са били докладвани сравнително по-малко престъпления и актове на омраза към Организацията за сътрудничество и сигурност в Европа. Прави впечатление в сравнение с останалите години, че е доста ниско нивото на сигнали за такива престъпления. Благодаря!

Г-жа Ирина Недева:

Големия въпрос за това какво могат да правят институциите проактивно и дали се чувстват достатъчно автономни да действат според принципите, които иначе са формуирани и в законите ни, и в тяхната собствена нормативна практика, ще остава като втори въпрос.

Въпросът към г-н Рибарски: наистина защо за 2018 г. беше толкова мъничко стълбчето за докладвани случаи по тази графика, която ни показахте, в сравнение с другите години?

Г-н Виктор Рибарски:

Аз бих казал, че може би причината за това е, че не всички заплахи или атаки се регистрират и въобще докладват. Ако те не са докладвани, в такъв случай не биха могли и да бъдат докладвани от институциите до ОССЕ.

Г-жа Ирина Недева:

А обяснение защо точно през 2018 г. не са докладвани, а, да кажем, през 2019 г. са? Г-н Джераси?

Г-н Роберт Джераси:

Аз искам само да допълня, че една от основните функции е превенцията на

Всички тези неща и Комисията за защита от дискриминация, заедно с Министерството на образованието и науката, направихме една огромна програма и издадохме наръчник за разпознаване на насилие и език на омраза в училищата. И имаше серия от обучителни семинари с учителите и с преподаватели във всички видове училища да разпознават още от самото начало агресията и езика на омразата, за да може да се предотврати това. Същият проблем, който Вие споменахте – разпознаването на антисемитските прояви и тяхната класификация, е голям проблем на прокуратурата и на полицията. Те просто не считат, че това е такова. Те го приемат като хулиганство и край. За тях въпросът е приключен.

И докато не се направят тези обучителни семинари на прокурори, на следователи и т.н. да разпознаят в тънкости къде е линията между хулиганството и антисемитизъм, нищо няма да успеем да направим пак. Просто ще си отчитаме и както казахме и ние, хората считат, че няма нужда. Вече, когато ти откраднат нещо, ти даже не ходиш и в полицията, защото знаеш, че няма да реагира. Такова е положението и с това, за което говорим.

Г-жа Ирина Недева:

Благодаря Ви! Думичката „разпознаваемост“ – тя се появи и в това, което чуваме от Съвета за електронни медии. Те налагат санкции, които след това падат в съда. Може би трябва да бъдат допълнени и съдебните институции в тази картина. Г-жо Наплатанова?

Г-жа Габриела Наплатанова:

По отношение на проактивността аз искам да кажа, че ние сме включени в една работна група на Външно министерство, тъй като сме в рамките на тази координация, свързана с функцията, която изпълняваше г-н Георг Георгиев – има национален координатор във Външно министерство. Сега, доколкото ние сме сравнително нов състав в СЕМ, това, което се опитваме да правим, са серия от дискусии по различни проблеми, свързани както с дезинформацията, така с медийната грамотност и там от особена полза ще ни е помощта на Министерството на образованието и науката. Така че това е нашата проактивна роля. А иначе по отношение на санкциите това, което изчетох като статистика, ясно показва, че ние определено вървим към тава на санкцията по тези прояви на слово на омразата, които регистрираме в последно време, в сравнение с практиката, която е била преди десетина години – това е, което на мен ми прави впечатление.

Г-жа Ирина Недева:

Благодаря Ви!

Един финален въпрос от мен и към чуждите участници. Смятате ли, че този голям списък със символи и знаци или пък теми като отричането на Холокоста трябва да бъде разширяван и към нови прояви, които формално могат да не изглеждат като антисемитски послания, но стъпват върху конспира-

тивни теории, които рано или късно разкриват антисемитския си характер? Примерно, че трябва да има повишена чувствителност, когато определени групи от обществото биват наричани примерно „соросоуди“ – в България има такъв проблем, мисля, че в Унгария също. Тоест допускате ли, че възприемането на проблема с антисемитизма трябва да върви в посока на тези нови формати, които антисемитизмът може да придобива в днешно време?

Г-н Роберт Джераси:

Ако ми разрешите само да добавя, ако си спомняте по време на COVID епидемията евреите пак бяха виновни за вируса. Например „Астра Зенека“ – всичките евреи, които работеха там, бяха извадени на показ. Те бяха крали и т.н. Така че антисемитизмът ще добива все нови и нови форми в зависимост от динамиката на обществото и актуалните теми, и ситуацията в обществото. Дали сега войната в Украйна, дали нещо друго ще го измести, той няма да спре, но важното е, както и професорът каза, ние трябва да се борим непрекъснато с него и пак да го забелязваме, а не да се правим, че той не съществува.

Г-жа Ирина Недева:

Благодаря на всички участници!

II ПАНЕЛ:

Опазване на еврейското културно наследство

Модератор: Г-жа Снежана Йовева, директор на Държавния културен институт към МВНР

Г-жа Снежана Йовева:

Аз съм Снежана Йовева, директорът на Държавния културен институт към Министъра на външните работи, и имам привилегията да модерирам следващия панел, който е посветен на опазването на еврейското културно наследство.

Нашият институт, заедно с колегите от Дипломатическия институт и колегите от Министерството на външните работи, изпълняваме отделни функции по проекта, който днес ни е събрал, и с голямо удоволствие Ви приветствам. Тук са и колегите от Института, които през изминалата година целенасочено и задълбочено работиха по различни проектни инициативи, за които ми позволете съвсем накратко да Ви запозная.

През настоящата година реализирахме изследвания, свързани с опазването на паметта за еврейската общност; с моделите за изграждането на комуникация с по-младото поколение.

Изготвихме презентационни материали като например съвсем скоро очаквайте двуетичен пътеводител за еврейската махала на София, който в историята на сградите и на съдбата на собствениците им разказва през публичните пространства за съдбите на хората през отделните десетилетия.

Подготвяме и една мащабна експозиция в Музея за история на София, в която имаме амбицията да представим материали от колекциите на българските музеи, архиви, свързани с живота и бита на общността. В момента кипи и активна работа по темата между нашия Институт и представители от музеите в Пловдив, Пазарджик, Самоков, Кюстендил.

Със затвърдени кинофестивали през изминалите месеци успяхме да реализираме публични събития, свързани с игралното документално кино и със „Синелибри“ като наши партньори, и със „София Документал“ фестивал, посветен на документалното кино. По този начин поставяме темата на гневен рег.

Организирахме и творчески работилници по теми като нетолерантността, подозрителността към различията, усещането за заплахата, както и през следващите месеци дискуссионни форуми с млади участници предстоят да се организират с участието и на медици, и на независимия „арт“ сектор, академичния, образователния, неправителствения сектор. Работим изключително успешно с нашите медийни партньори от Българската телеграфна

агенция и от Българското национално радио. Очакваме в тези форуми присъствието и активното участие на журналисти.

Разбира се, днес в нашия панел сме заобиколени от партньори, което изключително много ни радва. Нашият международен гост – г-н Джан от правителството на Австрия и заместник-ръководител на работна група, посветена на изследването на австрийско-еврейското наследство, ще ни запознае с техния опит. В днешния панел ще се срещнем и с председателя на Държавна агенция „Архиви“, проф. Михаил Груев – една важна институция, без която подобен тип проучвания и дискусии биха били невъзможни, с доказан авторитет и с много и публични събития, и изследвания, и изложби, които сме посещавали, а надявам се и през следващата година, когато отбелязваме годишнината, да можем да видим още много такива. В днешната ни среща има представители на местната власт, което много ни радва, за да се види на местно ниво как това наследство бива социализирано, популяризирано, как с общи усилия и на държавата, и на общината, се извършват различни реставрационни и проучвателни дейности – затова сред нас е заместник-кметът на Вигин, г-жа Десислава Тодорова, заедно с нейния колега, Цветанка Цокова от дирекцията, свързана с туризъм и реклама. С нетърпение очакваме да разкажат за това докъде е проектът, свързан с Вигинската синагога. С нас е и г-н Ели Анави, който е представител на организацията „Шалом“ в София. С удоволствие ще чуем и неговия принос в този панел, свързан с опазването на това наследство. Не на последно място е и груп наш партньор по изпълнението на проекта от Регионалния исторически музей в Кюстендил – къщата на Димитър Пешев, проф. Ангел Джонеф.

Благодаря! И сега каня г-н Джан за неговата презентация. Заповядайте!

Г-н Хакан Джан, заместник-ръководител на работна група, посветена на изследването на австрийско-еврейското наследство, Федерално канцлерство на Австрия:

Драги колеги,

Дами и господа,

Работя във Федералното канцлерство в Австрия. Удоволствие е за мен да кажа няколко думи за Националната стратегия за предотвратяване на всякакви форми на антисемитизъм. Нашата Национална стратегия беше представена в началото на миналата година от нашия вицеканцлер, федерален министър за Конституцията и от Европейската комисия за борба с антисемитизма. В Австрия имаме 16 признати религиозни организации. Те имат статут на корпорации по закона и същото се отнася за еврейската религиозна общност.

Ето така изглежда нашата Национална стратегия – тя е на немски и английски. 180 страници, 9 глави. Тази стратегия бе разработена заедно с еврейската общност и много институции – Министерството на образованието и науката, Министерството на правосъдието, Министерството на вътрешните работи, Министерството на отбраната и Канцлерството, както и НПО сектора. Искрахме да има широко участие на всякакви граждански

институции и представители. Основната задача е да се създаде по-добра координация, ясни структури чрез редовен обмен с еврейската общност. Целта е ясна – да се борим и да предотвратяваме всякакви форми на антисемитизъм. Също и да се насърчава еврейският живот в Австрия.

Националната стратегия ни дава общи насоки, както и конкретни цели за провеждане на дейности, насърчаване на примери и добри практики. Различни области са обхванати – образование, изследвания, сигурност, правоприлагане, интеграция, документация, сравнение на данни с други страни в Европа. В този контекст има 38 конкретни мерки за предотвратяване и борба с антисемитизма, включително трайното опазване на еврейското наследство. Стратегията включва незагължителна правна дефиниция на антисемитизма, която беше приета 2016 г. от Международния алианс за възпоменание на Холокоста. Федералното канцлерство създаде работна група, свързана с еврейското културно наследство, за да координира приложението, да наблюдава спазването на Националната стратегия. Ние сме петима човека в тази група. Групата бе създадена преди година за по-добра координация между отделните субекти в областта на възпоменанието, борбата с антисемитизма. Групата работи по различни продукти, организира събития, които да популяризират еврейския живот и да се борят с антисемитизма. Ние правим годишен доклад за дейността по мерките и го представяме пред Парламента. Това е първият доклад от миналата 2021 г. Сега пишем втория доклад. Той ще бъде представен на Парламента в началото на следващата година.

Една много важна мярка е Федералният закон за австрийско-еврейското културно наследство. Той мина през Парламента един месец, след като представихме стратегията миналата година. Законът предвижда годишна финансова подкрепа от 4 млн. евро за еврейската общност в Австрия. Също така задава перспективи на евреите в Австрия, създава сигурност, организира културни събития. Еврейската общност получава финансовата помощ пряко, като представя доклад пред работната група, така че финансово е осигурено еврейското културно наследство със закон.

Имаме някои основни постижения след Стратегията. Един от тях е Европейската конференция по антисемитизъм през май месец тази година във Виена – събитие на високо ниво, имаше специални представители и координатори на различни организации, които се борят с антисемитизма в Европейския съюз. Включително се води регистрация, документират се престъпления, свързани с омразата. Петнадесет международни организации участваха. В края на конференцията т.нар. Виенска декларация за общата борба с антисемитизма и популяризирането на еврейския живот в Европа бе подписана от няколко гържави-членки.

Друго постижение е мемориалът „Шоа“, който беше открит на 9 ноември миналата година. Това е мемориал за Холокоста с имената на 55 хил. австрийски евреи – мъже, жени, деца, които са загинали по време на Холокоста. Това не е първият такъв паметник в Австрия, но е първият, който включва всички имена на хора, които са брутално изтребени, гравирани на камък.

Също Националният форум за борба срещу антисемитизма – това е

платформа, включваща гържавни и частни субекти, създадена тази година през юни във Виена. Там се провеждат дискусии по сегашните събития. Също така се предлагат решения между федералната власт и провинциите, общините, младежки и спортни организации и др.

Друго важно постижение е меморандумът, подписан преди месец между Канцлерството и „Яд Вашем“. Австрия ще предостави на „Яд Вашем“ милион и половина евро за периода от 2022 – 2024 г. Целта е да се финансира програма за поддържането на архивите на „Яд Вашем“, да се провеждат семинари, да се поддържа административният и научният персонал. Създаването на Център за Холокоста в Австрия е друго постижение.

В началото Ви казах, че изследванията са посветени на шест области. Едната е „Образование, обучение и изследвания“. Министърът на образованието и науката отговаря за прилагането, а работната група координира и наблюдава изпълнението. Провеждат се курсове за ориентация от Австрийския интеграционен фонд на хората, които имат право на убежище. Също така тези курсове са посветени на опровергаването на различни предрасъдъци. Те помагат на всички хора, които са получили убежище в Австрия.

Друга мярка от Националната стратегия е прилагането на международни проекти, за да се разработи каталог на квалификациите и мерките за обучението на учители в областта на превенцията на антисемитизма, изследване на Холокоста и на националсоциализма и също така междурасова образователна работа. На базата на препоръките на международния изследователски проект има качествено осигуряване и ще се приеме процес за гарантиране на качеството на педагогическата работа.

Друга важна мярка е да се насърчават проектите, свързани с диалога между млади хора от различни социални прослойки. От 2015 г. Министерството на образованието и науката финансира такива диалогови проекти LIKRAT например, където млади евреи обучават ученици и студенти, които не са евреи, по отношение на тези антисемитски предрасъдъци. Наг 20 години нашето Министерство на образованието и науката си сътрудничи успешно с „Яд Вашем“ в образователни проекти и обучения на учителите в Израел.

Това беше един кратък преглед на нашата стратегия за борбата с антисемитизма и опазване на културното наследство. Целта на тази стратегия е да подпомогне еврейския живот в Австрия, да се бори с антисемитизма във всичките му форми. Това показва колко е важна борбата с антисемитизма. През 2021 г. 965 антисемитски инцидента са докладвани в Службата по антисемитизъм към Еврейския комитет на Австрия. Това е 65% увеличение в сравнение с предходната година – през 2020 г. има 585 инцидента. Следователно през 2021 г. е докладван най-високият брой. Този доклад не е цялостен поглед върху антисемитизма в Австрия, но може да се приеме, че има голям брой неотчетени инциденти. Това тук са инцидентите, които, разбира се, са докладвани и които са категорично антисемитски по дефиницията на Международния алианс за възпоменание на Холокоста.

Спомням си, генералният секретар на австрийската еврейска общност

ми каза, че едно от обясненията за нарастването на броя на тези престъпления, е, че хората, които са засегнати, са по-чувствителни и те докладват. Официалните бройки са много по-ниски, но причината за това е, че полицията регистрира само инцидентите, които се категоризират като престъпления по закона за забраната на такива действия от 1947 г. – Законът за знаците и символите. Но нашата работа тепърва започва – това показват тези цифри. За броя на тези 965 антисемитски нападения, около половината от тях се мотивират от десни екстремисти, 20% от леви екстремистки идеологии, 12% от ислямски екстремистки идеи. Има 12 физически атаки в тази бройка, като повечето от тях са поведение, изразяващо омраза.

Както каза проф. Шавит, не знаем дали постигаме успех, но се надяваме да постигнем успех. Благодаря Ви за вниманието!

Г-жа Снежана Йовева:

Благодаря Ви, г-н Джан, за изключително интересната и подробна презентация! Убедена съм, че смисълът на днешната конференция е именно чуждестранните ни гости да успеят да влязат в по-активен диалог с всички нас, за да може да излизаме с по-ясни наши национални документи и послания. А сега, ако ми позволите да поканя проф. Михаил Груев, председател на Държавна агенция „Архиви“, който ще представи какво на ниво национални институции в областта на архивите работят и подготвят за следващата година, посветена на отбелязването на 80 години от спасяването на българските евреи, и какво са свършили дотук. Заповядайте!

Доц. г-р Михаил Груев, председател на Държавна агенция „Архиви“:

Благодаря Ви!

Уважаеми гами и госпога,

Уважаеми организатори,

Най-напред да благодаря за поканата на Външно министерство и в частност на Дипломатическия институт! Считаю, че тази среща идва съвсем навреме и в контекста на предстоящата 80-а годишнина от спасяването на българските евреи и погубването на тези от Македония и Беломорието, и в контекста на бързо променящия се свят.

Сега, разбира се, в архивите и въобще в науката нещата се развиват доста по-бавно, тъй като имаме работа с миналото. Но това, с което бих искал да Ви запозная, са видовете документи, които се съхраняват в системата на държавните архиви и по-ценните колекции. Започвам всъщност с колекцията от старопечатни книги и документи, съхранявана в Централния държавен архив, която е в размер на около 205 линейни метра. Тук правя една уговорка, че в архивите обемите се изчисляват в линейни мерки и километри, така че това е всъщност една колекция с размер на около 10-етажен блок от старопечатни еврейски книги, създадени от еврейската общност в България от XV век до XX век. Всъщност най-старата книга е от самото начало на XVI век – от 1517 г.

Най-вече това са книги с религиозно съдържание, които са били отпечатвани в големите книгопечатни центрове, най-вече в Солун, Цариград, но също така във Венеция, в Ливорно, в Амстердам и т.н. Техният път до България понякога е много различен и много интересен сам по себе си. Всъщност става дума за книги, които са били поръчвани от големите еврейски общини, които са съществували в България през Османския период или които са били притежание на богати еврейски фамилии. Понякога тези книги носят и голямо количество екслибриси, маргиналии или това, което историците наричаме „приписки“ по съдържанието им. Понякога те съдържат и друга ценна историческа информация не само за живота на евреите, но и въобще за съдбата на Балканите в онзи период. Това е безценна историческа колекция, но трябва да кажа, че предходните десетилетия България безуспешно кандидатства в програмата на ЮНЕСКО „Паметта на света“. Разбира се, има и други фактори, които са попречили това тази колекция да бъде вписана в този почетен регистър на ЮНЕСКО, но една от причините е, че всъщност самата колекция не е добре описана. Това се дължи на дефицита на специалисти, които да говорят най-вече тази ранна форма на иврит, на която са написани повечето книги и ръкописните бележки към тях, както и на обстоятелството, че освен на иврит, там има и на ладино, има и на много други езици книги и бележки. Така че всъщност преди 5 години ние сключихме договор с Националната библиотека на Израел, които да осигурят обработката на тази колекция от специалисти. Тук трябва да кажа, че те действително помогнаха много в идентифицирането на част от тези екслибриси, при това на много известни еврейски книжовници от онази епоха – говоря за XVI, XVII и XVIII век, както и в цялостното превеждане на колекцията в известност за световната наука. Резултатите са много впечатляващи. Всъщност става дума за около 14 хил. книги – действително част от тях са и многоекземплярни такива. Те са били подгърчни в синагогите в България.

След Втората световна война, когато голямата част от българските евреи се изселват в Израел и отделните синагоги една по една затварят в по-малките градове на страната, накрая всички се озовават в Централната консистория на евреите. След закриването на консисторията за кратко тази колекция пребивава в Института по балканистика на БАН, където по това време е имало специалисти, които донякъде са помогнали с идентификацията и обработката на част от тези книги и документи, защото между книгите има и писма, има и документи, не са само старопечатни книги. За да се озове тази колекция през 70-те години в Централния държавен архив – тогава тя беше известна на специалистите, но не беше добре обработена, описана и т.н. Така че това, което всъщност направихме през последните години, е едно детайлно описание.

Една особено любопитна находка – при реставрацията на една старопечатна еврейска книга от XVIII век се сцели гървената подвързия и отдолу излезе нещо като хастар на подвързията, която се оказа кирилски текст от XVI век, от печатницата на Винченцо Вукович във Венеция.

Разбира се, част от книгите в тази колекция бяха и госта увредени. Те са реставрирани, така че все пак тази колекция да заеме подобаващо се място в

почетната листа на ЮНЕСКО, в „Паметта на света“. България отново всъщност предлага тази колекция. Предстои да видим какво ще се случи. Фактически всичко това, което бяха кориците на тези книги, екслибрисите, маргиналиите отстранени по страниците, бяха дигитализирани и те са качени в нашия дигитален архив. Те са достъпни всъщност от всяка точка на света в колекция с това заглавие – „Старопечатни еврейски книги“. Всеки, който има интерес към тази колекция, би могъл всъщност да види онлайн най-ценното от това, което тя съдържа.

Понеже тук виждам, че в панела е и заместник-кметът на Видин, ние имаме намерение част от тези многоекземплярни книги, които се съхраняват в тази колекция и които някога са принадлежали на Видинската еврейска община, да бъдат върнати *in situ*, така да се каже, в реставрираната синагога, така че да бъдат видими за повече хора.

В сайта наред със забележителни паметници на книгопечатането можете да видите и забележителни гравюри от този период – оригинали, както и завидно майсторство в приложното изкуство, защото част от кориците на тези книги също представляват своеобразни артефакти – някои от тях са със слонова кост, други са с подвързии от рибена кожа, от слама и т.н. Впрочем най-ценните от тези екземпляри могат да се видят в читалнята на Държавен архив – София.

Разбира се, огромният масив документи, който се съхранява в системата на държавните архиви, е свързан със съдбата на еврейската общност в България. Основните документи за периода след Освобождението до наши дни се съхраняват в системата на държавните архиви и обикновено при всяка следваща годишна даваме възможност на изследователи, на граждански лица, на всеки, който има интерес, да му предоставим дигитални копия. Основните изложби, които циркулират по повод годишнините, също така са с наши документи. Те биха могли да се видят и на сайта „Еврейската общност в България“. В него сме обобщили основните документи, които касаят съжителството между българи и евреи в периода след Освобождението, първите прояви на антисемитизъм, гоненията, гражданските акции в защита на евреите, съдбата на погубените евреи в Македония и Беломорието и т.н. Този сайт беше награден преди 5 години. Там бяха добавени и повече от 35 хил. транзитни визи, издавани от българската държава в периода на Втората световна война, с които по някакъв начин чрез граждански акции дипломати най-вече и дипломатически служители са съдействали за спасението на тези хора от други страни в Европа. Оказа се, че този регистър е доста полезен, тъй като след това получихме десетки писма от хора, които търсят все още някаква следа от изчезнали близки, намират свои роднини, т.е. ясно е, че те са стигнали по някакъв начин до България, но какво се е случило по-нататък, не става ясно. Така че една от основните цели на този сайт – да стигне до колкото се може повече хора, мисля, че е постигната.

Разбира се, тук го казвам и като преподавател, мисля, че това е един изключително ценен образователен ресурс не толкова за учениците, колкото за учителите, които би трябвало да се справят с тази планина от документи, за да подберат за децата и за студентите, които имат курсо-

ве по Холокост, най-важните, най-емблематичните документи. Тук трябва да кажа, че имаме някъде около 20 хил. документа.

Има и един списък на лични фондове на видни фигури от еврейски произход в българския общественно-политически живот за целия период от Освобождението, сред които и изключително ценни документи за съдбата на еврейската общност в България.

Така че действително в архивите се съдържа един изключително богат и ценен ресурс за разбиране на близкото минало и в частност на съдбата на българските, пък и на балканските евреи – ресурс, който горещо бих препоръчал да бъде по-интензивно използван и от преподаватели, и от хора от неправителствения сектор, от институции, които се занимават с тези проблеми.

Разбира се, в навечерието на тази годишнина ние няма как да измислим нови документи, но ще се постараете да обновим част от всичко това, което показваме. Имаме идея с Организацията на евреите в България „Шалом“, с които предстои утре да подпишем едно споразумение за сътрудничество в тази насока. Благодаря!

Г-жа Снежана Йовева:

Благодаря Ви, доц. Груев! Наистина много богата и разнообразна дейност, и много важна, разбира се, развива Държавна агенция „Архиви“ и с тези важни партньорства, които Вие успявате да реализирате с международни музеи и с експерти, и с това, което предстои с Организацията „Шалом“, е показателно, че когато сме обединени, могат да се случват и полезни, и важни за обществата ни проекти.

По отношение на Вашата инициатива за кандидатстването в почетния регистър на ЮНЕСКО, така наречения списък „Паметта на света“, мисля, че ако обединим усилия и акумулираме тези усилия и в предстоящата годишнина, би могло да се увенчае с успех. В лицето на нашия Институт, убедена съм, и на колегите, които партнират по проекта, ще намерите подкрепа.

С удоволствие давам думата на г-н Анави от ОЕБ „Шалом“ да представи как работи активно Организацията в областта на запазването и популяризирането на това наследство. Благодаря!

Г-н Ели Анави, председател на Регионалната организация на евреите „Шалом“ – София:

Благодаря Ви, г-жо Йовева!

Виждате как в Австрия има звено на пряко подчинение на министър-председателя, чиято задача е, от една страна, борба с антисемитизма, и от друга страна, насърчаване на еврейския живот. И за нашата организация това е една от основополагащите цели – да има жизнен, реален еврейски живот, и ние бихме приветствали, ако българската държава по подобен начин се ангажира. Ние имаме изключително добри примери на сътрудничество с различни елементи, с различни министерства и по-специално с представители на местната власт, но

за подобна административна структура, която от гледна точка на гържавата да координира и насърчава всички тези дейности, можем само да мечтаем.

Запазването на културното наследство бих разделил на две основни части – от една страна е материалното културно наследство – тези архитектурни паметници, гробища, училища, сгради, които са ни завещани и са останали от многобройното еврейско население в България. Знаете, след Втората световна война близо 50 хил. евреи са живели в България. Ние сега сме много, много по-малко – може би 10 пъти. С нашите скромни усилия се стремим тези паметници да бъдат запазени и да им бъде върхнат живот. И аз се радвам, че след мен ще говори заместник-кметът на Видин, където е един от нашите най-добри примери. Когато нашата организация прегаде на Община Видин собствеността върху една невероятна сграда – Видинската синагога, която в течение на десетки години беше оставена на произвола на съдбата и която сега ще заживее нов живот, но не като религиозна сграда. Вече, за съжаление, еврейската общност в гр. Видин се брои на пръстите на двете ръце или малко повече и няма шанс да има религиозен живот, но ще има културен живот. Ще има изложби, ще има архивни материали и всеки, който се интересува от богатия живот на видинската еврейска общност, там ще може да намери за какво става дума.

Имаме и други предизвикателства. Видинската синагога не е единствената, която може да заживее нов живот. Веднага давам пример със синагогата в гр. Самоков, която по същия начин сме готови да прегадем на Община Самоков с надеждата, че ще се мине по същия път – ще бъде намерено финансиране и тази също блестяща, много красива синагога в близост до къщата на фамилия Арие. Това е генеалогичното дърво на фамилията Арие, която води своето богатство на свой ред от търговията с Виена. Както с г-н Джан преди малко споделихме, сефарадските евреи – търговци от Османската империя, от българските земи, са имали специален статут в търговията с Австрия, във Виена, за разлика от местните ашкеназки евреи, които са били обект на дискриминация, но с „турското тескере“ – с турския паспорт, те са успели да развият сериозна дейност. И семейство Арие е оставило много сериозно културно наследство, което също е пострадало в годините на Холокоста – двама техни представители са били обесени като спекуланти.

Това е – от една страна, говорим за материалното културно наследство, но културата е много по-широко понятие, не само недвижимости. Културата е целият духовен живот. Полагаме неимоверни усилия, за да може младите членове и децата на нашите членове на нашата организация да бъдат възпитани в духа на еврейските традиции. И също имаме отличен пример за добро взаимодействие със Столична община, Столичния общински съвет. Във всеки момент ще започне реалното строителство на един училищен образователен комплекс – един проект, който много години се подготвя със съществената помощ на фондацията „Роналд Лаудер“.

По отношение на запазването на сефарадското наследство нашите усилия са скромни, но се стремим да запазим всичко, което знаем за езика ладино, който е основният език на българските евреи, които по същество са сефарадски евреи, напуснали Испания преди повече от 500 години. Издаваме книги, доку-

ментални филми са създадени. Организираме Летен сефарадски университет, защото този език представлява изключителен интерес за специалисти по испански език. Представете си, че пред Вас застане човек, който говори езика на Патриарх Евтимий – вероятно за специалистите по старобългарски това би било изключително интересно. Нещо подобно са и нашите възрастни гами. Те се броят също на пръстите на двете ръце, чийто матерен език е ладино или *djudeoespanyol*, както ние го наричаме във всекидневния език.

Така че съвсем, съвсем накратко искам да кажа, че нашата организация прави всичко възможно за запазване на еврейския дух, на еврейското наследство и сме отворени за по-нататъшни съвместни проекти. Изключително съм впечатлен и от работата на Държавната агенция „Архиви“ не само в областта на старопечатните издания, но и всичко, свързано с Холокоста, и всичко, което знаем за спасяването на българските евреи и погубването на евреите от Беломорието и Македония, го голяма степен е документирано и можем да видим.

Г-жа Снежана Йовева:

Благодаря Ви за Вашето включване и принос в днешната дискусия и панел, свързан с споделяне на опита в областта на запазване на културно-историческото наследство!

А сега с голямо удоволствие ще дам възможност на заместник-кмет Десислава Тодорова от гр. Видин, която ще представи пред нас всички усилия, които полагат те за вдъхване на един нов живот на една може би от най-красивите синагоги в нашата страна.

Г-жа Десислава Тодорова, заместник-кмет на община Видин:

Добър ден и от мен!

Първо, бих искала да благодаря на организаторите от свое име и от името на кмета на Видин, г-р Цветан Ценков, за поканата да участваме на днешния форум, който обсъжда толкова значима тема – значима за миналото, настоящето и бъдещето!

С колегите подготвихме презентация, която условно мога да кажа, че е разделена на две части. Първата част включва информация за самата Синагога, нейната история, а втората част включва информация за проекта, който в момента Община Видин реализира по оперативна програма „Региони в растеж 2014 – 2020 г.“.

Синагогата е един от символите на Видин и е част от следосвобоженското развитие на гунавския град. Близостта ѝ с друг емблематичен паметник – средновековния замък Баба Вида, показва нейното значение както за еврейската общност, така и за всички жители на Видин.

Сградата е построена през 1894 г. по подобие на синагогата в Будапеща. Изграждането ѝ става изцяло с дарения на еврейски търговци от Видин, както и с подкрепата на евреите от цялото Княжество България. Архитектурният

план е дело на италиански архитект, а декорацията е впечатлявала с колорит и класически еврейски елементи. Тя е била гордост за еврейската общност в града. Съвременниците са я определяли като „Белия лебед на Дунава“.

Нейното предназначение се променя след 1950 г. Голяма част от евреите напускат Видин. Това е в резултат на формиралата се държава Израел, където те се установяват.

Сградата на Синагогата е използвана за известен период от време като склад. През 1980 г. местното управление във Видин взема решение за изготвянето на проект и превръщането ѝ в концертна зала. Поради настъпилите промени в страната през 1990 г. обновяването е преустановено. Сградата е оставена под въздействието на времето и така започва рушенето на един от символите на Видин.

Синагогата в гр. Видин е вторият по големина еврейски молитвен дом в България след Софийската централна синагога. Сградата е обявена за паметник на културата с национално значение. Понастоящем поземленият имот и сградата са собственост на Община Видин. Общината получи имота през ноември 2017 г. чрез дарение от сружение Регионална организация на евреите в България „Шалом“. Волята на дарителя е сградата да се възстанови със статут на културен център „Жул Паскин“.

Проект „Реставрация и адаптация на Синагога Видин в туристически обект – Културен център „Жул Паскин““ е проект, който цели да бъде реставрирана и социализирана сградата на еврейската синагога в гр. Видин и прилежащият поземлен имот, като ги превърне в туристическа атракция, обединяваща функциите на музей, изложбено пространство, многофункционална зала за събития, също и парково пространство около сградата.

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на оперативна програма „Региони в растеж 2014 – 2020 г.“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие в рамките на приоритет №6 – „Регионален туризъм – процедура, развитие на туристически атракции“. Срокът за изпълнение на проекта е от 29 декември 2020 г. до 29 април 2023 г. Общата стойност на проекта е 9 775 300 лв., от които 8 275 300 лв. са безвъзмездна финансова помощ и 1 500 000 лв. финансиране чрез финансов инструмент Договор за инвестиционен кредит с Регионален фонд за градско развитие.

Синагогата е недвижим културен обект от национално значение, като такъв се изисква съгласуване с Министерството на културата. Това е дълга процедура, но Община Видин направи необходимото, за да стартира проекта. В резултат на това бе издадено разрешение за строеж на 21 май 2021 г. и започна изпълнението на съответните строително-монтажни дейности.

След изпълнението на проекта Община Видин разчита реставрираната сграда на Синагогата да функционира като туристически обект и културен център, носещ името на роения във Видин еврейски художник Жул Паскин, и да посреща български и чуждестранни туристи. В близост се намират най-важните културно-исторически паметници на града като средновековната крепост Баба Вида, мавзолея на екзарх Антим I, храм „Св. Николай Чудотворец“, му-

зей „Кръстатата казарма“, джамията на Осман Пазвантоглу и крайдунавския парк. Туристите ще имат също така възможност да се запознаят с историята на Видин след Освобождението и ролята на еврейската общност в модернизиранието на града.

В залата ще се обособи пространство за библиотека, където ще може в детайли желаещите да се запознаят с историята и изкуството на крайдунавския град. Залата на Синагогата е подходяща за различни по съдържание събития, концерти, изложби, конференции, научни семинари. 180 човека е капацитетът на самата зала. В парковото пространство около нея също ще може да се организират събития на открито, изложби, обособено е място и вече е изградена конструкцията на арт заведение, където ще се получава и туристическа информация.

След изпълнението на проекта сградата на Синагогата отново ще стане част от съвременния облик на нашия град и символично ще бъде мост между миналото, настоящото и бъдещото развитие на Видин.

Благодаря Ви за вниманието!

Г-жа Снежана Йовева:

Благодаря, г-жо Тодорова! Наистина амбициозен и много важен проект, не само за региона, а за гържавата ни. Стискаме палци наистина 2023 г. да може официално да бъде открита реновираната сграда, да бъде изпълнена с всички планирани пространства и за библиотека, и за концертна дейност. Вероятно ще има и нови възможности и решения за виртуални разходки, за 3D докосвания до това вътрешно архитектурно наследство. Така че в това отношение, ако имате нужда и от съдействие, бихме могли да бъдем Ваши партньори в тази по-голяма видимост на виртуалните продукти, които ще се произвеждат в синагогата.

Сега бих искала да поканя доц. Ангел Джонев – също един от нашите партньори, който е автор на експозицията в къщата музей „Димитър Пешев“ в Кюстендил – важен музей, който съхранява спомена за най-добре познатото лице на съпротивата срещу плановете за депортация.

Доц. г-р Ангел Джонев, Регионален исторически музей – Кюстендил:

Добър ден, уважаеми госпожи и господа!

Използвам възможността да Ви поздравя от името на ръководството и на колегията на Регионалния исторически музей в Кюстендил. Къщата музей „Димитър Пешев“ се явява част от нашите експозиции.

Началото на Къщата музей „Димитър Пешев“ не беше много отдавна. Тази година се навършиха 20 години от нейното създаване. На 25 октомври заедно с представители на Министерството на външните работи, на Държавния културен институт, на Дипломатическия институт, заедно с граждани и гости на Кюстендил отбелязахме тази годишнина.

Всичко започна с инициативата за възстановяването на рогната къща

на Димитър Пешев, която беше в тежко физическо състояние, а месторазположението ѝ не даваше възможност да се експлоатира като място на памет. Затова се предпочете да се направи точно копие, което да се адаптира в централната част на града. Особени заслуги за бързото изграждане и откриването имат Община Кюстендил като ръководител на проекта в лицето на кмета на града, инж. Кирил Алексов, както и посланикът на Държавата Израел, Н.Пр. Емануел Зисман.

Къщата е точно копие на рогната къща на Димитър Пешев. В периода на нейното съществуване вътре в сградата беше открита постоянна експозиция в периода 2003 – 2013 г., между 60-ата и 70-ата годишнина от спасяването на българските евреи. През 2013 г. е разположена постоянната експозиция.

Колегата Груев обстоятелствено разясни богатството, което притежава Държавната агенция „Архиви“, и ние сме се възползвали от него и съществена част от копията на документи, които показваме в къщата музей, са притежание именно на Държавна агенция „Архиви“. През 2002 г. някои неща се намираха в Министерството на вътрешните работи, но понастоящем те са събрани в Държавната агенция „Архиви“, Централния държавен архив, Военния архив във Велико Търново, Държавен архив – Кюстендил. Разбира се, използвали сме материали от Комисията по досиетата, която понастоящем съхранява интересни документи, свързани със спасителите на българските евреи и споменатите вече петима праведници, техния живот. Разбира се, тук е мястото да подчертая, че съществен наш спомоществовател се яви и Организацията на евреите в България „Шалом“ – клон Кюстендил, която ни предостави илюстративния материал предимно във вид на дигитални снимки от кюстендилската еврейска общност. Другият важен дарител е в лицето на наследниците на спасителите на българските евреи, предимно на Димитър Пешев.

Разбира се, акцентът в къщата музей е свързан с титуляра на обекта – Димитър Пешев. На него сме посветили съществена част от експозицията, предвид обстоятелството, че племенницата му Калудка Кираджиева, в чийто апартамент Пешев живее последните около 30 години от живота си след завръщането от затвора, ни предостави една съществена част от движимите културни ценности. Виждаме тук в едното от кубчетата неговата раница – той е запален турист – заедно с кутията за храна, с фотографския му апарат. Значителна част от тези вещи, които виждаме, са в импровизирания кабинет. Тук е мястото да кажа, че мебелите са дарение от Народното събрание на Република България.

И наследниците на останалите четирима – Асен Суичмезов, Владимир Куртев, Иван Момчилов и Петър Михалев. Тук имаме една по-съществена колизия, защото част от хората не можаха да предоставят съществени движими културни ценности поради житието и битието на тези хора след 1944 г. Такъв е случаят с Иван Момчилов. Такъв е случаят с Владимир Куртев. За Владимир Куртев и Иван Момчилов ние се постаряхме като музей да съберем оригинални вещи, докато при останалите ни бяха предоставени – като в случая с наследниците на Суичмезов Мая Стефанова и Ефросина Атанасова, която предостави материали, свързани с Петър Михалев.

В къщата музей разказваме за антиеврейската политика в периода 1940 – 1944 г. Част от таблата са със знакови моменти покрай приемането на Закона за защита на нацията, последващите законодателни актове, ограничаването на еврейските права – тяхното придвижване, трудовите бригади и един от основните акценти – депортацията на евреите от новоприсъединените земи. И тук са позиционирани част от нашите джизими културни ценности, които са и еврейско културно наследство. Те са предимно от религиозен произход, но притежаваме и паметната плоча на евреите, загинали във войните за освобождението и обединението на българския народ 1912 – 1913 г. и 1915 – 1918 г. Също така и други вещи, свързани с еврейското културно наследство, както и онази отличителна звезда, която евреите са били задължени да носят в периода 1942 – 1944 г.

Другият акцент е спасяването на българските евреи с изведена основна част – моментът на участието и приноса на кюстендилци в популярната „Кюстендилска акция“ от 8 – 9 март 1943 г. и след това последвалото писмо, съчинено от Димитър Пешев, подписано от общо 43 народни представители и изпратено на премиера Богдан Филов. Писмото го има и в стенографските дневници на Народното събрание от края на декември 1943 г. Ние имаме 2 копия, които твърдим, че са чернови. Писани са на неговата пишеша машина и корекциите са нанесени от неговата ръка. Те са ни гаранция от Калужка Курджиева, племенница и основен гарант на къщата музей „Димитър Пешев“. Последните фрагменти от експозицията са свързани със забвението на тези петима кюстендилци и последвалата признателност, разбира се, посмъртно.

Къщата музей „Димитър Пешев“ е основно място на памет, единствено в пределите на Република България, свързано със спасяването на българските евреи. Тя даде своя принос и за провъзгласяването на дотогава оставения малко в забвение Владимир Куртев. Именно тук започна и една акция по отварянето на неговото досие в „Яд Вашем“ и признаването му за праведник през 2010 г.

Във връзка с 20-годишнината сме започнали една инициатива за отбелязването с най-малко 20 инициативи. Те ще бъдат предоставени на Националния инициативен комитет, който тази вечер ще започне и конкретна работа по набирането на съответните инициативи. Сред тях са годишнини от живота, от рождението или от смъртта на тези петима праведници. Основен акцент на нашата дейност ще бъде фиксиран около 9 март идната година, когато планираме 4 – 5 инициативи, сред които изложби, представяне на книги и редица други тържествени мероприятия, сред които и една историческа юбилейна кръгла маса.

Като Ви благодаря за вниманието, Ви каня – добре сте дошли в Къща музей „Димитър Пешев“! Благодаря!

Г-жа Снежана Йовева:

Благодаря Ви много, г-н Джонев! Наистина е важно да се споделят и тези нови инициативи, които в регионалните музеи или общини се планират, а Ви е цели 20 инициативи по повод годишнината вече планирате. Ще бъдем ра-

гостни като Ваши партньори да споделяме резултатите, които ще реализирате, както и през каналите на нашите дипломатически представителства.

Благодаря на всички, които се изказаха и презентираха, и показаха една широка палитра от инициативи, свързани със стремежа за опазване на това културно-историческо наследство – това, което на държавно ниво се програмира и реализира в лицето на Държавна агенция „Архиви“; богатият опит, който сподели колежата Джан от Австрийското правителство – съществуването на отделна структура, която води тази тема и политика; опита на общинско ниво и усилията чрез европейски средства и с национални да се даде нов живот на Видинската синагога с името на художника Жул Паскин. Поздравления, че сте решили и избрали да го уплътните с нещо изключително стойностно, свързано с региона Ви, и разбира се, ролята на Организация „Шалом“ за това наследство да бъде видимо.

Доц. г-р Албена Танева, Софийски университет „Св. Климент Охридски“:

Много благодаря! Изключително интересен панел наистина!

Първият ми въпрос е към г-н Джан. Дали тази впечатляващо мащабна стратегия за борба с антисемитизма на Австрия има амбиция да бъде част от глобалната ситуация и да взаимодейства с други такива документи в други страни? Тоест това е само един национален документ или имате партньорства с други страни, за да може Вашият полезен опит да бъде споделян? В България се работи в момента върху такъв национален стратегически документ и би било много ценно да можем да го ползваме.

С Държавна агенция „Архиви“ се работи по впечатляващ начин. Те отвориха специален фонд, в който се натрупват материали от Националния ученически конкурс, когато имат находки с национално значение във връзка с наследството от събитията през Втората световна война и съдбата на евреите в България. Взаимодействието с местните власти е една от ключовите теми на следващата година, защото 80-годишнината не е празник, а е повод за памет – да се равняваме с това, което мислим, че е било доброто, и да се срамуваме от това, което представлява трагичното наследство от съдбата на евреите от новите земи. Така че всеки регионален музей и местните власти имат огромен потенциал да комуникират тази тема по начин, по който много повече хора от нашата съвременност да се възгледат. Затова събитията, които ще правите, би било хубаво да са достъпни през националния календар. Благодаря!

Г-н Ангел Банджов, директор на дирекция „Права на човека“ в МВНР:

Благодаря Ви!

Аз бих искал да благодаря на всички участници в панела! Лично аз научих изключително много неща както за Синагогата във Видин и с приятна изненада за добре развиващия се проект за нейното възстановяване, така и относно впечатляващата колекция, която имаме в Държавна агенция „Архиви“. Аз самият много пъти казвам, българските евреи са български граждани с абсолютно същите права и задължения като всички останали граждани и за-

това, когато към тях се предприемат някакви действия, които са недобронамерени, както всеки един друг български гражданин, те имат правото и възможността и трябва да търсят съдействието на институциите във всяко едно отношение. И тук бих казал в отговор на дискусиата от предния панел, че сигурно някой път институциите не правят достатъчно. Със сигурност има такива случаи. Но ако може нещо да се търси положително в това, то е, че това никога не е било целенасочено спрямо българските евреи, напротив, всички ние, българските граждани, имаме понякога проблеми с работата на държавните институции, независимо дали сме евреи. И от тази гледна точка бих казал, че от моя опит в работата всеки път, когато съм имал нужда, съм получавал разбирането на ръководството на Министерството, включително в момента, и сме се опитвали винаги да направим максимума, който е възможен в рамките на Министерството, да адресираме тези проблеми.

И тук исках също така да спомена нещо, за което се сетих по повод камъка с имената от Синагогата в Кюстендил. Преди месеци г-жа Данголова ми каза, че са направили изследване в българския военен архив и се е оказало, че по време на войните за национално освобождение и обединение в редиците на българските въоръжени сили има български евреи, колкото общността на практика е представлявала като част от българското общество, което още веднъж идва да покаже, че е вярна нашата теза, че имаме една историческа традиция на интеграция, върху която имаме възможност да стъпим в момента в борбата със съвременните форми на антисемитизъм.

И тук е моят въпрос и към господин Джан конкретно. Исках да попитам относно тези случаи, които са на антисемитски инциденти, но които попадат под прага на наказателното право, т.е. тези, които не са престъпления, квалифицирани по австрийското криминално право. Как те се отчитат, какви мерки се предприемат по тях, кой на кого дава информацията за статистиката и как накрая тя се обобщава? Това би било изключително полезно като информация за нас с оглед на нашия бъдещ Национален план за борба с антисемитизма и опазване на еврейското наследство. Благодаря още веднъж!

Г-жа Ирина Недева:

От гледна точка на човек, който идва от медиите, аз съм силно впечатлена от това, което г-н Джан представи като национален план и като статистика. Това ми напомня за нещо, което знаем в медиите, но не му обръщаме достатъчно внимание – когато има статистика и има докладване на случаи, това означава, че една държава действително взема един въпрос сериозно. Когато виждаме, че статистиката показва, че няма случаи на hate speech или hate crimes, това означава, че една държава на практика не прави нищо по въпроса. Тоест изводът, който би трябвало да си правим от подобно сравнение, не е в полза на страната ни, защото не могат подобни случки, независимо от цялата условност кой е виновен и къде се къса връзката, на практика да бъдат underreported. Тъй като освен недоклаждани и underreported в институциите, в правоохранителните органи, има и такава нещо като underreported в медиите. И ние също в България имаме определена вина за това. Но просто исках да наблегна на този факт. Когато се

показват подобни данни, това означава, че една държава взима един въпрос сериозно и Ви благодаря, че го направихте!

Г-н Хакан Джан, заместник-ръководител на работна група, посветена на изследването на австрийско-еврейското наследство, Федерално канцлерство на Австрия:

Международната ни стратегия е на немски, но също и на английски език. Можете да я намерите в интернет. Имаме и доклад, който може да се използва. С удоволствие ще обменим опит с Вас, защото става въпрос за нещо, с което не само Австрия се бори! Също така е важно да работим заедно за изпълнение не само на националната, но и на Европейската стратегия срещу антисемитизма.

Що се отнася до Вашия въпрос за антисемитските инциденти и статистиката, ние имаме комитет, който се занимава с речта на омразата и работата им е непрекъсната. И да Ви кажа право, не знаем все още кои са най-добрите инструменти за събиране на тези данни. Има официално документирани инциденти, но нашето Министерство на вътрешните работи не нарича тези инциденти „антисемитски“, а ги нарича „инциденти от крайнодесни екстремисти или крайнолеви екстремисти“ – инциденти, свързани с ксенофобия, расизъм, ислямфобия, антисемитизъм. Все още нямаме резултатите налице.

Г-жа Снежана Йовева:

Позволете ми да благодаря на всички за това, че отделихте от времето си да споделим това важно знание за опазването на еврейското културно наследство, да обменим мисли и важна информация и да имаме оптимизма, че в рамките и на следващата година, когато всички ще участваме с експертизи в организирането на важни събития по повод годишнината, ще направим така, че повече видимост за това наследство да бъде споделяна.

III ЧАСТ

III ПАНЕЛ:

Образователни инициативи за възпоменание на Холокоста

Модератор: Доц. д-р Албена Танева, Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Доц. д-р Албена Танева:

За мен е наистина радостно, че е включена темата „Образователни инициативи за паметта за Холокоста“ в изключително важната конференция, иницирана от Дипломатическия институт към Министерството на външните работи в изпълнение на проекта, поставил си за основен фокус въпросите на антисемитизма и капацитета на съвременните институции да се справят с този хроничен проблем.

В панела са гоцент Фелиция Уолдман, която е заместник-ръководител на делегацията към Международния алианс за възпоменание на Холокоста от Румъния, г-жа Алберта Алкалай, която е ръководител на неправителствената организация „Алеф“, която е за българо-еврейско приятелство и утвърди своето име като организация, която се занимава по един изключително устойчив творчески начин чрез конкурс да бъдат агресирани ученици, които да обърнат внимание към историческото наследство и да пишат. Тя ще има възможност да представи резултатите на тази своя вече дългогодишна работа. Също така г-ца Милица Иванова, която е лауреат от Деветия международен конкурс, който току-що споменах, и г-жа Стефания Манка, която е директор на Изследователския институт за образователни технологии в Италия.

И така давам гумата на гоц. Фелиция Уолдман.

Доц. д-р Фелиция Уолдман, заместник-ръководител на делегацията на Румъния към Международния алианс за възпоменание на Холокоста:

Благодаря Ви за поканата!

България е разбрала, че обучението за Холокоста включва еврейската история, защото това не е само броят хора, които са убити. Става въпрос за една цялостна култура, която е унищожена, начин на живот, наследство и при сегашните тенденции в обучението на тази тема еврейското наследство е важно.

В Румъния имаме опит с включването на ученици в опазването на културното наследство. По темата на образование, свързано с Холокост, имаме един избираем курс. Той съществува вече години наред. През него са минали няколко хиляди от десетте хиляди учители по история. Около 200 човека на година минават този курс. Той ще стане задължителен следващата година.

Идеята най-напред е да се запознаят студентите с наследството на румънските евреи. Имаме т.нар. „алтернативна училищна седмица“. Една сег-

мица през годината се посвещава на груги дейности – Вместо да ходят на училище, децата ходят на музеи и груги обекти, груги дейности. Една от възможностите, които им се предоставят, е да посетят еврейски паметници, свързани с Холокоста и еврейското наследство.

Друга възможност – това е Денят на Възпоменание на Холокоста, 1 май – в който румънските власти депортират румънските евреи. 27 януари е Международният ден на паметта. Загължително на тази дата училищата организират събития, срещи с оцелели, посещения, четене на книги и т.н. Имаме посещения на еврейски места на паметта. Това са възможностите, които учителите имат, но имаме индивидуални проекти, които бяха успешни.

Имаме и брошура, написана от ученици от гимназията в Араг, един град в Северозападна Румъния. Учениците търсят останки от еврейското културно наследство, защото голяма част от него е унищожено. Търсят хора, които са били свидетели на тогавашните събития. Говорят с тези хора, правят снимки и така документират историята на еврейската култура в Араг. Учениците ги обучават как да търсят в архивите.

Имаме записана хронологията на еврейската общност в Араг, както и информация за присъствието на евреи, какви сгради са строени, по-важни личности. Имаме снимки от началото на ХХ век, Румъния в периода между двете войни, по време на Втората световна война, антиеврейските закони, икономическо преследване по време на Шоа, на Холокоста. Има документи, еврейското гробище след войната и миграцията в Израел и груги страни.

Ето така е изглеждал еврейският живот след Холокоста, настоящето и бъдещето. Това са снимки от еврейското гробище и от еврейския център, от синагогата. Това са еврейски фирми, градска архитектура, това са сгради в Араг, повечето от тях съществуват. Това са някои важни личности, равнини и груги.

Това е ученически проект, помага на учениците да научат повече за наследството в Араг, приноса на евреите към икономиката на града, към културата. Това е един начин да се опазва наследството. Така учениците стават съпричастни, като основната идея за тези проекти е, че те стават близки на тази проблематика. Това вече е в сайта на „Яг Вашем“, в архивите, така тези личности са увековечени и учениците са много горди от тази работа.

Втория проект го започнах преди 15 години. Няколко места има в Румъния и Молдова, в които има много големи еврейски общности, от които нищо не е останало, тъй като хората са избити или депортирани и малцината, които остават, по-късно мигрират в Израел и в груги страни. Търгов мост – едно от тези места, където еврейската общност изчезва след Втората световна война, а по време на войната и Холокоста това е едно от местата, където влак на смъртта от погрома в Яш е спрял и много евреи, които загиват, ги заравят в общ гроб в еврейското гробище, което е съществувало и там има ден днешен масов гроб.

През 2008 г. успях да организирам един проект, за да се ремонтират стените и паметниците в гробището, защото няма останали евреи, и аз си мислих какво ще стане, като свършим проекта – ще изглежда добре това гро-

бише, но кой ще се грижи след това за него. Така че аз привлякох учениците. Поканих някои училища да „осиновят“ гробището и поканих няколко училища на 9 октомври да чистят гробовете, да организират някои други дейности. За моя изненада, през 2015 г. тази младежка организация пое отговорност за гробището и те ходят да го чистят. Организират събития, опитват се да поддържат живота там особено предвид това, че няма останали живи евреи. Едно от момичета в този проект е внучка на жената, която се е грижила за това гробище. Тя като няма останали евреи, грижата за гробището е поверена на местна жена, която има ключ. Тя е известна сега и всеки, който ходи в Търгов мост, може да пита за този, който отговаря за гробището. Внучката на тази жена сега има свой уебсайт, където говори за гробището, за това колко е важно да се допринася за разбирането, че историята на евреите е част от румънската история, а не някаква отделна история.

Преди румънската история беше наречена в учебниците „История на румънците“, а не „История на Румъния“, без да се споменават малцинства, а сега учениците разбират, че тази история е част от тяхното национално наследство и те вече са съпричастни към нея.

„Сентропа“, австрийска организация, също има сайт. Създаден е с идеята да се запази представата за еврейския живот преди, по време и след Холокоста със снимки. „Сентропа“ се фокусира върху снимките и след това тези снимки се превръщат в средство за обучение – късометражни филми. Създали са международен конкурс за късометражни филми за ученици. Идеята е да получат публичност, но и награди. Наградите са доста съществени – ваучери за закупуване на електроника, което е привлекателно за тях. Ще Ви покажа едно кратко видео относно опазване на еврейското наследство. Най-интересното е, че това има няколко аспекта – личности, обекти и кухня. Повечето конкурси са за кухнята – повечето ученици искат да готвят еврейска храна, да се снимат. Има много такива филчетата за готвене. Ще Ви покажа един филм – това е културното наследство на Жак Елиас:

Жак Елиас е син на сефарадски banker и Грация Венециана, най-голямата гъщеря на везира. Роден в Букурещ през 1844 г. Основател на румънската банка и също така участвал в производството на захар. Инвестирал в земеделие, купува девет сгради във Виена. Купил дялове на фондовата борса. През 1885 г. строи това заедно с баща си Менахем Елиас и австрийски архитект. При смъртта си през 1923 г. има огромно състояние – около 360 млн. леи, земя, сгради – доходът от това е 22 млн. на година. Има двама братя и сестра Ернестина. Тя е била придворна дама на кралица Елизабет Румънска, има един син. Жак Елиас, който няма деца, създава фондация на името на баща си Менахем Елиас. Сред бенефициентите са румънските общини, факултет по медицина, различни образователни дружества, кралица Елизабет, Сефарадското училище за момчета и момичета.

По този начин студентите разпространяват тази информация. Тези дарения, които евреите правят на румънската общественост през това завещание показва как учениците успяват да проучат и да споделят това наследство и по този начин то се предава на обществеността и се опитваме да го

опазваме. Нека Ви дам само един пример. В Яш имаме синагога като тази във Видин. Това е най-старата в Румъния от 1673 г. Наскоро беше ремонтирана с финансиране от чужбина. И това беше обусловено точно от тези филми, популяризирането на тази синагога. Успяхме да намерим средства за нейния ремонт и сега се посещава от гражданите.

Още едно нещо, което трябваше да спомена – имаме т.нар. „Нощ на отворените синагоги“. Имаме програми между синагогите и училищата, за да могат ученици да идват в синагогите, да видят какво представляват тези сгради, какво се прави там. На празници идват ученици да видят еврейските празници. Имаме тази така наречена „Нощ на отворените синагоги“ от 22:00 ч. вечерта до 2:00 – 3:00 ч. сутринта. Хората могат да гойдат и да видят какво става там, защото е по-трудно да мразиш нещо, когато го познаваш отблизо, когато го разбираш.

Благодаря!

Доц. д-р Албена Танева:

Благодаря Ви, доц. Уолдман!

Сега давам гумата на Алберта Алкалай.

Г-жа Алберта Алкалай, председател на Центъра за еврейско-българско сътрудничество „Алеф“:

Благодаря!

Позволете ми първо да благодаря сърдечно на организаторите за поканата да участвам в този значим форум, както и лауреатът на 9-ото международно издание на литературния ученически конкурс „Който спаси един човешки живот, спасява цяла вселена“, г-ца Милица Иванова! Щастлива съм, че участвам в този форум, защото за първи път участвам в подобно събитие – толкова много хора от различни институции и държави с еднакво разбиране за темата антисемитизъм, опазване на паметта на Холокоста и грижа за бъдещето. Затова, защото всички, предполагам, че сме наясно, че антисемитизмът не е само еврейски проблем и че еврейският въпрос е цивилизационен въпрос, въпрос на запазване на нашата идентичност като европейци и като хора най-вече.

Тук много пъти се завъртя темата за 80-годишнината от спасяването на българските евреи и когато говорим за тази годишнина днес, неминуемо си задаваме въпроса: възможен ли е този модел на спасяване, на поведение днес – на спасяване на българските евреи днес. Всеки може би има своя отговор за него, но по-страшният въпрос е: спасяването на българските евреи или спасяването на различния етнос възможен модел на поведение ли е сред младите хора утре. И за това Център „Алеф“, чийто председател съм, си постави за цел да отговори по един оригинален начин на този въпрос.

Според социологически проучвания между 35% и 50% от българите имат смътна представа за явлението „Холокост“ и понятието „антисемитизъм“, а сред младите едва 6% имат някакво познание за тях. Затова ние създадохме

литературния ученически конкурс „Който спаси един човешки живот, спасява цяла вселена“. В началото този конкурс започна като регионален благодарение на една семейна инициатива. Впоследствие се разви и превърна в национален, а от няколко години е международен. За девет години литературната надпревара получи широк обществен отзвук и се утвърди като значим форум за младежко творчество и гражданска позиция. Конкурсът встъпва в десетата си годишнина с равностметка за над 1500 участници и убеждението, че темата за Холокоста става все по-актуална и ще продължи да бъде предизвикателство за размисъл, съпричастие и форум за изява на творчески заложби. Младежите вече са убедени, че спасяването на българските евреи е възможен модел за поведение и днес.

В конкурса участват младежи на възраст от 14 до 19 години. До днес те са от девет различни държави – България, Словакия, Австрия, Унгария, Германия, Латвия, Полша, Украйна, Израел. Сред участниците от България има младежи от различни етноси – българи, арменци, турци, евреи и роми. Според проучване на Център „Алеф“ 90% от младите творци, преди да участват в конкурса, почти не са чували за Холокост и антисемитизъм, не са наясно какво означават и какво поражда тези обществени явления. Някои от участниците дори са били симпатизанти на крайноесни младежки формации с уклон към фашизъм и нацизъм. В процеса на подготовка за конкурса възгледите им започват да се променят, обръща се посоката на тяхното мислене, инициативата на „Алеф“ ги спасява от пагубното въздействие на съвременната неонацистка пропаганда. Докато подготвят своите разкази, базирани на истински истории от Холокоста, младежите научават за трагедията на един невинен народ, на чието място в бъдеще би могъл да бъде всеки друг. В тревогите на днешния ген те осъзнават, че събитията отпреди 80 години са без давност и от всички нас зависи отново да не допуснем в живота си ужаса и насилието. И днес, когато в Европа отново има война, темата за геноцида и стойността на човешкия живот все повече завладява умовете на младите хора. В разказите им е пресъздадена атмосфера на страх, ужас и отчаяние, но и на надежда, вдъхвана от неизвестните, често безименни герои, за които да помогнеш на друго човешко същество, е нещо съвсем нормално, необходимо и правилно.

Конкурсът успява да изгради устойчиви морални човешки ценности. Участниците в него създават трайна мрежа помежду си извън конкурса – Alef Social Network. В нея те споделят общи ценности на младежки език, разменят информация, снимки, видеа. Вълнуват се от това възможно ли е моделът на поведение на някогашните спасители на евреите и днес. Учениците търсят изява и в други подобни събития – кръгли маси, конференции, чествания на паметни дати, свързани с Холокоста. Участват в различни инициативи пред различни паметници на благодарността и спасяването. Други продължават висшето си образование в специалност „Хебраистика“, еврейски науки. Те се превръщат в неизменни поддръжници на хуманизма, истински посланици на каузата, за която „Алеф“ е успяла да ги привлече. Това миниобщество може и иска да реагира на определени обществени проблеми в нашето съвремие. Впечатляващо е непримиримото им отношение към войната в Украйна. Младежите отнасят модела на поведение на

спасителите към днешния ген. Търсят и посочват примери на смелост и състрадание у хората.

Моля за филмчето, което сме подготвили:

Отново се води война. Поредната война. Братоубийствена война. Как се чувствам днес от това ли? Предаден. Чувствам се предаден от възрастните, които всеки ден ни учат да сме добри, да се разбираме и да си помагаме, а те самите продължават да се карат, да воюват и да убиват. И съм гневен, защото не разбраха, че никой нищо няма да спечели от тези безумни войни и само техните грехове ще са единствените оцелели. И затова ме боли.

Примери за силни по дух личности по време на война има много както в историята на света, така и в историята на България. Днес, по време на военните действия между Украйна и Русия, млад български свещеник на име Венци Николов изминава дългите 930 км до границата с Украйна не веднъж, а два пъти, за да спаси колкото може бесарабски българи от войната. За да си спасител, не е нужно да бъдеш голям като Херкулес или силен като Самсон. Трябва ти единствено любов към хората.

Каква е нашата отговорност пред бъдещето? Това означава нашите деца да живеят по-добре от самите нас. Как може да постигнем това? А именно като не повтаряме грешките от миналото. Провалите от предишни времена да не се допускат отново. Защото глупаците се учат от своите грешки, а мъдреците от грешките на другите. Досега човечеството ни е показало, че нищо не е научило, но ние младите може да променим това, защото бъдещето ни принадлежи. Всеки трябва да се запита: Какво мога да направя аз? Какво може да направя ти, защото заедно може да направим всичко.

Това са част от нашите лауреати от Деветия международен литературен конкурс. Най-добрите разкази ежегодно ги издаваме в сборник. Това е сборникът с най-добрите наградени разкази от България и от Европа, и от Израел. Този сборник е признат от Министерството на образованието и науката като уникален сборник, посветен за Холокоста, написан от младежи за младежи. Знаете, че когато младежите четат нещо, написано на техния език, има съвсем различно въздействие.

Бих искала да кажа, че освен че ангажираме тези млади хора да пишат по въпросите за Холокоста, ние ги каним в Бургас, където е традиционната церемония по награждаване, и тя е само част от един уникален по своята същност фестивал – „Приятелството – смисъл и спасение“, защото за всяко спасяване има поне едно приятелство, което да е спомогнало за това спасение. На този фестивал каним изтъкнати български творци, писатели. Миналата година Георги Госпоинов беше лектор. Той направи творческа работилница. Георги Бърдаров, Недялко Йорданов, филмови режисьори като Иван Ничев. За тази година сме подготвили още по-интересна програма. Направили сме уникална виртуална библиотека по еврейския въпрос.

Тази година разширихме конкурса и предлагаме кратко филмче в рамките на пет минути. По този начин ще разширим творческите възможности на нашите участници.

Бих искала да кажа, че за девет години всичко това се случва благодарение на личен труд, ентузиазъм и финансовата помощ единствено на Община Бургас от българските институции. Може би е крайно време гържавата да помисли и по някакъв финансов начин за подпомагане, не само институционално, тези добри практики да могат да продължат.

Ще се радвам да Ви видя през юни месец в Бургас, където да бъдете заедно с нас на тържествената церемония по награждаване, а защо не и така да участвате в нашите съпътстващи събития. Бургас е единственият град в България, който има някаква дейност по този въпрос, свързан с младите хора, като изключва и Кюстендил, къщата музей на Димитър Пешев и някои други. Благодаря за поканата и за това, че ми подавате ръка за това, защото ние съвсем сами се борим в създаването на тази младежка мрежа, а чрез това искаме да осигурим бъдещите спасители, ако мога така да се изразя.

Благодаря ви за вниманието!

Доц. д-р Албена Танева:

Благодаря на Алберта Алкалай!

Продължавайки това, което г-жа Алкалай постави в този изключително важен конкурс, давам думата на носителка на наградата за деветото му издание, г-ца Милица Иванова. Заповядайте!

Г-ца Милица Иванова, лауреат на 9-ия Международен ученически литературен конкурс „Който спаси един човешки живот, спасява цяла Вселена“:

Здравейте!

Казвам се Милица Иванова. Ученичка съм в 12. клас в Първа езикова гимназия в гр. Варна. Интересите ми в областта на литературата, историята и географията по естествен начин ме доведоха до литературния форум на тема „Който спаси един човешки живот, спасява цяла Вселена“, организиран от Центъра за еврейско-българско сътрудничество „Алеф“. Темата на конкурса ме предизвика да отправя поглед зад завесата на историята, отвъд датите и отвъд фактите, както и да узная малко повече за съдбите на онези малки големи човеци, гръзнали да се противопоставят на Холокоста. С на пръв поглед малките си постъпки те правят голяма крачка към световния мир. Заг всеки един спасен еврейски живот се крият актове на себеотрицание, саможертва и смелост.

Историята, която написах, разказва именно за онази човешка доброта, която често остава невидима в нашия свят. В контекста на събитията преплитам съдбата на едно еврейско момче, спасено по необикновено смел начин от един на пръв поглед напълно обикновен мъж, осмелил се да застане на страната на хуманното и справедливостта. Той е от онези невидими и неразпознаваеми хора, които приютяват чуждата болка, когато те самите са покрити в рани. От онези хора, които претворяват страданието във воля за ново начало и с милосърдие и човешка доброта лекуват мъката и възкресяват радостта.

Живеем в свят, подвластен на антихуманното – свят, който не помни и като че ли услужливо забравя за грешките на историята. Свят, който динамично променя географските си граници, но който не бива да допуска забравя на световно значими исторически събития.

Холокостът е именно такъв период от световната история, който сякаш е останал в сянка. Не се говори и не се пише достатъчно за онези тъмни и унищожителни години, когато една хитлеристка идеология решава да погуби цял еврейски народ. Учебниците по история маркират бегло периода с общи факти и дати. Дори моите преподаватели по история са заявявали в час, че тази тема не бива да бъде разглеждана в чак такива детайли, тъй като не им е позволено да говорят за т.нар. „еврейски въпрос“. Но за това трябва да се разказва в учебниците, защото именно българският народ се противопоставя на депортацията и България се превръща в ключов фактор в борбата срещу нехуманното отношение към еврейския народ. Историята не бива да очертава само контурите на събитията, без да показва наяве малките човешки истории. На младите хора трябва да се разказва за всички онези смели българи, готови да легнат на железопътните релси пред влаковете на смъртта по време на депортацията.

Темата на конкурса ме предизвика не само да претворя историческите събития в литературна творба, но и да продължа да търся малките истории на хора, станали жертва на геноцида. Точно тогава бях одобрена да участвам в европейската младежка инициатива DiscoverEU и моето пътешествие по света започна именно от паметника на Холокоста в Будапеща, синагогата и 60-те чифта обувки на брега на Дунав – трогателен паметник, символизиращ геноцида над еврейския народ.

Преди месец благодарение на стажантското ми участие по програма в Радио „Варна“ се запознах с Анна, чийто мъж е депортиран в Аушвиц като военнопленник и е оцелял. Това е следващата история, която ще претворя в разказ – една потресаваща изповед за силата на човешкия дух и вярата в живота.

Международният литературен фестивал „Приятелството – смисъл и спасение“, организиран от Центъра за еврейско-българско сътрудничество „Алеф“, е сцена за изява и срещи на млади творци, намерили и разказали истории за Холокоста. Участието ми във форума ме потопи в света на историята и литературата, както никога досега. С любов и носталгия си спомням за тези три невероятни дни в Бургас. Благодаря за възхваляващите срещи с моите най-любими български писатели Георги Господинов и Георги Бърдаров! Благодаря за новите приятели, с които споделихме безценни мигове на литературен вихър! Благодаря на „Алеф“ за възможността да бъда посланик на доброто и мира!

Доц. г-р Албена Танева:

Много благодаря на Милица за възхваляващата ѝ презентация!

Сега давам гумата на Стефания Манка, директор на Изследователския институт за образователни технологии към Националния изследователски съвет на Италия.

Г-жа Стефания Манка, директор на Изследователския институт за образователни технологии към Националния изследователски съвет на Италия:

Добър ден!

Благодаря Ви за поканата за това интересно събитие!

Днес чухме за социалните медии и дигиталните технологии с отрицателна конотация – как там се разпространява антисемитизъм, реч на омразата, конспиративни теории и т.н. Но сега искам да Ви насоча вниманието към потенциала на технологиите и социалните медии за опазване паметта за Холокоста.

Всички знаем, че колективната памет до голяма степен се влияе от много неща – политически реч, културно наследство, но и от медийната екосистема. Това означава популярните медии, цифровите медии и дигиталните медии, върху които ще се фокусирам. Има една нова научна област, която се казва „Дигитална памет за Холокоста“. Това все още е ниша, която обаче расте, става все по-важна. Тя почива на идеята, че паметта за Холокоста става предимно дигитална и транскултурна. Заедно с това дигиталната памет и образованието, обучението за Холокоста, педагогическата работа, са взаимнообвързани с развитието на нови практики за опазване на паметта.

Първият пример, който искам тук да Ви покажа, са виртуални свидетелства на оцелели и холограми – една от последните граници в дигиталното пространство на паметта. Това е видео, което разказва историята на този проект:

Холокостът е ужасна и безспорна част от историята на еврейството, когато 6 млн. евреи са избити. Свидетелствата са нова форма на интервю, където се задават въпроси и оцелелият от Холокоста записва своите отговори.

– Имах щастливо детство. Обичах да прекарвам време със семейството.

Разбираме каква е силата на разговора с оцелели. В училище, в университети, този диалог, където се задава въпрос и се получава отговор – получава се една магия в това пространство и искаме да опазим тези свидетелства. Тази интерактивна форма, това отговаря на вашия въпрос, това, което вие искате да научите, това, което най-много ви интересува.

– Имате ли надежда за бъдещето?

– Винаги имам надежда. Ако няхах, нямаше да говоря с Вас или с другите хора за това какво съм преживял.

– Доволна съм, че успях да оживея. Аз съм един от хората с късмет.

Въпросите на студентите насочват тези уроци, защото те могат да получават информация по силата на собственото си любопитство и любознателност. Ако не проведем тези разговори сега, те няма никога да се проведат.

Друга част – това са т.нар. „сериозни игри“ и компютърни игри. Има много примери за компютърни игри, свързани с Втората световна война и с Холокоста.

Атентат през 1942 година – това е атентатът над Хайнрих в Прага. Това е click and point игра – кликаш по различни места и се казва какво можеш да

научиш, какво е станало с хората, участвали в проведения в Прага атентат.

Четири години координирам проект, финансиран от „Ауга“, който се казва „Проблемът с изкривяване на паметта за Холокоста в социалните медии“. Целта му е да даде някои препоръки на музеи и мемориали за използването на тази информация в социалните медии. Проектът завърши преди няколко месеца и един от основните му резултати е тази публикация, наречена „Решаване на проблема с изкривяването на Холокоста в социалните медии“.

Един от проблемите, които установихме, е, че има несъответствие между научните дебати и общественото познаване на Холокоста – не само при младото поколение, но и в обществото като цяло. Тези материали, които обикновено музеите и други паметници изграждат в социалните медии, обикновено не са подходящи за младото поколение. Освен многото идеи, препоръките, които представихме, са следните – да се разширят историческите знания за Холокоста в социалните медии, насърчаване на дигиталната култура на паметта, а също така да се насочваме конкретно към по-младата аудитория.

Сега ще покажем няколко примера за проекти, свързани със социалните медии, за паметта за Холокоста, които специално са създадени за аудиториите в социалните медии. Първото е дневникът на Ане Франк. Ще има и втори сезон – какво става с Ане Франк и нейното семейство след ареста. Материалът не е взет от нейния дневник, а от други исторически източници.

Вторият пример откри огромен дебат в социалните медии за Холокоста. Това е израелски проект – „Историите на Ева“, направен за Instagram и се базира на дневника на Ева Хайман, унгарска еврейка:

Добре дошли в моята страница. Живея с баба и дядо.

400 актьори и статисти, 220 разказа в Instagram, всички заснети с телефон за 24 часа в Деня за възпоменание на Холокоста.

Това е уникален дневник, защото тя е представена като модерно момиче и едно дете през 2019 г. я чувства като все едно е негова приятелка.

„Искам аудиторията да се влюби в Ева Хайман, както аз се влюбих.“

Това е опит младите хора да разберат ужаса от онези години – все едно Instagram е съществувал тогава.

Можем да спорим дали това е правилният начин за поддържане на паметта за Холокоста. От моя гледна точка това отваря дебати за съвременните форми за ознаменуване на Холокоста.

Последната част е за TikTok – какво става в TikTok във връзка с Холокоста. Това е Лили Ебърт. Тя е известен инфлуенсър в TikTok. Тя е на 98 години и си открива акаунт в TikTok по време на COVID пандемията. Има 2 млн. последователи. Публикува почти всеки ден в TikTok с помощта на правнука си и прави много интересни неща.

Не ме наричаха по име, защото не бяхме хора за тях. Имахме само номер.

Вторият пример е друг съвременник на Холокоста, друг оцелял. Това е Гидон, живее в Израел. Той е малко по-млад – бил е само на 6 години по време на Холокоста.

Това е Гидон Лев. Обича да таниува и прави видеа в ТикТок. На 87 години е и е преживял Холокоста. Също така обича цветята.

Това е Джули Грей. Тя е от Калифорния. Когато се срещат, веднага се влюбват един в друг и след това заедно пишат една книга за неговия живот.

След това се разпространява мълниеносно това видео с 250 хил. последователи и 6 млн. харесвания. Сега учат младото поколение за Холокоста чрез една от най-големите платформи, социални медии. Това е вдъхновяваща история за една необикновена двойка, която опровергава очакванията и доказва, че всичко е възможно.

„Джули и Гидон се казваме. Искаме да допринесете за нашата кампания – „Новите приключения на Гидон Лев“. Малки и големи приноси се приемат. Благодаря ви за помощта!

Последният ми пример е пак от ТикТок. Тук става въпрос за опазването на еврейската идентичност в ТикТок. Искам да покажа как в две различни култури – отляво един млад италиански евреин, който разказва как се готви кошер, а второто отясно са Съединените щати. Два различни стила.

Това е от един американски пример:

Повечето бургери със сирене не са кошер, защото не се смесват мляко и месо, но въпросът е може ли да имаме кошер чийзбургер. Да, но трябва да има заместител на млякото, на сиренето, например маргарин. А дори и ако искате да смесите вашите храни и да използвате мляко, може да използвате бадемово мляко. Ние не смесваме определено месо с млечни продукти, но можете да получите този букет от вкусове, т.е. кошер кухнята не винаги е отегчителна.

Благодаря Ви за вниманието!

Доц. г-р Албена Танева:

Всяка една от презентациите беше много вълнуваща и повдигаше теми, показваше как е възможно въпреки всичко да се прави нещо и да се постигат големи резултати.

Насърчавам всички участници да не се притесняват да се включат с въпроси.

Г-н Ангел Банджов, директор на дирекция „Права на човека“ в МВНР:

Благодаря!

Първо, благодаря на г-жа Манка за този жизнеутвърждаващ подход към темата, който напомня на всички ни защо в България толкова обичаме Италия! Бих искал да използваме Вашето ноу-хау, когато правим нашия Национален план за действие. Мисля, че това е един подход, който е изключително ефективен.

Бих искал да кажа на г-жа Алкалай, че Министерството на външните работи разпространи информацията за провеждания от Вашата неправителствена организация конкурс до всички български неделни училища в чужбина, които са стотици.

И едно уточнение – слушах представянето на г-ца Иванова, но нещо може би не чух както трябва или не разбрах, но ми се стори, че чух да казва, че има някаква забрана за изучаване на еврейския въпрос. Искам да кажа като заместник-ръководител на българската делегация в Международния алианс за възпоменание на Холокоста и бих призовал, ако има човек от Министерството на образованието и науката, също да се намеси – няма такова нещо. В България всички учители имат достъп до информация и обучения за събитията, свързани с Холокоста. Има и изисквания от страна на Международния алианс за възпоменание на Холокоста как да се преподава материята и ние сме отговорили на тези изисквания, преди да се присъединим към организацията. Затова сме част от организацията. Така че никакви забрани и ограничения за дискутиране на тези въпроси в образователната система. Напротив, има съответните материали и насоки разработени в духа на Международния алианс за възпоменание на Холокоста.

Благодаря!

Г-жа Тая Михайлова, директор на Дипломатическия институт:

Благодаря много!

Аз нямам въпрос, а коментар и ще се възползвам от това, че вървим към финала на тази конференция. По повод на това, което казаха г-жа Алкалай и Милица Иванова, аз имах удоволствието да присъствам на събитието, проведено в Бургас, и бях силно впечатлена наистина от мрежата, която се създава от млади хора. И специално искам да кажа, че разказът на Милица може да бъде прочетен скоро в обявената от мен дигиталната платформа на адреса jewishheritage.bg, където може да намерите много материали и се надявам всички да се включват там.

А по повод на това дали институциите ще подкрепят подобни събития, вярвайте, че Дипломатическият институт ще Ви подкрепя, защото ние вярваме в младите и това е една от нашите задачи – да обучаваме младите или поне тези, които се стремят да учат. Така че, г-жо Алкалай, със сигурност Дипломатическият институт ще допринесе за следващите издания на този конкурс, защото вярваме, че бъдещето е в младите.

Аз бях много впечатлена от наистина позитивния завършек – за това, че всъщност в тази изключително конкурентна среда в социалните медии може да се насочи вниманието към тази тема. И много бих искала и ние пак като Дипломатически институт да си сътрудничим с всички, които разполагат с подобни платформи, за да можем да правим мрежата между нас, защото само такъв тип координирани усилия ще помогне да стигнем до всички целеви групи, до които искаме да стигнат нашите послания.

С огромна благодарност на всички, които участват днес тук и които остават и до края на конференцията, но повярвайте, всяка дума, казана днес – г-н Банджов, и от Ваше име ще кажа – е важна за формирането на Националния план, който се подготвя от Министерството на външните работи.

Доц. д-р Албена Танева:

Благодаря, г-жо Михайлова!

Въпрос от публиката:

Аз се казвам Александра Гаитангжиева. Моят въпрос е към г-жа Манка.

Г-жо Манка, изключително невероятна е възможността за мен да чуя личните истории на хора, които са оцелели от Холокоста. Не Ви ли се струва странно, че тази тежка тема се представя толкова сякаш лековато? Какво е Вашето лично отношение към тази тенденция всичко да се представи в по-лек вид, за да бъде разбираемо за хора на моята възраст?

Г-н Хакан Джан, заместник-ръководител на работна група, посветена на изследването на австрийско-еврейското наследство, Федерално канцлерство на Австрия:

Г-жа Алкалай спомена, че хора от различни държави участват в този конкурс. Как ги намирате? Какъв инструмент използвате, за да ги включите в конкурса?

Въпрос от публиката:

Здравейте! Цветин Кръстев, студент в специалност „Публична администрация“ в Софийския университет.

Наскоро станахме свидетели на нещо, което се случва може би за първи път в такова измерение – изключително богат американски рапър си позволи да направи антисемитски изказвания, изключително расистки, като за по-малко от 24 часа този човек загуби милиард и половина, тъй като с него бяха прекратени отношения и договори с изключително големи спонсори и негови работодатели дори. И това всъщност е т.нар. „култура в социалните мрежи“, която вече изключително бързо отреагира и поставя борбата с антисемитизма като тема във всички световни медии. Така че смятам, че това е нещо, което е много хубаво. Благодаря!

Доц. д-р Албена Танева:

Благодаря!

Днес започнахме с изказванията, че независимо от огромното изобилие от материали и възможности да се научава и да се мисли за това историческо наследство, една огромна част от младите в различни страни дори не знаят. И Алберта Алкалай реферира към това – не знаят гумата, не знаят смисъла и което е още по-важното, някои казват: „Всъщност сме информирани. Отново ли за това?“. В този ред на мисли, въпросът ми е: освен така вълнуващо представения Ваш собствен опит, смятате ли, че когато говорим за образователни програми, учебниците са първото, за което трябва да мислим?

Учебниците не учат, учат учителите. Аз мисля, че това, което каза Ми-

лица, е, че може да има учител, който да каже: „Няма какво да се занимаваме по този въпрос. Имаме други теми за изучаване“. Как да достигнем до учителите, така че да имаме по-висока чувствителност по тези въпроси? Тоест не само да сме информирани, а да сме загрижени, защото паметта за миналото не може да бъде грижа на жертвите, а е грижа на всички ни, което е доказателство, както и този форум, че най-важното е, че повдига този въпрос: защо това историческо наследство е грижа на всички, на институции и на всички участници, за да можем да не преживяваме историята отново.

Коментар от публиката:

Само един коментар искам да направя от позицията на родител на едно дете, което преди 2 години беше 4. клас. Централно столично училище, където заложен в програмата по история за 4. клас има един кратък урок за спасяването на българските евреи, който се ситиуира някъде между урока за войните на България през XX век и индустриализацията и модернизацията на България. И някъде там изведнъж се пръква урок за спасяването на българските евреи, като е ситиуиран в пет изречения с цялата съпътстваща терминология по въпроса, на което децата имат задача да направят някаква презентация. Сега интересното е, че въпросът, който е изциркулирал в класната стая, е: „Какви са тези евреи? Това някакви извънземни ли са?“.

Това е реален въпрос, който се случва преди две години в централно столично училище. Да започнем оттам – говорим за централно столично училище с претенции за относителна елитност и деца, които трябва да направят презентация по темата за спасяването на българските евреи. Какво се случва? Децата, които са относително грамотни технологично, влизат в интернет, копират темата „Спасяването на българските евреи“, правят Copy/Paste и всъщност слагат тази тема в своите презентации и я прочитат научнообразно, леко с трудност, изговаряйки определени термини, защото всъщност за тях не стои нищо.

Давам го това като пример с едно уточнение – аз се занимавам професионално с темата и от години съм уредник на Еврейския исторически музей в София, който се намира в Централната софийска синагога. Също така имам и съответния контекст, така че темата на моето дете беше свързана с личната история на моето семейство. Съответно ние извадохме нашия личен архив и с няколко снимки разказахме историята на един еврейин и една еврейка, които живеят в България, и как се стигна дотам, защо моята гъщеря днес е там сред своите съученици, как нейната история кореспондира с историята на нейната прабаба и съответно представихме значката на учениците на живо. Тази презентация от няколко слайда изциркулира в цялото училище. Това беше някакъв фурор, т.е. за тях това беше нещо, което изведнъж беше като светкавица, която ги върна от сухата материя в реалността, т.е. да свържеш историята с нещо, което се случва на терен.

Позволявам си да го кажа, тъй като чувам много внимателно темата. Не знам колко учители са минали това обучение. Столична детска градина, пре-

гучилищна група, в която с децата имаме открит урок за Великден, в който учителката заявява на всеослушание: „И деца, както знаете, всички по света празнуваме този ден – Великден“.

В българската образователна система от 1. до 4. клас децата се учат да преписват и да наизустяват текстове. В нашата образователна система децата не се учат да задават въпроси, да мислят и най-вече да общуват помежду си. Липсата на емпатия и на способност да задават въпроси върху един текст са в основата на проблема.

Благодаря!

Доц. д-р Албена Танева:

Благодаря! Само ще приканя към това да не генерализираме, защото Милица е ученичка също от тази образователна система и можем да намерим примери за всичко, а наличието на проблем е причината да я има тази среща. И ако не говорим и не търсим решение, няма да се преместим напред.

Този повод ни събра да работим заедно и да търсим възможности да решаваме този проблем. Благодаря!

Г-жа Стефания Манка, директор на Изследователския институт за образователни технологии към Националния изследователски съвет на Италия:

Благодаря Ви много за повдигането на този въпрос!

Това е огромна тема и тема за голям дебат. И преди Ви казах, че TikTok и другите социални мрежи могат да се използват по нов, изненадващ начин. Ще отговоря по два начина. Първо, аз съм научен работник – изследвам различни предизвикателства, рискове и добрите неща, ползите от технологиите в обучението. Сега имам особено голям интерес към използване на TikTok, защото той не се използва само от хора, преживели Холокоста. Много музеи използват TikTok особено след локдаун по време на пандемията.

Аз мисля, че има голям потенциал от използването на тази технология и може да бъде много мотивираща, отваря врати за младите поколения. Помислете, че Лили Ебърт има почти 2 млн. последователи и всяко видео получава стотици коментари. Има и антисемитизъм в коментарите, и реч на омразата. Особено Гидон, който живее в Израел, сподели факта, че тъй като е израелец, много често го атакуват във връзка с антиционизма. Има антисемитизъм, антиционизъм, реч на омразата, но доколкото знам, доброто преобладава. Така че има голям интерес особено сред по-младото поколение да се говори с тези, оцелели от Холокоста, да се знае повече за историята на Холокоста.

Един от форматите, които обикновено се използват – онлайн ни изпращат въпроси и коментари и в кратки видеоматериали им се дават отговори на въпросите. Това не е еднопосочно излъчване на някакви материали, както например във Facebook много музеи и мемориали имат еднопосочна комуникация с техните потребители. Не, в TikTok има истински диалог между участниците.

Г-ца Милица Иванова, лауреат на 9-ия Международен ученически литературен конкурс „Който спаси един човешки живот, спасява цяла Вселена“:

Искам да кажа, че може би бях разбрана малко погрешно. Нямах предвид, че има забрана, но че често ни се казва, че загълбаването в тази тема може да доведе до омраза между народите по целия свят, което според мен е грешно.

По въпроса дали медиите са добро средство за разпространяване на информацията относно този период от историята, мисля, че медиите са връзка между хора по целия свят, така че аз подкрепям използването им.

Г-жа Алберта Алкалай, председател на Центъра за еврейско-българско сътрудничество „Алеф“:

Към мен имаше конкретен въпрос от г-н Джан: как популяризираме в чужбина условията за конкурса и информацията?

На първо място, съм благодарна на нашите партньори, на Дипломатическия институт, които разпространиха информацията, регламента на конкурса през българските културни институти в чужбина. Освен това работя с няколко посолства, сред които Посолството на Израел, Полша, Словакия, които популяризират информацията за нашия конкурс, и по този начин аудитория, която не е от български произход, може да участва в нашия конкурс.

Сключихме патронаж с Музея за еврейска история „Полин“ във Варшава. Подобен патронаж имаме и с „Яд Вашем“ в Йерусалим. Те качват на своя сайт информацията за нас. Също така влязохме в партньорски взаимоотношения с къщата музей „Ане Франк“ в Амстердам, където наши лауреати участват в техни събития. Те пък ни подават младежи, които искат също да участват и проявяват интерес към темата.

Освен известни институции и организации, които работят по темата „Холокост“, тъй като конкурсът е литературен, аз се обърнах към литературни организации в чужбина, като например Съюзът на унгарските писатели ни подава ръка, Съюзът на словашките преводачи и писатели също проявяват интерес. Те качват на своите сайтове информацията за нас.

И множество лични контакти и всякакви такива възможности за популяризация търсим, но по отношение на чужбина посолствата ни подават ръка и най-вече тези международни организации като музеи и паметници, които са институти за опазване на паметта.

Доц. д-р Фелиция Уолдман, заместник-ръководител на делегацията на Румъния към Международния алианс за възпоменание на Холокоста:

Искам да добавя нещо. Милица е права, ние имаме същия проблем. Няма официално ограничение и забрана, но има една неохота у учителите, които или изцяло избягват предмета, или го претрупват набързо. Но догодина няма да могат да го правят, както вече обясних. Но се случва и в други държави, искам да го знаете.

Във връзка с това, което беше казано по-рано за обучителната сис-

тема, всичко зависи от учителите. Учениците не могат да изпълнят проектите без учителите и когато учителите разбират, че задавайки въпроси и включвайки студентите в тази научно-изследователска работа, копирането и поставянето не помага на никого. Зависи от разбирането на учителя и неговата роля в учебния процес. А ако учителят разбира, че трябва да включи активно учениците, тогава нещата ще са наред. Иначе ще сме на Copy/Paste ниво.

Доц. д-р Албена Танева:

Според мен това, което можем да открием от този последен панел, са две понятия – комуникация и събитие. Смятам, че това е един много позитивен начин да завършим тази сложна и тежка тема, тъй като антисемитизмът е очевидно нарастващ навсякъде около нас и единственият начин, по който можем да се противопоставяме, е, когато създаваме алтернатива, всички други да могат да участват и да се включват.

Благодаря на участниците като модератор на панела и давам гумата на г-жа Михайлова за заключителни думи на днешната конференция!

Г-жа Таня Михайлова, директор на Дипломатическия институт:

Благодаря много!

Да, дойде време да завършим този форум. Искам предварително да кажа, че имаше много желаещи да говорят днес и в един момент ние се притеснихме, че вероятно трябва да направим двудневен форум, защото темата наистина е сложна, богата и има какво да се говори по нея, но се връщам на целите на проекта, който реализираме чрез организиране на тази конференция – създаване на мрежа от изследователи, партньори, хора, които се интересуват, занимават и могат, разбира се, да мултиплицират знанията си в различни групи.

Искам да кажа, че това не е, разбира се, краят на тази конференция, а едно своеобразно продължение на нашите ангажменти. През пролетта планираме да направим следващия ни форум, който ще бъде национален, и голяма част от присъстващите тук, надявам се, след няколко месеца ще бъдат отново с нас, защото искаме в рамките на българската ни аудитория и българското общество да продължим тази дискусия. Живеем в наистина много динамичен свят и тази тема е сложна, и трябва да продължим да я дискутираме.

Наред с това ще се случат и други събития – ще се връщам периодично и много почти като реклама, но наистина вярвам, че чрез този портал, който създаваме, искаме и залагаме нашия авторитет, на Дипломатическия институт, да направим това една платформа, в която всички да можете да черпите и да можете да ни подавате информация. И това ще бъде една платформа, която няма да завърши с реализирането на този проект, който иначе приключва през юли догодина, а бихме искали да продължи да съществува. Така че зависи много от Вас.

Аз смятам, че разговорът днес беше сложен, многопластов, имаше различни гледни точки и само това е достатъчно, за да кажа, че темата е неизчерпаема. Ще продължим да говорим. Вие всички тук сте част от тази мрежа, която искаме да поддържаме жива – студентите, които са тук, нашите стажанти, нашите гости и лектори от чужбина. Нека да бъдем заедно! Нямаме друг избор, въпреки различните гледни точки понякога. За да можем, аз ще използвам емоционалното говорене на Милица и искам да се позова на нея най-вече, защото тя е тази, която след 5, 10, 15 или 20 години вероятно ще бъде на такъв форум, когато ние тихо ще си почиваме отстрани и ще гледаме другите как го правят. Това, което каза Милица в своето вдъхновяващо изказване, е да се събудим, да събудим другите, а пък името на конкурса е, че наистина, който спасява един човешки живот, спасява всички.

Ние тук сме представители на институции, на университети, но в тази тема някъде в дълбокото е нашето човешко съществуване и нашето човешко отношение. Така че да запазим човешкото, да го съхраним в нашето институционално представяне и да продължим да общуваме!

Много благодаря на всички наши гости, които дойдоха от чужбина! За нас това беше една подкрепа, не просто за реализиране на едно събитие, а защото вярваме в създаването на контактите, за да продължим заедно напред. Сред участниците виждам представителите на Министерския съвет, както и на Управляващия орган по линия на Норвежкия финансов механизъм. Благодаря на нашите партньори от Норвегия, защото всъщност те ни дадоха възможност да реализираме всичко това, което правим в рамките на проекта!

Желая на всички прекрасен есенен късен следобед! В следващите месеци ще намерите доклада от това събитие на нашия сайт. И разбира се, виждам тук нашата колега от Посолството на Израел, която иска да сподели няколко финални думи.

Представител на Посолството на Държавата Израел в София:

Благодаря! Бих искала да изкажем благодарността си като Посолство на Израел в София. Искам да благодаря първо на организаторите – Дипломатическия институт, Министерството на външните работи – научихме много! Благодаря на говорителите за изключителната дискусия и това беше наистина мозъчна атака с изключително ценни примери от различни държави, от Румъния. И съм с чувството, че наистина всички активно участваме в този процес.

Искам да благодаря на всички Вас за усилията, за времето, за това, че сте тук днес и че формираме тази коалиция! Искам да благодаря също на нашия професор за това, че той дойде тук! И също така искам да изразя огромната ни благодарност за идеята да има последваща конференция – ние сме тук и сме готови за още бъдещи сътрудничества!

**INTERNATIONAL CONFERENCE
ON COMBATING ANTISEMITISM AND
PRESERVING JEWISH HERITAGE
31 OCTOBER 2022, SOFIA**

The Bulgarian Diplomatic institute does not identify with the positions expressed by the authors. All publications herein represent only the views of their authors.

CONTENTS

I PART

Opening & welcome addresses.....80

Speakers: Ms. Velislava Petrova, Deputy Minister of Foreign Affairs, Republic of Bulgaria

Ms. Maria Gaydarova, Deputy Minister of Education and Science, Republic of Bulgaria

H.E. Mr. Yoram Elron, Ambassador of the State of Israel to the Republic of Bulgaria

Ms. Julia Dandoloва, CEO of the Organization of the Jews in Bulgaria "Shalom"

Moderator: Ms. Tanya Mihaylova, Director of the Bulgarian Diplomatic Institute

I PANEL:

Combating antisemitism and hate speech87

Speakers: Mr. Angel Bandjov, Director of Human Rights Directorate, Ministry of Foreign Affairs, Republic of Bulgaria

Ms. Julia Gavazova, Head of Office Monitoring and Combating Antisemitism, OJB "Shalom" Mr. Robert Djerassi and Mr. Viktor Ribarski, Commission for Protection against Discrimination, Republic of Bulgaria

Ms. Gabriela Naplatanova, Member of the Council for Electronic Media, Republic of Bulgaria

Assoc. Prof. Dr. Rumiana Marinova-Hristidi, Head of Jewish Studies (Hebraistika) at Sofia University "St. Kliment Ohridski"

Dr. Julie Decroix, Associate Director, American Jewish Committee Europe

Prof. Uriya Shavit, Head of the Religious Studies Programme, Tel Aviv University

Dr. Marius Cazan, Researcher at the Elie Wiesel National Institute for the Study of the Holocaust in Romania

Moderator: Ms. Irina Nedeva, President of Association of European Journalists – Bulgaria

II PART

II PANEL:

Preserving Jewish Cultural Heritage..... 110

Speakers: Mr. Hakan Can, Deputy Head of Task Force Austrian-Jewish Cultural Heritage at the Federal Chancellery of Austria

Assoc. Prof. Mihail Gruev, President of Archives State Agency

Mr. Eli Anavi, President of the Regional Organization of Jews "Shalom" – Sofia

Ms. Desislava Todorova, Deputy Mayor for European Policies and Investments, Vidin Municipality,

Assoc. Prof. Angel Djonev, Regional Historical Museum Kyustendil, House-Museum "Dimitar Peshev"

Moderator: *Ms. Snezhana Yoveva, Director of the State Institute for Culture to MFA*

III PART

III PANEL:

Educational Initiatives for Holocaust Remembrance..... 124

Speakers: *Assoc. Prof. Dr. Felicia Waldman, Deputy Head of Romanian Delegation to IHRA and Director of the Goldstein Goren Center for Hebrew Studies at the University of Bucharest*

Ms. Alberta Alkalay, Chairperson of Alef Centre for Jewish-Bulgarian Cooperation

Ms. Militsa Ivanova, Laureate of the 9th International Student Literary Competition "Whoever Saves One Human Life, Saves a Whole Universe"

Ms. Stefania Manca, Director of Research Institute of Educational Technology of The National Research Council Of Italy

Moderator: *Assoc. Prof. Dr. Albena Taneva, Sofia University "St. Kliment Ohridski"*

Closing remarks..... 139

Ms. Tanya Mihaylova, Director of the Bulgarian Diplomatic Institute

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON COMBATING ANTISEMITISM
AND PRESERVING JEWISH HERITAGE**

31 October 2022, Sofia

I PART

Opening & welcome addresses

***Moderator: Ms. Tanya Mihaylova,
Director of the Bulgarian Diplomatic Institute***

Ms. Tanya Mihaylova:

Madame Deputy Minister,

Dear guests,

Your Excellencies,

For me it is a pleasure to give the start to an important international conference dedicated to combating of antisemitism and preserving Jewish heritage!

The Bulgarian Diplomatic Institute partners the Ministry of Foreign Affairs in the implementation of an important project with a partner from Norway – the Norwegian Centre for Holocaust and Minority Studies. The project is called "Strategic Cooperation Between Bulgaria and Norway in Support of Bulgaria's International Commitments to Combating Antisemitism and Preserving Jewish heritage", funded by the Fund for Bilateral Relations of the European Economic Area Financial Mechanism and the Norwegian Financial Mechanism. The goal of this project is to support the Ministry of Foreign Affairs in the implementation of our commitments as an EU member and as a member of the International Holocaust Remembrance Alliance for setting up and implementing the first National Action Plan for Combating Antisemitism. Our goal is to strengthen our institutional capacity and expertise of the Ministry of Foreign Affairs and of other institutions to combat contemporary antisemitism and hate speech.

A few words about our current activities, our first commitment was a survey of the attitudes among the general public jointly with Alpha Research, which was the basis for the preparation of the National Action Plan.

Our second activity is to create a network of experts, of institutions that are interested in this topic. The implementation is translated into today's conference, which brings together representatives of the governmental sector, of the NGOs and various guests from Europe and Israel to exchange practices and expertise.

Next year we will be organizing a national forum, which has to coincide with the celebration of the 80th anniversary of the salvation of the Bulgarian Jewish population during the Second World War.

Also, Hannah Arendt's book "The Origins of Totalitarianism" will be published under our activities. The translation has already been finished.

And last but not least, we have prepared a digital platform. This gateway portal is already functioning and there is a QR code with which you could log in and we would

be very pleased if you in your capacity as experts provide us with information to be uploaded on the digital platform.

For me it is very exciting that we are partners with the State Institute for Culture of the Ministry of Foreign Affairs and the Ministry of Foreign Affairs per se. So, I invite now Ms. Velislava Petrova, Deputy Minister of Foreign Affairs, to address today's conference.

Ms. Velislava Petrova, Deputy Minister of Foreign Affairs, Republic of Bulgaria:

Good morning everybody! Thanks to Ms. Mihaylova!

Dear members of the Diplomatic corps,

Dear guests,

In my capacity as Deputy Foreign Minister, it is an honor and a pleasure to welcome you here! This conference is an example of our international commitments for combating antisemitism and preserving Jewish heritage, and the efforts Bulgaria puts to this effect. Bulgaria is a full member of the International Holocaust Remembrance Alliance. Within this organisation and beyond, Bulgaria unreservedly supports the efforts for remembering the victims of the Holocaust.

We have always based our work on a scientific approach, based on objective and well-studied data and facts. This scientific approach is the best foundation for historically informed and efficient efforts in combating contemporary antisemitism, and therefore it is very important for us to use this approach to combat the distortion of Holocaust, the denial of history representing wrong, fake facts or concealing errors and crimes of the past.

By the end of this year, Bulgaria will fulfil its commitment from Malmö to prepare the first National Action Plan for combatting antisemitism and preserving Jewish heritage. The plan will be officially approved at the beginning of next year and it will provide the main avenues, the main pathways for the government institutions and the civil society. We will be building upon this strong foundation, which is the traditionally tolerant nature of the Bulgarian population and the excellent integration of the Jewish community in the Bulgarian nation. Education, culture and good social order are crucial, as well as preserving the rich Jewish cultural heritage in Bulgaria, the contribution of Bulgarian Jews in Bulgaria and knowing better Jewish traditions are all among our goals.

Next year we will celebrate the salvaging of Bulgarian Jews during the Second World War – the 80th anniversary. The heroic acts of the Bulgarian politicians and ordinary citizens who took part in the salvaging of the Bulgarian Jews, including the Bulgarian Church. This is a very inspiring example and it shows that hatred, discrimination and intolerance could be overcome and stopped. As this happened in the conditions of war, our compatriots were able to help in any way and now, in the state of peace, we could do the same. I am confident that we are making a step in the right direction.

Thank you!

Ms. Tanya Mihaylova:

Thank you, Ms. Petrova! For me it is an honor to invite H.E. the Ambassador of Israel, Mr. Yoram Elron, to address the conference. Your Excellency.

H.E. Mr. Yoram Elron, Ambassador of the State of Israel to the Republic of Bulgaria:

Ms. Velislava Petrova, Deputy Minister of Foreign Affairs,

Ms. Tanya Mihaylova, Director of the Bulgarian Diplomatic Institute of the Ministry at Foreign Affairs,

Mr. Petar Kraychev, Director General for Bilateral Affairs of the Ministry of Foreign Affairs,

Ms. Julia Dandolova, CEO of the Organisation of Jews in Bulgaria "Shalom",

Distinguished speakers from Bulgaria, from Israel, we have Professor Shavit with us.

Your Excellencies, thank you so much for coming!

Ladies and Gentlemen,

At the outset, I would like to praise the Bulgarian Diplomatic Institute of the Ministry of Foreign Affairs under the very effective leadership of its Director, Ms. Tanya Mihaylova, for organizing this timely conference today! A conference which is an important component, as we have heard, of a wide ranging projects that aim to develop and implement a National Action Plan for Combating Antisemitism and Preserving Jewish Heritage. This in the framework of Bulgaria's commitment as a member of the very important International Holocaust Remembrance Alliance.

I think that all gathered here would agree that there is hardly any challenge more important and urgent today than the fight against the rising tide of antisemitism. The driving force explaining the rise of antisemitism is to a great extent hate speech, which I will focus on, that has become so prevalent throughout Europe and further afield. Indeed, it is a global challenge that affects all of us directly or indirectly. Hate speech is a strong force of destruction – it destroys the fiber of society, alienating people or demeaning them by creating a false as versus them narrative, which may lead to incitement and ultimately to violence.

The darkest chapter of human history, the Holocaust, did not happen overnight. Rather it was a combination of a slow and purposeful process of alienation of Jews from society, and of dehumanizing them through hate speech and propaganda. False narratives and the language of hate gradually became the law. Ultimately, this led to the physical extermination of 6 million Jews. It is therefore crucial to understand that the strong stance against this dire phenomenon has to be adopted and that the only way to address the challenge is to draw red lines that would make sure that freedom of speech will not be abused to incite and ultimately generate intolerance and eventually violence. Such is, I have to say for instance, a statement made by a senior politician, belonging to an extreme right-wing party here, in Bulgaria, some months ago, who claimed that minorities are only guests in this country and that the Bulgarian politics should only be made by, a quote: "Bulgarians and not by them".

This statement is categorically and undeniably one that belongs to the realm of hate speech and that could most definitely lead to incitement. Indifference to hate speech is therefore a real threat to society. Realizing that hate speech is a precursor to violence, the UN Secretary General noted some years ago that this phenomenon is in its core an attack against tolerance, inclusion, diversity and the very essence of our human rights and norms. It undermines social cohesion, evades shared values and can

lay the foundation for violence, setting back the causes of peace, stability, sustainable development and the fulfillment of human rights for all. As individuals, we all have responsibility to think twice about the consequences of disregarding hate speech, when we see it. We should rise up and challenge those spreading hatred. We should be active defenders of what is right and engage in conversations of aid to educate people on the power and consequences of their beliefs. Being indifferent to the world around us, is a dangerous thing. In the words of the German Lutheran pastor Martin Niemöller, who was an outset Nazi sympathizer but then repented: "First they came for the socialists and I did not speak out because I was not a socialist. Then they came out for the trade unionists and I did not speak out because I was not a trade unionist. Then they came for the Jews and I did not speak out because I was not a Jew. Then they came for me. There was no one left to speak for me".

The media too has its share of responsibility. The media and the democratic countries play a crucial role in shaping opinion. They should always be aware of the ramifications of their coverage of society and especially minorities. Words can be a source of inspiration but yet can also be a catalyst for intolerance and violence. In today's world social media is likewise of tantamount to the topic at hand. Internet companies need to take decisive actions against hate speech. Social media is part of an extremely valuable technological revolution but at the same time can facilitate dissemination of hateful language, which is hurtful and offensive.

The educational system is, no doubt, of crucial importance in creating awareness from an early age about tolerance on the one hand, and the dangers of hate speech on the other. In this spirit Yad Vashem in Israel and the Ministry of Education and Science here in Bulgaria are cooperating in the promotion of training seminars for teachers, addressing not just the issues of how to introduce the Holocaust in the curriculum, but also how to prevent children from being indoctrinated by the language of hate and instead growing up as tolerant and responsible members of the society.

Before concluding, I would just like to cite the following biblical proverb:

"Life and death are in the power of the tongue. Words can be a source of inspiration or they can be a catalyst for intolerance and violence". In Judaism one of the gravest sins is Lashon hara, meaning "evil tongue". Judaism demands that we control the impulse to speak negatively about others. The application of this teaching – being aware of our words, represents a huge challenge to all humanity. Therefore, all people of goodwill and intentions must unite in order to make sure that this commitment is fulfilled.

I have no doubt that today's deliberations will be insightful and very constructive.

Ms. Tanya Mihaylova:

Thank you very much, Mr. Ambassador! Now allow me to invite Ms. Julia Dandolova, who is the CEO of the Organisation of Jews in Bulgaria "Shalom".

Ms. Julia Dandolova, CEO of the Organisation of Jews in Bulgaria "Shalom":

Deputy Minister Petrova,
Your Excellencies,

Ms. Mihaylova,

Dear guests,

My address will be a little more emotional, because the topic of antisemitism in Bulgaria is something outstandingly emotional for me.

On behalf of "Shalom", the Organisation of Jews in Bulgaria, I would like to wholeheartedly thank the organizers of this conference and all its attendants, because, unfortunately, it is more necessary than ever! From "Shalom" we would be very happy if we didn't have to attend such conferences, dedicated to antisemitism. But over the last few years we've become witnesses of increasing manifestation of hate and antisemitism. We find ourselves in situations where from the highest stages of authority a message is being put across that we, the Jews, are guests in our own fatherland. Starting from the seemingly "harmless" distribution of Nazi paraphernalia in various resorts and also Nazi uniforms, which are offered as carnival costumes, all the way to politicians or candidate-politicians, who with impunity spread the hate language across our society. Unfortunately, we are also witnesses of desecration and physical maiming of Jewish cemeteries and buildings. Increasingly, we read comments in publications like "Hitler was right!"; "Why did we save you?"; "Go to Israel!" and similar.

Over the last few years, the facts have proven that all over Europe and the world the line between hate speech and hate action is a very thin line and it has been crossed over more often than not. I believe that my Bulgaria will not allow to be invaded by hatred! I believe that my Bulgaria will not be marched over by people with torches. I believe that Bulgaria will protect the memory of our ancestors who saved my grandfather and grandmother years ago. We will stay here in the land of our fathers and mothers who were fighting for the freedom of Bulgaria! This is our fatherland.

Thank you for coming here today to have a talk about how we could do so as to live in a Bulgaria like the one from 80 years ago, which became a bright example and it will be again an example of the proper fight against antisemitism. I would like to finish with the words of Elie Wiesel: "We must always take sides. Neutrality helps the oppressor, never the victim. Silence encourages the tormentor, never the tormented".

Thank you to for choosing not to be neutral and not reconciling with indifference! I wish fruition to this conference!

Ms. Tanya Mihaylova:

Thank you, Ms. Dandoloval!

Yes, the objective of this conference is to talk, to have a discussion, a dialogue in order to prevent all manifestations of antisemitism. This is the goal of the Bulgarian institutions. We are working towards not having to organize this kind of debates. Ms. Petrova probably will add something to this.

Ms. Velislava Petrova, Deputy Minister of Foreign Affairs, Republic of Bulgaria:

In the context of what His Excellency and Ms. Dandoloval said, we cannot remain indifferent and our Government isn't indifferent. It is important for me that in a situation like this one to be able to sift out individual acts of political speech, which aim to attract

attention to some extreme political leaders or would-be leaders, and the Government's focused efforts on projects like this one. Fighting hate speech is a fight, which is difficult to be led on all fronts and every effort is in the right direction.

However, we should not focus on singular provocations, which are designed to shift the attention from constructive actions, which are designed to fight in the deeper levels that permeate society of hate and intolerance. I think you expressed your pain and hope but I think some of these things push us away from the genuine goal. We should work with the facts. We should adopt the right narrative of history and see what are the underlying facts that led to this situation.

Yes, we shouldn't treat with impunity this kind of manifestations and we shouldn't allow these singular acts to turn into a trend. But the Government for sure and the Ministry of Foreign Affairs, we are very sensitive to this kind of actions and we are committed to continue our action on this strategy, which is a part of the National Action Plan. But we shouldn't divert our attention from the final goal and we shouldn't respond to these single actions.

So thank you for raising these issues but I don't think they are the right focus. And it is not in the Bulgarian DNA to speak and act like that, so we shouldn't be so sensitive towards these things.

Ms. Tanya Mihaylova:

My thanks to Ms. Petrova!

We have Ms. Gaydarova, Deputy Minister of Education and Science.

Ms. Maria Gaydarova, Deputy Minister of Education and Science, Republic of Bulgaria:

Ladies and gentlemen,

Your Excellency Mr. Elron, the representative of the State of Israel in Bulgaria, Ms. Petrova, Ms. Nedeva, Ms. Gavazova and everybody else,

We are all united around this topic which is of extreme importance. It is so important to have a discussion of this kind. There's an important reason behind it – this is to keep the memory of the Holocaust alive. It took place in a civilized location in an illogical, uncivilized way. So, I think it is our attitude towards the Holocaust that is an indicator of our decency – the decency of the human kind as a whole. Because if we keep history alive, we can analyze the reasons how it could take place – how people who were respectful to science and seemingly had values, and were developing technologies, and were respectful to their cultural heritage and memory, could deploy all this knowledge in order to destroy other people. And the answer that we give today goes hand in hand with the reply we give to another question: how ordinary people responded and how the civil society, which wasn't as united as it is today with all the digital means, found a way and the tools to unite behind the cause and protect human lives? With risks, with a lot of impediments but nonetheless these human lives were protected and Bulgaria had an important role to play. I am proud as a Bulgarian that I can say this today.

Having said that, the policies that we have to follow today have to be focused on the

proper bringing up and education of our children, so that they might keep the memory and be aware of the risks, and know those points that yield those critical nuances of how could a society or an organisation or a structure in society can utilize hate speech and manipulate the media to achieve goals which are antihuman. This is why we have this gathering today – to talk about it. Not only about historical memory, not only about cultural heritage that we have to hand over to the future generations, but how step-by-step we can hand over those messages and these points to our children, so to prevent this from happening ever again.

The Ministry of Education and Science has had a number of initiatives and messages throughout the years. They are concerned not only with our education, our history books, but a lot of activities outside of school, which are exchanges of good practices with teachers from Greece, from the Republic of North Macedonia. Every year they take part in these training workshops in the Memorial Center in Jerusalem, so that they could interact and live through these emotions and this knowledge, and they could hand them over to their children.

The topic of “Places and Memory” related to the Jewish community in Bulgaria – it is a tradition already in Bulgaria on the 10th of March to have school activities under the motto “Dignity lesson”. We have an interdisciplinary approach – links between various subjects taught at school in order to reflect on the historical legacy and whatever has been written on these topics, what is accessible to integrate it in various ways with the curriculum.

We believe that through these competitions, through this out-of-school work, through these conferences we have found a way to focus on knowledge that our students should have, in order to have them immersed in this topic and to hand this knowledge over to them – how to protect society, how to be active as citizens and how to shoulder those cumbersome historical lessons. Nobody can predict the future but we should be ready for it and we shouldn't allow something like the Holocaust to ever happen again in whatever shape or form. And this is the important lesson to carry, along with all of our values that we have to hand over to our children.

Indeed, Bulgaria is a part of the unified European community and we share this responsibility for the future generations to avoid all manifestations of antisemitism. We should be active while executing this National Plan for combating antisemitism and preserving Jewish cultural heritage. With our common efforts, we will achieve this result that we owe to our children – that they be aware, be prepared and live in a better world.

Thank you!

Ms. Tanya Mihaylova:

Our thanks to Ms. Gaydarova!

This was our opening session. Our guests mentioned a few important topics that we are going to discuss – combating antisemitism and hate speech, the preservation of Jewish heritage and all those education initiatives and remembrance of the Holocaust.

I PANEL:

Combating antisemitism and hate speech

Moderator: Ms. Irina Nedeva, President of Association of European Journalists – Bulgaria

Ms. Irina Nedeva:

Thank you so much for the opportunity given to me as a journalist to moderate this first panel in this extremely important forum on combating antisemitism and hate speech in Bulgaria. We are discussing a global phenomenon and how important it is to realize how this looks from the Bulgarian perspective.

I am President of the Association of European Journalists – Bulgaria. I am also a member of the Committee for Journalist Ethics of Bulgaria and a radio host – a full-time journalist. I present a radio show on the Bulgarian National Radio, which is one of the main national media in Bulgaria.

Several times the word "media" was mentioned in the initial speeches and we all realize that media have undergone a long way, they are not what they used to be. What we have on the horizon now is the social media. I believe that it is better to identify them as "social networks", because part of the problems in combating antisemitism and hate speech have multiplied and changed their appearance, but not their essence, through social media. Journalism itself is facing a lot of significant challenges and the Association of European Journalists has as one of its main goals to facilitate the affirmation of ethical principles and the responsible reporting of the diversity in our society, and implementing ethical journalistic standards, which will distinguish us from the so-called "social media" or "social networks". It is an honor for me to moderate this panel. We will be hearing the voices of both members of the Organisation "Shalom" and members of the academia in Bulgaria. There will also be a special focus on what the national media regulator could do to tackle hate speech.

So, we start with the big question about the institutional response, the institutional reaction and the identification of antisemitism in all its forms. I will give the floor first to Mr. Angel Bandjov, Director of Human Rights Directorate at the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Bulgaria. Then I will give the floor to Julia Gavazova, who leads the battle with antisemitism in the Organisation of Jews in Bulgaria "Shalom". Then we will look at a very important commission in Bulgaria, which takes care of the protection against discrimination. As I already mentioned, regarding the media regulation we will receive information from Ms. Gabriela Naplatanova, member of the Council for Electronic Media in Bulgaria. We will also hear some members of the academia – Dr. Romyana Christidi, Head of Jewish Studies at Sofia University "St. Kliment Ohridski"; also Dr. Julie Decroix, who tackles the same issues at the American Jewish Committee – Europe; Prof. Uriya Shavit, Head of the Religious Studies at the Tel Aviv University; as well as Dr. Marius Cazan, who is a researcher at the National Institute for Study of the Holocaust in Romania, named "Elie Wiesel".

Mr. Angel Bandjov, Director of Human Rights Directorate, Ministry of Foreign Affairs, Republic of Bulgaria:

Thank you so much!

As Ms. Nedeva said, I am the Director of the Directorate for Human Rights and Deputy Head of the Bulgarian Delegation in the International Holocaust Remembrance Alliance – an international organisation for combating antisemitism and remembering the Holocaust. Bulgaria joined this organisation in 2018.

As a state, as a society, as every other civilized state, our efforts to combat antisemitism are on institutional level. As my late university professor said: “In every society there are about 10% of extremists” and Bulgaria makes no exception, neither do the other countries in the world. Yes, we do face such problems within our society and we should not disregard them. On the contrary, we should tackle them, but we should also look for the positive traditions we have as a state.

Unlike other states and societies, in Bulgaria we haven't experienced any extreme antisemitic actions, and excluding the legislation during the Second World War, there are no such extreme actions, so there is a strong foundation on which we could build our efforts to combat contemporary antisemitism. I'd like to mention the salvation of the Bulgarian Jews during the Second World War – a fact and a deed with which the Bulgarian nation is rightly proud.

What is combating antisemitism? In those extremely difficult years of the Second World War when Bulgaria was an ally to Germany, the Bulgarian society managed to stand against the Holocaust policies and the Jewish members of the Bulgarian society were prevented from being alienated and sent to the camps of death. For me, this is a source of national pride and an excellent example about what combating antisemitism should be and it is an inspiration for today's efforts.

Bulgaria is a full member of several international organisations in which human rights are a priority and demand extremely high standards in this area like the Council of Europe, NATO, the European Union, the OSCE – all these organisations which have various legally binding documents in the field of human rights, as well as means for assessment and the options to make a private appeal internationally if the national judiciary didn't provide the remedy for the problem. In these organisations Bulgaria as a state gives a high priority to combating intolerance, hate speech and one of the gravest forms of these crimes, which is antisemitism. We didn't just formally draw in a lot of documents, we didn't formally ratify them – this is just part of a process in which we very actively counteract any attempts to instill antisemitism internationally and through the instruments of these international organisations. We categorically stand against any initiatives which could be seen as antisemitic.

As a culmination of these efforts, in 2018 Bulgaria joined the International Holocaust Remembrance Alliance – an organisation which is relatively new and is composed of states and nations which think alike and aim to preserve the memory of the Holocaust, connecting the topic with current events, with the current circumstances. Bulgaria pays strong attention to its role in this organisation not just by studying the Holocaust events as the Deputy Minister of Education and Science mentioned, but also in the active combating of antisemitism. We have a systematic approach in combating the denial of

Holocaust and the distortion of Holocaust. Bulgaria, by joining the Alliance, accepted and adopted its working definition of antisemitism and is implementing it. The National Coordinator for Combating Antisemitism was the Deputy Minister then, Mr. Georg Georgiev. Currently we are in the process of adopting a new decision of the Council of Ministers, because former Deputy Minister Georgiev was appointed personally, so now we will connect the role of the National Coordinator – it won't be personal but it will be connected to the position of Deputy Minister of Foreign Affairs, regardless of who assumes this position and we will continue our national and international efforts.

As you know, our Ministry works mostly beyond the borders of Bulgaria, but we very often collaborate with institutions inside Bulgaria, especially when we receive notifications about antisemitic actions, and then the Ministry makes public statements, including on its website, and we also try and implement coordination with other relevant government institutions. A few years ago there were some graffiti on the fence of the synagogue. We realized that they were antisemitic, so we notified all relevant institutions who could take the appropriate measures to handle this.

So, we make both national and international efforts, including within the European Union, where recently a strategy of the European Commission was adopted for combating antisemitism and preserving Jewish heritage. We also have a national coordinator, like most EU states, for combating antisemitism and preserving Jewish heritage. As a state we also started developing the first National Action Plan for Combating Antisemitism and Preserving Jewish Heritage. This effort is carried out with the assistance of the Norwegian Project, as we call it, as is today's event. Just in brief, there is a task group, which is working on the project and based on a survey of public opinion – a very broad survey, which assessed the attitudes, the perceptions within the general public, including the Jewish community in Bulgaria, and which provided very encouraging findings and results about the level of integration of the Jewish community in the Bulgarian nation. The assessment of the contribution of the Jewish community to the social life in Bulgaria showed good results. The preparation of this plan, as was already mentioned, will be concluded by the end of this year and at the beginning of next year this Action Plan should be adopted officially.

Also, I'd like to mention in this context that next year we will celebrate the 80th anniversary of the salvation of Bulgarian Jews and the prevention of them being sent to the death camps. For the purpose of celebrating this anniversary we are planning a comprehensive programme, underlying the importance of the fight against antisemitism in all its traditional and contemporary forms and remembering the victims of Holocaust too.

Ms. Irina Nedeva:

Thank you so much! The big issue is to what extent the Bulgarian society learns the lessons and sees the full picture of what happened during the Second World War. You mentioned that there were some victims, people who were not saved in this historical period. This is a multifaceted topic. I'm saying this to make a bridge towards the next presentation about anger, which is amplified through social media. This could lead to significant problems.

Let me ask Ms. Julia Gavazova. What does the Organisation of Bulgarian Jews “Shalom” see when it carries out its monitoring of anti-Jewish actions in Bulgaria? I will comment a recent event – an antisemitic statement, made by a very famous rapper, Kanye West. As a result of his antisemitic statement, Twitter suspended his account. International researchers of antisemitism united around the idea that at the moment it seems that we are making a step backwards. Is it possible that such seemingly small occurrences like graffiti on the fence of a synagogue or the mistreatment and vandalizing of Jewish cemeteries could be a signal for new antisemitism in our societies and how we can counteract this?

Ms. Julia Gavazova, Head of Monitoring and Combating Antisemitism, OJB “Shalom”:

Good morning!

The activities of “Shalom” are mainly focused on preserving the culture, the values and the traditions of our Jewish community, but apart from these, one of our priorities is combating antisemitism. We are witnessing lately frightening events and the fact that there are people among us who do not identify this problem, is also frightening. When this hatred is targeted towards a certain group of people, in this case Jewish people, it is clearly antisemitism.

I would like to share with you a few of the main reasons for the growth of antisemitism in Europe, including in Bulgaria. There are various factors. The most important according to us are the refugee crisis; the social and economic crisis; the dissemination of conspiracy theories, which have acquired frightening dimensions in recent years; the online freedom to spread hate speech; and the fact that more and more young people become subject to radicalization, including youngsters of the age 13 to 14. We used to incur such problems with older teenagers – 18-19 years of age before, and now the age barrier has come down.

What do we do to combat antisemitism? Monitoring and analysis of the situation in the country for different antisemitic actions; we register such events; we react jointly with the institutions and we take part in various events with our partnership organisations. Some statistics about a survey we did within our organisation. “Shalom” is a representative of about 98% of all Bulgarian Jews. To the question "Do Bulgarian institutions do everything necessary to combat antisemitism?" almost 75% of our organisation answered “No”. To the question "Are there political parties or subjects using antisemitic rhetoric to attract votes?" over 80% of our members answered "Yes". Regarding antisemitic events and actions, I don't know whether anyone of you has any information about the statistics of such occurrences of antisemitic nature, but when we look for such information, it is either lacking or it is not precise enough. Why? About 73% of the members of our organisation, who were subjected to antisemitism never notified anyone about their problem. Why? Because there is lack of trust in the authorities, a lack of perception that those people will be understood, and after an affected person notifies the authorities, then they need to be asked a lot of questions, make a lot of phone calls, and are left with the feeling that they are actually the perpetrators of something wrong.

This is not the only problem with the statistical data. What happens when we meet the lack of understanding of antisemitism – lack of understanding on part of the

institutions and on part of the judiciary system? The many examples with decisions at the prosecution office, the refusal to start preliminary proceedings and registering such crimes as vandalism. These are a few of the main problems that we encounter.

We want to very clearly explain that “Israeli people” does not equal “Jewish people”. Not all Jewish people are Israelis. It was mentioned here that a Bulgarian politician called us “guests”. It is important to remember that Bulgarian Jews are Bulgarian citizens too.

Now I will give an example which we are gladly sharing, because really when there is a response, a reaction from an institution, we are extremely happy, because such reactions are not frequent. In most cases antisemitism is not recognized but there are institutions that manage to distinguish vandalism from antisemitism. We notified the mayor of Pomorie Municipality about the dissemination of Nazi souvenirs in the center of the town of Pomorie and fortunately for us, the mayor wrote back to us and informed us that the sale of such souvenirs was suspended and they would never be sold within the town.

Unfortunately, we don't always get a response. Such is the case with Primorsko Municipality regarding some entertainment with Nazi costumes. This year, the General Directorate of the National Police managed to respond and the owner of this facility, which was offering this so-called “entertainment”, was informed to suspend his actions by the Directorate of the National Police and received a warning.

Another fact is the online sale of Nazi souvenirs and we don't see any actual attempts to counteract it. One can buy any Nazi souvenir – cups, portraits, etc. Very often under the photo the seller has written that this object is a decoration and is not being sold as an item of propaganda, which actually makes the sale justified in terms of regulations in the country and online regulations.

As a good example of our work with partnering organisations, we would like to mention our work with the Sofia Municipality. We take part in the campaign under the headline “Let's clean Sofia from hate speech”. We have been sending photos to the Municipality, as well as signals from Sofia people about swastikas and other hate speech symbols. We get feedback from the Municipality, along with photos of cleaned surfaces. We have various examples of removal of hate symbols. In one particular case, it was nice that they did not only clean the facade, but managed to preserve the original color, instead of just patching up on the spot.

The football fans are the hardcore groups and it goes a long way back. We have given a number of warnings to a number of football clubs but never got any feedback. There are a lot of examples and one of the most important is from a football game in Sofia. Some hardcore fans gave the Nazi salute just in front of the building of the Council of Ministers. I never heard of any government response regarding this event.

A few words about what hate speech leads to and what being oblivious to this problem leads to. The example: 4 days ago, it was 4 years since the Pittsburgh attack in the US, where 11 were dead and 6 were injured. What happened there? While they were having a morning service in one of the synagogues, the perpetrator walked in and attacked the crowd. Before that, however, he had his views widely shared on the social networks – nobody paid any attention. He radicalized online but unfortunately

remained unnoticed. During the shooting he was shouting: "All Jews must die!".

Why am I giving you this example? It's so important to say that when we speak about online hate speech, it never remains online, but it also spills over into real life. All the attacks that we can mention started with radicalization on the Internet.

Let's not forget what hate leads to and that hate speech is incriminated in Article 164 of the Criminal Code and propagating discriminating ideologies is incriminated in Article 108! Let's use these legal provisions!

Ms. Irina Nedeva:

Our thanks to Julia Gavazova!

We see a more complicated picture than what we initially tend to expect. We say that Bulgarian society is tolerant, we have the proper attitudes, and there is no growth of antisemitic sentiment across Bulgarian society. But the picture is more entangled. We need to have good awareness and be able to detect those manifestations.

Usually those people, those groups who are subject to hate speech, they tend to mistrust the institutions. Ms. Gavazova said that the failure to recognize hate speech as a pathway to hate crime, the underestimation by calling it simply vandalism or hooliganism, and all those complicated red tape procedures that simply waste a lot of time by interrogating people, finding witnesses, etc. instead of providing proper protection. This is what stands in the way of the Jewish community.

We have the Commission for Protection against Discrimination – this is an institution apart from the law enforcement services like the police. So, what can be seen from the belfry of the Commission.

Mr. Viktor Ribarski, Commission for Protection against Discrimination, Republic of Bulgaria:

Thank you!

Briefly about the work of our Commission. Apart from fighting discrimination, including hate speech, one of our key functions is prevention. In order to avert discrimination, we have a number of initiatives and projects. We have hearings with the members of the public and this is done through our regional offices. They were created under a recommendation of the European Commission against Racism and Intolerance. Our centers have consultative functions – they help the work of the Commission across the country and in their own territories.

Fighting discrimination in its various forms, like racism, xenophobia, violence, hate speech, and establishing multicultural dialogue and encouragement of tolerance and respect of human rights, the Commission works in close cooperation with NGOs, various national and international organisations.

Since 2010, in its capacity as the contact point of the Republic of Bulgaria with the Organisation for Security and Cooperation in Europe, the Commission has been collecting a number of data related to hate speech. Throughout the years, the Commission demands annual information from the Ministry of the Interior, from the Supreme Court of Cassation, from the Prosecution Office and the National Statistical

Institute. We structure this information, which translates into questionnaires of the OSCE.

Together with the OSCE we organized a second national work group. Apart from experts from the Presidential Administration, the Ministry of Justice, the Ministry of Interior, the Ministry of Foreign Affairs, the Cassation Prosecution, the Supreme Court of Cassation, the National Statistical Institute, we also had representatives of political cabinets. We talked about the definition for "hate crime", the reporting of hate crime, and also, legislative initiative for amendments to the Criminal Code of Bulgaria. The strong commitment of all participants have led to successful implementation of its goal – to achieve a working definition of "hate crime" in order to be able to register and report hate crimes in Bulgaria according to the requirements of the OSCE. Also, we discussed a coordination mechanism on how to apply the definition in practice and how to more effectively register racist, religious, political, hate related crimes and hate speech, which often leads to hate crimes.

The Commission takes part regularly in sessions of the working group under the National Coordinator for the Combat against Antisemitism. A good example is the joint activities of the Commission with representatives of the Jewish community and the regular meetings that we have. They started with a memorandum we signed with "Shalom" back in 2015 and we have some key initiatives, which we carry out jointly under the aegis of the Israeli Embassy in Bulgaria. We exchange experts from both countries, exchange experiences and have on the spot visits. We also work with similar Israeli institutions and bodies. We have created a Consultative Council and we have an effective communication strategy. Consultative Council was created and communication strategy was adopted to serve as the basis of an awareness-raising campaign on intolerance and equal treatment issues. The Commission regularly covers important events and anniversaries, related to the Jewish people history. These common actions and ideas have been underpinned by this mutual respect between the Bulgarian and Israeli people.

What the Commission does, was positively covered by the Commissioner for Human Rights at the Council of Europe. During the same year, the Commission and the National Religious Community Council signed a Cooperation Memorandum for fighting xenophobia, antisemitism and racism. Also, the Commission has expressed publicly its position against the frequent, increasing manifestations of hate speech on social networks, which has escalated to some inadmissible extremes, which can trigger the restriction of citizens' rights to take part in discussions. Also, another example is this annual so-called "Lukov March", which is a platform for expressing intolerance to the Jewish and other minority communities.

Also, Prof. Ana Dzhumalieva, Chair of the Commission, together with Georg Georgiev, who was Deputy Foreign Minister, signed a memorandum with Prof. Alek Oscar, Chair of the "Shalom" Organisation. The meeting discussed common initiatives after Bulgaria's accession to the International Holocaust Remembrance Alliance to fight all forms of antisemitism in Bulgarian society. There was a very good cooperation between the Government of the Republic of Bulgaria, "Shalom" and the Jewish International Congress, which was registered by the Memorandum of Cooperation, which was signed between them.

Despite all the actions of the Commission and the initiatives of other

organisations, hate speech is a phenomenon which does not vanish. We cannot see any definite trend in the number or nature of these crimes, but yes, they are inadmissible in our society.

Mr. Robert Djerassi, Commission for Protection against Discrimination, Republic of Bulgaria:

My name is Robert Djerassi. I will be talking on my personal behalf, being a Jew. I would like to outline something from this morning – that was the speech of Ms. Petrova, which was in response to Ms. Dandolovala's speech before that. I think that being oblivious and the underestimation of singular manifestations is not a policy that we should follow. It is very important because a big problem starts with small issues. Antisemitism does exist in our society and however we might turn a blind eye, it is even more clear and even more inadmissible. My grandchildren will not go to playgrounds with swastikas or walk along the coast and see Nazi uniforms and swastikas on cups and other souvenirs.

I'm sorry that we don't see representatives of the Prosecution Office and the Ministry of Interior, because one of the key issues is, apart from prevention, which needs to start in early school years and I hope that the people from the Ministry of Education and Science will take it seriously, as Ms. Nedeva said, the interpretation of this as hooliganism and people not being penalized for all those issues. There's nobody which has been prosecuted with an effective sentence for antisemitism, not a single book has been banned by the prosecution for being antisemitic. And all these speeches from the platform of our Parliament – we cannot turn a blind eye because this is where it all comes from.

What Ms. Gavazova called "children radicalization" is a very hazardous issue and they go earlier and lower in terms of the age of the children. And however thankful I might be – I am 74 and I've been thankful all my life for Bulgaria having rescued us, our parents or grandparents. And however we appreciate that, we are also entitled to speaking out on the things which should not be normalized. They shouldn't be swept under the carpet and society has to be vigilant.

Ms. Irina Nedeva:

Thank you for your message!

Although some of these things might seem as acts of singular radicalization, this potential for hate should be addressed by the institutions.

Now let's go into the area of the media, because if we talk about the low recognition of certain manifestations of racism, let's think about media coverage and messages in the media. Are our media aware enough when one politician or another gets involved in antisemitic speech? Can our media recognize the antisemitic potential of certain conspiracy theories, which was touched on by Ms. Gavazova briefly as well? What can our regulators do and what can't they do?

Ms. Gabriela Naplatanova, Member of the Council for Electronic Media, Republic of Bulgaria:

Ladies and gentlemen,

Thanks to the Bulgarian Diplomatic Institute on behalf of the Council for Electronic Media for having invited us to attend this important conference. I will be talking about hate speech across electronic media. They are under our control. We have eight cases which I will present. It has to be pointed out that in a time which is marked by vicissitudes, by troubles in terms of security, controversies in democratic societies have been deepening and these manifestations of hate speech are becoming more frequent. If we fail to uproot it at an earlier stage, it will gather acolytes and followers.

So, our Council for Electronic Media has always tried to respond adequately to such acts of hate. Our statistics for the last 10 years are as it follows. There were 8 penal decrees which were issued, imposing various sanctions from 3 000 to 10 000 BGN fines. Three were actually revoked by the Court, one was not contested and one was appealed but the proceeding is still ongoing. This is the most recent example – in a reality format on BTV a participant was interviewed and he had a swastika tattooed just under his neck, on his chest. It was not deleted and we fined them 10 000 BGN. However, the penal order has been appealed and the court has not decided yet. But it was removed from the site of the TV channel and I do not find it the sharing platforms.

Looking back, last year on Bulgarian National Television in "The Last One Wins", a game show, Orlin Goranov quoted Bobby Fischer with an antisemitic speech without any comment. He denied the gas chambers and also he arrogated some negative qualities to the Jews. On the next day, BNT and the host made apologies to the audience.

Other more interesting case where our Council responded was under a warning from the Ministry of Foreign Affairs – on "Planet TV" there was a video clip – the firm "Payner", a musical producer, was fined 3 000 BGN. There was a soldier in frame with the SS symbols. It was appealed and it was revoked by the court because, they said, it was an audiovisual piece of art combining music, lyrics and plot.

In 2019, there was a penal order against the Bulgarian National Television with a reenactment using machinery cars and uniforms from the Third Reich period. Again the fine was 3 000 BGN but it was revoked again by the Administrative Court under the pretext that showing those paraphernalia was to restore the atmosphere and achieve historical credibility and not to manifest belonging to the Nazi regime.

In 2018, on the NOVA Broadcasting Group's "The cherry on the cake", a participant was wearing an apron with the image of Mussolini and a voice-over made a joke that it was one of the most widely spread methods to kill people. The fine was 5 000 BGN. It was confirmed by the court. The appeal was successful because the behavior of the participant actually advertised an emblematic fascist leader. Penalties are usually under article 10 and article 17 of the Radio and Television Act to propagate and promote violence.

In 2017, "Vision Lab", programme "Bulgaria 24", in a comic show called "Conspiracy Theory" opinions were expressed against the Jews and against Israel. The fine was 4 000 BGN, which was paid and not contested.

In 2015, the Bulgarian National Radio disseminated a recording of Bogdan Filov, Prime Minister of Bulgaria during World War II. He thanked Hitler and Mussolini. The host

did not disassociate himself. The decision of the court was based on the motive that it was a praise for fascism and its leaders, and this ideology is denied by democratic society.

In 2014, for a similar reason "SKAT TV" was punished for intolerance to the Jewish and Turkish nations. The fine was 3 000 BGN and the court quoted a Constitutional Court decision that you can contest the freedom of speech in cases like this one, because in 1996, the Constitutional Court said that the Constitution protects other values as well, not only freedom of speech. These other values can compete with freedom of speech, so certain restrictions of freedom of speech can be admitted.

"EUROCOM TV" had a problem 10 years ago – they were fined 5 000 BGN for comments made in a show called "Diagnosis". The host made certain announcements against the Jewish nation and the sanction of 5 000 BGN was revoked, based on their opinion that it was taken out of context. Our Commission should publish all those penal proceedings that we initiated.

Finally, let me say that Bulgarian people should not forget the example of their predecessors of 80 years ago for saving nearly 50 000 Jews from the death camps, and this high moral orientation should be followed, because a number of TV shows and documentaries give accounts of this and leading media have covered those. Thank you for your attention!

Ms. Irina Nedeva:

Thank you!

It will be interesting to hear whether you have had cases when media gives the floor to politicians and people who carry out antisemitic propaganda and if there is intolerance spoken, could there be any institutional response by your Council as a regulatory body? So, what are the boundaries in the freedom of speech? We know that currently politicians have access to the television screen and to broadcasting. The situation is complicated at the moment, so what is being done by the TV presenters as well?

Ms. Gabriela Naplatanova:

This is a very interesting question. We are journalists with a long experience. The presenter should have a critical attitude in case such things are said on television or in a radio air broadcasting. Our Council hasn't neglected any notification, any information but it is also a matter of the judiciary means. Unfortunately, we are limited only to the field of audiovisual media, the mainstream media. We cannot interfere with social media, where the users must be proactive. We have no competences, no authority in terms of social media.

Ms. Irina Nedeva:

Thank you very much!

We are now entering the academic field and we would like to hear the academic perspective on these problems.

Assoc. Prof. Dr. Rumyana Marinova-Christidi, Head of Jewish Studies (Hebraistika) at Sofia University “St. Kliment Ohridski”:

Dear colleagues,

Dear organizers,

Dear guests,

I would like first to thank the Ministry of Foreign Affairs for organizing this conference because it is very, very important, and for bringing all of us together in order to exchange information and to know what we are doing on the same field, but in different aspects. We are in the panel about the institutions but I am working in a university, so I will speak both about institutions and education here and what we are doing together to combat antisemitism, and how we contribute to the fight against antisemitism and hate speech.

I will say a few words about the Jewish Studies programme in Sofia University because I'm the head of this programme, the so-called “Hebraistika” – it's the Bulgarian translation of Jewish Studies. It's the first ever in Bulgaria academic programme on Jewish Studies. It's full four years' bachelor degree programme and it was established in 2016. It's another question why we never had it before, why during the communist times such programme never existed, and before it didn't exist. But anyway, we have it now and it's something new and very positive, and I'll tell you what I mean here.

It is interdisciplinary programme – not only the Faculty of History is involved, although it is situated there, but also other faculties of the university. Assoc. Prof. Albena Taneva is also part of this programme, not only teaching there, but she is a part of the leadership of the programme, so we've been working together. In this interdisciplinary programme our students study about the history of Jewish people from the ancient time until today, about the Jewish religion, culture until modern times, until the history of the State of Israel, international relations in the Middle East. I personally teach “Antisemitism and Holocaust” but also I can tell you that this course about antisemitism and the Holocaust is one of the most attended courses in our faculty and students from other subjects – History, and studying other disciplines, they come to hear this course, because it's something new and something which is obviously interesting for young people in Bulgaria.

I would like here to thank first of all the Ministry of Education and Science speaking about the institutions, because the “Hebraistika” programme is in the special list of the Ministry of Education as a protected programme. This is very important not only because our students are free from tuition fee, but also because it shows the position of the institutions and their support.

I would also like to thank the Ministry of Foreign Affairs of Bulgaria for their support. Here we are two members of the Bulgarian delegation to IHRA coming from the academia – Assoc. Prof. Albena Taneva long before me and then I also became a member of our delegation. So, we are doing this personal connection between the Ministry and the academia, so our students know what IHRA is. They know the working definitions of IHRA on antisemitism, or Holocaust distortion, or Holocaust denial, so I think it's also very important as collaboration.

Of course, I would also like to thank another partner of ours and this is the

Embassy of the State of Israel. We've been working very closely since the beginning and here I thank personally Ambassador Yoram Elron. As soon as he arrived to Bulgaria, he came to the university, he came to our students to deliver a lecture about Israel and the Bulgarian-Israeli relations and since then we have organized many events together. Our students were able to have an internship in the embassy, so we have the full support of the Israeli embassy and now is the moment to thank them.

I also thank the Organisation of the Jews in Bulgaria "Shalom"! Thank you, Julia, for cooperating with us, for opening the doors of the synagogue for our students, because it's different when we have a lecture in the synagogue. Believe me, it makes a big difference.

Here is the moment to mention something interesting and I think it's unique in Bulgaria – most of our "Hebraistika" students have no Jewish origin. The Jewish community is a small community in Bulgaria and very few of them have Jewish origin or any Jewish background. So, we have purely Bulgarian students – most of them have never met a Jew in person. So, they come to study out of pure interest of something new, something interesting and to be honest much more employable than other subjects because it's a boutique programme and we have had so far more than fifty students in the programme. Here I can mention some of them – they're sitting here. I see Viktor Ribarski – he's from the first year "Hebraistika" students and now he's working in the Commission for Protection against Discrimination. I see here Peter Stoilov, another student of ours, who is now a PhD student working on his PhD thesis about Bulgarian-Israeli relations. Many others I can mention, who work in state institutions or private businesses and I think this is the best way to judge the positive and successful results of our programme.

Speaking about antisemitism and hate speech, I will say a few words about what exactly we are doing. First of all, we are working together with institutions and people, because behind the institutions there is always someone in person, who gives time and energy to this. A little knowledge is a dangerous thing, as we know. That's why we try to give the best possible education about Jews and what does it mean to be a Jew, and all about those prejudices and biases against the Jewish people, and to combat them through education. We have organized so many events – conferences, roundtables, academic discussions about Israel, about the situation in the Middle East, even about the Israeli defense forces. We've never encountered any antisemitic activities, speeches or whatever on these public events. So, it doesn't mean that antisemitism doesn't exist in Bulgaria. It doesn't mean that we shouldn't be alert and I'm aware that in the social media it exists. But believe me, in the academia I teach – as a historian I teach the Second World War period and the communist period, so it's very contradictive, you know. There are a lot of things to be discussed there but in the university what we are doing, is to discuss freely, promoting dialogue, express different points of views and opinions but in the right manner. Because we might have different opinions but we should discuss it, and do it without these prejudices and biases, and without hate speech, of course.

Yes, some of our students are nationalistic. They try to be patriots and patriot is not a dirty word to be honest. So, what we are teaching our students is how to be a patriot but it doesn't mean to march on the "Lukov March". Because if you have just the little knowledge that general Lukov was a hero from the wars for national

unification, you believe that you are a great patriot marching in his honor. But this is not the whole truth, of course. So, we try to explain the whole truth that this person was, okay, was a hero from the wars but also antisemitic and he was trying to gather soldiers to send them to the Eastern front, and so on. That's why what we try to teach our students is to have their critical thinking, to recognize the propaganda images, and to know how to react to these things and how to preserve the good traditions of the Bulgarian people. Because Bulgarian people really gave a good example during the years of the Second World War and did something extraordinary in Europe. And so, to keep this very good barometer for right and wrong, and good and bad, that traditionally and historically Bulgarian people have, and to respect regardless of race, color and religion, to respect tolerance and dialogue, to discuss and to keep the dialogue not only in the institutions and in the academia, but also outside the academia.

I know most of you here not only as representatives of Bulgarian institutions, but also as people behind these institutions, dedicating a lot of their time and energy, and efforts in that direction.

Thank you!

Ms. Irina Nedeva:

Thank you! Obviously at the academia everything is fine. Well, I'm saying that actually, if we face antisemitism within the academia, it would be at the end of the problem, at the end of the road. Academia should be free and should discuss the whole spectrum of a very complicated picture actually. Now I'm pleased to give the floor to Dr. Julie Decroix, Associate Director, American Jewish Committee – Europe.

Dr. Julie Decroix, Associate Director, American Jewish Committee – Europe:

Dear ministers,

Your Excellencies,

Dear panelists and guests,

I would like to start with expressing on behalf of my organisation, the American Jewish Committee, our thanks to the Bulgarian government for the organisation of such an important event, in which it is a great honor to take part. We are also very appreciative of the active dialogue that is maintained by the government with civilian organisations, including AJC's representative in Bulgaria. I think it reflects the consistent efforts made towards the fight against antisemitism and hate speech that aligned with the EU Strategy on combating antisemitism. Because let's not forget that antisemitism has been on the rise in Europe for quite some time now. My organisation, AJC Europe, has been among the first to alert and express concerns more than 20 years ago in the face of this alarming rise of antisemitism. Our message always consisted in saying that this course is to be seen not as a series of isolated acts, but as a rooted phenomenon that absolutely needed to be addressed. And the reason why we have been working and trying to understand the rise of antisemitism in our societies is because we see that it actually very much questions the idea of stability of our models.

Indeed, antisemitism has been harmful to Jews obviously, but also by extension to

the values that we cherish and that is why our societies at large should unite and really mobilize against it. To some extent, this is an issue that we have, directly or indirectly, seen the first signs of in Europe for quite some time and we have only witnessed more worrying developments over the past years, especially with the growing popularity of extremist and populist parties on the left or on the right, and with radical Islamism. These forces at large, that have conveyed antisemitism, have also been joined by other actors that challenge the very nature of our democratic societies and express a strong distrust in our institutions. A distrust as it was very well described a few years ago by Francis Fukuyama in his piece in “The Atlantic”, the issue of trust – trust in the way leaders govern; trust in the news, in the media, you mentioned that; trust in the health system that we’ve seen during the Coronavirus crisis against scientific expertise, etc. And really, there were movements that were extreme challenges to the institutions. You may remember the Yellow Vests in France or any other movements of contest throughout Europe.

The reason I’m saying this is because the state of antisemitism in a society is usually the litmus test for the health of a society. Jews are, as we often say “the canaries in the coal mines” – you know, when the canary dies exploring the mine, it is always a signal of a larger problem. And when antisemitism starts to show its ugly face, one knows that something is wrong with society, and that the very liberal democratic systems, which are supposed to protect their small minority groups, are in danger, or in crisis at least. One must really understand that this translates into reality for Jewish communities in Europe, who actually fear for their security, for their wellbeing, or even for their future within Europe. That led, for instance, a few years ago the president of the Conference of European Rabbis to publicly state before the last European elections, when he saw that populist and extremist parties were high on the polls, that this election could constitute a signal for Jews whether they are still welcome or not in Europe. Such strong words can only resonate for all of us.

In order to better understand the phenomenon, my organisation, AJC, has conducted several studies over time. Although many governments have made a critical effort, encouraging victims to report antisemitic and hate crimes in general, often we know the figures, we know how things have evolved over the years, but it was also important to qualify antisemitism and plainly identify its main sources. I know that the Bulgarian institutions have been mobilized on enhancing the understanding of antisemitism, especially through the adoption and the implementation of the IHRA working definition of “antisemitism”.

In 2015, AJC Paris conducted a survey and found that a clear link between people’s distrust in the democratic system and antisemitism existed. Other studies have since followed, confirming this hypothesis. In our most recent study in early 2022 AJC surveyed the general population and communities in France and in Germany about their perception of antisemitism. The findings show that in France, when it comes to prejudice against Jews, people who are close to the extreme right or the extreme left are the most responsive. I can quote an example – 33% of the voters of Jean-Luc Melenchon, who is the leader of the far left, think that Jews have too much power in the economy, for instance. So, this is a prejudice against Jews, one of the prejudices that we surveyed. And when it comes to the voters for Marine Le Pen of the far right, it was 39%. And if you compare the figures to the figures for the rest of the

population, there are only 26%, so I think it's a really telling example. And so the survey shows that there is a fragmentation really between the presence of antisemitism in French society and the reality that Jews live under on the one hand, and on the other hand the continued difficulty to really identify antisemitism in all its forms.

When it comes to the survey that we did in Germany, it actually showed similar results, meaning that prejudices against Jews were still present within society but really in highest proportions among the voters of the Alternative für Deutschland (AfD) party. And often those, who have anti-democratic feelings, don't trust the system, believe in alternative realities, fake news or conspiracy theories, are usually the most prone to hold antisemitic views. This is why we have tried also to make it clear that the two questions – that of antisemitism and of liberal democracy, are intimately linked and unless one deals with the issue of antisemitism, there is a great risk that the rest of the society will fall apart as well, and that unless one deals with the underlying problems, there is a high risk that antisemitism will continue to show its ugly face.

One of the challenges in that regard is of course the erosion of the center – the polarization of the political spectrum, and this is something we have seen as a dramatic change in the political party landscape in Europe over the past years. It is clear that combating antisemitism must be at the same time a political battle in a way, through the public condemnation of hate speech, and include large efforts of education in order to face both the victims of the phenomenon and the lack of knowledge about it. The latter includes, as we already mentioned, the use of the working definition, as well as addressing Holocaust denial or Holocaust distortion – the minimization of the Holocaust or even the competition of memories, including on the Internet.

Regarding Internet, while it has profoundly changed people's access to information, it has also entirely fragmented the public space. And I think one cannot really speak about the problems in our liberal democracy in Europe without discussing media, and in particular social media. One of the problems with social media is that the common public space, the common reality is less and less shared. Like-minded people have a tendency to only talk to each other and disagreement is not really debated and it quickly turns into hate. The reality is that social media invites the individual to enter a tunnel of continually reinforced information through algorithm that actually mirrors a certain reality that when faced with no opposition is extremely problematic.

When we speak about the different crises in our societies, conspiracy theories are probably one of the most important aspects of the potential crisis that we are in and will be facing. A few months ago, a NGO in the UK – “Hope, not hate”, presented a survey saying that one third of young people in the United Kingdom believe in an antisemitic conspiracy theory. Also, in France, we had another survey just before the eruption of the COVID crisis saying that 20% at least of the French population agrees with several conspiracy theories, and among these 20% those who are the most prone to believe in these theories are young people and people who received less education. And one thing that is also very significant is that among them only 43% find it very important to live in a democracy, contrary to the rest of the population. For the rest of the population it was 60%. So, we see here a clear link between conspiracy theories and the fact that people care about democracy.

But really, defending our democracies means that we as democrats must first

and foremost stay strong and united in the defense of our values, which definitely include protecting minorities against all forms of hatred and violence.

Ms. Irina Nedeva:

Thank you, Dr. Julie Decroix!

And now let us wider the perspectives with Prof. Uriya Shavit, Head of the Religious Studies Programme at Tel Aviv University.

Prof. Uriya Shavit, Head of the Religious Studies Programme, Tel Aviv University:

Thank you!

I have to say, this is my first time in Bulgaria. I've been here only one day – it's an amazing country! I really regret I didn't come here before so we must make sure more Israelis get to see it as I did and that more Bulgarians get to see Israel. To be honest, when I told that to our ambassador, he said: "Every Israeli who comes here belatedly says the same thing – why did I not arrive here before!".

I want to be a bit blunt in what I'm about to say. In the world today we have more organisations dealing with antisemitism than ever before. We have more funding, more legislation, more projects, more monitoring, more statements, and more educational programmes – all of that is good. But we also have much more antisemitism than 10 years ago and that is bad. And it means that we are failing. There are two or three possible explanations.

One option is that we are doing the right things but we're not doing enough of them. The other is that our efforts are ineffectual – we are investing many efforts but not smartly and not where they should be invested. Now I actually don't know which of the two is true and maybe there is a third explanation. But the only way to move forward with this is to first and foremost recognize that we are failing. Imagine you had 15 or 150 organisations fighting smoking and the result would have been ten years after that there's more smoking. Then the point of departure for a serious discussion would have been that we are failing, we are doing something wrong. So, it's high time such a discussion takes place. What is it that we're doing wrong?

A few comments, including based on some of the things that have heard here. IHRA was mentioned several times, the working definition with regards to antisemitism. It is not without its challenges but because it emphasizes certain forms of criticism that were against Israel as antisemitism and that is its most controversial aspect, I want to share with you how I see it. Israel does not have impunity from being criticized. It can and should be criticized like any other country for certain policies to the extent that people disagree with them. Where is the line crossed between criticism and antisemitism?

Today Israel is the only country in the world other than Ukraine whose existence is delegitimized, its very existence as a state. By people not just in enemy countries, but also on American, British and other university campuses. And the people who delegitimize its existence, often the main argument they come up with, is saying: "It's just impossible that people will come from one country and take over the lands of another country. This is not done in history". Which is an argument I can appreciate as long as it is articulated

with some coherence and consistency. So, what I was never able to understand is why Americans, Australians, Argentinians, Canadians, Saudi Arabians – all living in countries that are the result of people coming from one country and taking over the lands of another country, why would they direct their criticism and delegitimizations only against the State of Israel. And as they do that exclusively so, they force you to ask what is their motivation. And if someone was to say: “The United States should cease to exist”; “Australia should cease to exist”; “Saudi Arabia should cease to exist”, any historian would say: “It’s not an antisemite, it is simply a person with a certain historical standpoint”. But that is not the case. Moreover, my analogy was grossly flawed because the truth is the story of Israel is not similar to the stories of the United States, Canada and Australia. This was the ancestral homeland of the Jewish people. There was continuous Jewish presence in the land throughout history and the Jews who came to Ottoman Palestine and later to mandatory Palestine purchased lands with money. So, maybe you have criticism against the capitalist system and that is fine but again that is the way it was done. So, there is no way for Israelis to avoid the question why are there so many people in the world obsessed with delegitimizing the very existence of the state, rather than certain policies. And these people do not equally criticize other states with similar and lesser or more problematic histories. And that is the point where criticism against Israel may potentially, not always but may potentially, qualify as antisemitism.

Another point: the word “conspiracy theory” was mentioned here a few times. It’s very important to emphasize – antisemitism in its essence is a conspiracy theory. Classic antisemitism and modern antisemitism – they are conspiracy theories. Now what is a conspiracy theory? A conspiracy theory is an alternative narrative about reality. And such alternative narratives are usually invoked by people who are unhappy with reality. So, one of the reasons we see such proliferation of conspiracy theories in the world today is that sadly we have across many countries and many people who are deeply dissatisfied with their realities and they’re looking for alternative explanations.

I think we are very right to monitor antisemitism and the number of antisemitic incidents. There is just one thing that’s very important to remember: we will not be able to eradicate antisemitism, not in our lifetime. But what we should be looking at, is not only the percentage of antisemites and antisemitic incidents, but also how strong and resolute are those who are democrats, liberals or tolerant. You mentioned before that one of your professors told you that 10% of every society are antisemite, are radicals or extremists. This is to a large extent true. But it is really vital to know what the other 90% are. How confident are they, how conscious are they, and how resolved are they to fight those 10%? So our efforts should be invested not only with the 10% and whether they become 9% or 11%. Our efforts should also be invested with the 90% making sure that they are democrats, that they are tolerant, that they have learned the lessons of the past.

And two final remarks: one about Bulgaria. Most of the speakers were Bulgarians and I noticed a certain sense of disagreement between them mainly about the past, about history. Since I’m not an expert, I’ll say something which is more general but I think perhaps applies also to the Bulgarian case. It’s very obvious where Germany was in World War II, it’s very obvious where Britain was in World War II, and in that sense education and historical legacy are simpler. But what do you do with societies, for example Finland or Bulgaria, whose history is complicated? And Bulgaria, make

no mistake, is on the positive side and the cherry side in terms of the overall story. But its history is not stainless and not flawless well before the Second World War. What do you do with that? How do you educate kids? How do you construct a national narrative? So, I can say only two things very briefly. Firstly, one good guideline is to always remember that in history there are devils. The devils walked amongst us. But there are no angels among human beings. All human beings are imperfect. All human beings are flawed. Once you remember that, everything else becomes much easier. And the other point is: the study of history and historical education is best served when done by historians. Which doesn't mean that historians are not sometimes with agendas or not mistaken, why not even corrupt. But nevertheless, the study of history is always best served when left for historians.

I think there is a very, very important distinction that should be made and, unfortunately, has not been made at least not strongly enough by Jewish leaders and Jewish organisations over the past year. And here is a very important historical distinction: you've had antisemitism and persecution of Jews everywhere, including in countries where there are no Jews, remarkably. But the extermination of Jews, the mass persecutions, the suffocation of Jewish life – this only took place under fascist regimes, under non-democratic regimes. Democracy is the friend of those who fight intolerance, antisemitism, racism. And fascism is its enemy. And I have to say, this is a criticism directed first and foremost against or towards Jewish organisations and Jewish leaders. I have to say I don't think that the voice of Jews, specifically Jewish leaders, and of many across the Western world has been heard unequivocally and strong enough over the past year when it comes to crimes against humanity committed by Russia, as it was when it comes to Holocaust distortion and antisemitism articulated by that fascist regime. I think if there is a lesson that should have been learned from World War II, it goes back to a quote that was mentioned here before by Elie Wiesel, bottom line: Neutrality is not an option in some situations.

Thank you very much!

Ms. Irina Nedeva:

Thank you, Prof. Shavit!

Last but not least, we are going back to Romania, our neighbor. Because comparisons are always interesting and also, we are living in the Balkans and we know how important is the religious tolerance and how dangerous intolerance could be.

Dr. Marius Cazan, Researcher at the Elie Wiesel National Institute for the Study of the Holocaust in Romania:

Thank you! Thank you so much for offering me the opportunity to speak about the Romanian dynamics in regards to fighting against antisemitism!

My aim here is to make a quick overview of the Romanian experience on dealing with what we generally call fighting against antisemitism. Of course, my next remarks are purely subjective and I do not pretend to be entirely comprehensive or infallible. Firstly, I will make a short presentation of the Romanian legal framework relevant for the subject. Then I will introduce the efforts to develop and implement the first

public policy, the first National strategy for preventing and combating antisemitism, xenophobia, radicalization and hate speech. And finally, I will share some thoughts with you and call my concerns on the dynamics of antisemitic manifestation in Romania.

Since 2002, in Romania is enforced the government's emergency ordinance №31 which incriminates and punishes three types of manifestations, three types of acts: the promotion of fascist, racist or xenophobic symbols and ideologies throughout propaganda; the public cult of persons convicted for crimes against humanity and genocides; Holocaust denial. In 2015, the ordinance was updated, specifically mentioning that Legionary Movement – the main interwar far right Romanian political party, belongs to the fascist ideology. Another amendment proposed a clear understanding of what Holocaust in Romania or Holocaust under Romanian authority means. In 2018, the Romanian parliament adopted a law regarding measures to prevent and combat antisemitism. The law takes on the IHRA definition of antisemitism and stipulates that it is forbidden to establish an antisemitic organisation, to publicly promote antisemitic ideas or doctrines, or to have or share antisemitic symbols. The article 369 from Romanian Criminal Code provides that incitement of the public by any means to violence, hatred or discrimination against a category of persons or against a person on the grounds that she or he belongs to a certain category, is punished by imprisonment from 6 months to 3 years, or by a fine. Those are the main legal provisions under which antisemitism could and should be investigated in Romania.

Besides that, starting from 2019, the Romanian government made the preparation in order to draft the Public Policy for prevention and fight against antisemitism and hate speech. Those efforts were materialized in May 2021 last year when the government adopted the National Strategy for preventing and combating antisemitism, xenophobia, radicalization and hate speech for the period 2021-2023. The aim of the document is to offer a coordinated platform in order to prevent the negative dynamics observed in other countries in the last couple of years, and also to consolidate the instruments for sanctioning the formation of these phenomenons. Also, the Strategy tried to build a platform for dialogue between Romanian public bodies, academia as a main space of thinking, and NGOs. Those are the stated objectives of the Strategy but in my opinion, what is the real scope in this first stage, in this first period, is to raise awareness, to raise empathy also among both central and local Romanian authorities and institutions, and also to shape the provisions of the next Strategy, in order to emerge from the realities and shortcomings empirically known in 2021-2023. So, once again, on this stage the main concept or the main trend is to build awareness on the importance of the subject among public servants and at all levels – law enforcement bodies, academics, teachers or experts in education. Those are also only some examples.

The Strategy has three main objectives: the first general objective is the protection of vulnerable groups, the second is increasing the resilience of the Romanian society throughout education and cultural programmes, and the third general objective is enhancing the international cooperation. Each of the three main objectives is considered by several specific objectives. And for each specific objective at least one action is implemented under the coordination of one of the governmental institutions, which are nominated by the Strategy, together with one or more other partners – in general institutional or public bodies. The partners could be other institutions directly involved

in the implementation of the Strategy or other public or private bodies relevant for the specific action.

The Action Plan annexed to the Strategy develops the concrete actions – actually there are 36 programmes. Each programme having a coordinator, a partner or partners, description of the action, deadlines and evaluation indicators. The entire effort is supervised by a Secretary of State from the Prime Minister chancellery, who is in charge of the interministerial committee, which should coordinate and implement the actions included in the Strategy. The main institutions which are part of this interministerial committee are the Ministry of Foreign Affairs, the Ministry of Internal Affairs, the Ministry of Education, the Ministry of Culture, the Ministry of National Defense, the Ministry of Sports, the General Secretariat of the Government, the Elie Wiesel Institute for the Study of the Holocaust, also the National Agency for Roma people – those are ministries or public bodies under the coordination or directly coordinated by the Government. Besides these governmental bodies, there are other permanent guests, such as the representatives of the Presidential Administration, the Jewish community, Romanian ombudsman and so on.

Ms. Irina Nedeva:

And a quick question regarding the legal challenges when fighting against antisemitic acts. If somebody who doesn't know anything about Romania, asks you "Is there antisemitism as a problem in Romania?", what would be your answer?

Dr. Marius Cazacu:

That was the general picture of what is the legal framework and the efforts conducted by the central authorities. But even if the central institutions of the Romanian state improve their tools and declare their willingness to build a framework to increase resilience against far-right manifestations, the situation is quite tricky.

The most spreaded form of antisemitism contemporarily in Romania in my view is Holocaust denial and Holocaust distortion. Partially the situation is caused by poor or misleading education, a long and wrong nationalistic manner to look at our recent past, and a lack of critical self-evaluation at society level. I mentioned previously that since 2012 in Romania is in force a bill which forbids the public eulogy of war criminals, the symbols and public manifestation of fascism and the Holocaust denial. Even so, nowadays in Romania there are streets and public institutions named after war criminals and monuments dedicated to them. A couple of years ago an individual who presented himself as the continuator of the interwar Legionary Movement made the Nazi salute in front of the Elie Wiesel Institute's headquarter and other state institutions. The prosecutors were not able to build a case against him and sent him in front of a judge. The only person who was convicted for Holocaust denial in Romania in 2021 after the appeal was partially whitewashed, the Appeal court waving the penalty. There are hundreds of complaints and criminal investigations of violations of Ordinance 31 that I mentioned inquired by the prosecutors but the vast majority are not sent in front of a judge.

This not-so-bright reality is a much more relevant indicator on what is the real level of knowledge and know-how on the local level. From time to time, online or

in speech of low level representatives of state institutions, there are statements or acts that show us the existence of stereotypes and prejudices that can be seen as latent antisemitism, which is widespread and can degenerate at any time. In the last year something new has happened – the antisemitic and Holocaust denying message has reappeared in the Parliament. Also, in 2021 a leading representative of the Romanian theatre industry, whose Jewish identity is notorious, has become the target of antisemitic threats. The index of antisemitic acts presented earlier by Ms. Gavazova is similar to the big picture also in Romania. The online hate, including hate speech, which targets Jews and denies the Holocaust continues to be a phenomenon insufficiently studied and tackled by Romanian authorities.

Before I finish, I want to kindly add a personal recommendation for those of you who are listened by the Bulgarian officials. It is essential to remain credible. Credibility is hard to obtain and so easy to lose. I want to be honest with you and I think you also know that Bulgarian officials should speak more and most importantly, should speak more clearly about the Bulgarian responsibility for the deportation of the Jews from those territories, which were under Bulgarian authority, and also about the measures taken against the Jews who lived in the old Kingdom of Bulgaria. Looking at Romania's case, I must say that practicing honesty and assuming the traumatic and criminal past is a manner to build large solidarity and to build on our present and future societies.

Thank you! Thank you for having me here today!

Assoc. Prof. Dr. Albena Taneva, Sofia University “St. Kliment Ohridski”:

There can't be a panel with so many topics which could be left without questions. My questions is for the institutional representatives, Ms. Naplatanova, Mr. Ribarski from the Commission for Protection against Discrimination. What is the proactive model within these extremely important institutions for defending the principles of freedom of speech and protection from hate speech?

To what extend your institutions have the capacity and the support of other stakeholder institutions to support the importance of your role? Because from what we heard today it became obvious that as we live in a very complex world and Bulgaria is no exception, we are here together because there is a problem – the growth of antisemitism globally. So, what are the opportunities for a proactive part of your institutions? When there is a problem how to take the necessary measures to have a delegating role in the society and to voice the alarm in case there are such manifestations?

A question from the audience:

My name is Alexandra Gaitandjieva and I study “International Relations” at the University of National and World Economy. My question is for the representatives of the Commission for Protection against Discrimination, namely to Mr. Viktor Ribarski. You showed some very interesting statistical data and I wonder why in 2018 there were fewer reported cases of manifested hate speech by OSCE and if you could explain to us why there was such a low level of signals about such manifestations.

Ms. Irina Nedeva:

The big question about what institutions could do proactively and whether they feel autonomous enough to act according to the principles which are formulated in our legislation I will leave it as a second question. And firstly, I will ask Mr. Ribarski to answer the first question about the statistics about 2018 compared to the statistics from other years about manifestation of hate speech and others.

Mr. Viktor Ribarski, Commission for Protection against Discrimination, Republic of Bulgaria:

I think that the reason for this, which we also saw from the presentation of Ms. Gavazova, is that not all threats or attacks have been registered, recorded or reported. If they haven't been reported, they cannot be reported by the relevant institutions to the OSCE.

Ms. Irina Nedeva:

Yes, but why in 2018? What makes the difference?

Mr. Robert Djerassi, Commission for Protection against Discrimination, Republic of Bulgaria:

I just want to add that one of the main functions is prevention and the Commission for Protection against Discrimination jointly with the Ministry of Education and Science have prepared a comprehensive programme and a guidebook for identification of hate speech. We had series of seminars with teachers from schools, so that they identify from the very beginning the hate speech and prevent any consequences from it. I already said that I am very sorry that there are no representatives of the prosecution offices here, or the Ministry of the Interior, because the identification of antisemitic manifestations and their consequences are a big problem. These manifestations are accepted as hooliganism and until we have seminars for prosecutors, for investigating magistrates, so that they can see the thin line between hooliganism and antisemitism, we won't be able to succeed. We will just be reporting figures. People believe that if something is stolen from you, police won't help you, so they don't feel the need to report the theft. Same here.

Ms. Irina Nedeva:

Yes, but as we heard from the Council for Electronic Media, they impose sanctions, which are later on repealed in court.

Ms. Gabriela Naplatanova, Member of the Council for Electronic Media, Republic of Bulgaria:

Regarding being proactive, we are part of a task group at the Ministry of Foreign Affairs because we are part of this coordination efforts which Mr. Georg Georgiev had – he was the national coordinator at the Foreign Ministry. And as we are quite

new members of the Council for Electronic Media, we are organizing discussions on various topics such as media literacy, and the Ministry of Education and Science will be of big help to us. This is our proactive role. Regarding the sanctions, we clearly see that we are going to the ceiling, to the top threshold of the sanctions for hate speech currently, compared to the practice 10 years ago. This is what I have found myself.

Ms. Irina Nedeva:

Thank you so much!

Now a final question to our international guests because I believe this is important. Do you believe that this big list of symbols or topics like the Holocaust denial should be enlarged and include new manifestations which could not look antisemitic at first glance, but they are built upon conspiracy theories, which later on reveal their antisemitic essence and nature?

For example, in Bulgaria there is a problem with certain people being called “sorosoids”, in Hungary as well. Do you believe certain people with certain pro-western tendencies, do you believe that we should tackle these possible new forms of antisemitism?

Mr. Robert Djerassi, Commission for Protection against Discrimination, Republic of Bulgaria:

If you allow me, if you remember during the COVID epidemics the Jewish people were accused of being guilty in the context of COVID, including Astra Zeneca and the vaccinations. So, regardless of the discourse in the society, whether it is the war in Ukraine, the antisemitic discourse won't stop. And as the professor said, the most important is to constantly combat antisemitism and notice it, and not disregard it and pretend that it does not exist.

II PART

II PANEL:

Preserving Jewish Cultural Heritage

Moderator: *Ms. Snezhana Yoveva, Director of the State Institute for Culture to MFA*

Ms. Snezhana Yoveva:

My name is Snezhana Yoveva, Director of the State Cultural Institute to the Minister of Foreign Affairs. Our next panel is going to be dedicated to the preservation of Jewish cultural heritage.

Our Institute, together with the Bulgarian Diplomatic Institute and the Ministry of Foreign Affairs, has functions within this project and it's my pleasure to welcome you. We've got colleagues from the Institute who have worked hard on various project related initiatives: research in various parts of history, related to the preservation of Jewish memory; related to the models for communication with the younger generation. Very soon, forthcoming is a guide to the Jewish neighborhood in Sofia – this is the history of the buildings, the history of some of their owners and through these public spaces it recounts the fates of people.

Also, an exposition for the Sofia History Museum – we will be displaying collections from different museums that relate to the Jewish community's life. We are working together with people from the museums in Plovdiv, Pazardzhik, and other Bulgarian towns.

We have also managed to organize some events related to cinema, to film documentaries – Cinelibri Documentary Festival and through discussions around certain films. We are raising the issues of Jewish life.

We also organize workshops on intolerance, suspicion to the other, the different one. We will organize discussion forums with young participants and the media, the art and the academic sector will be involved. We work with the Bulgarian News Agency and the Bulgarian National Radio in these future discussions with the youth participation, also attended by journalists.

We're surrounded by partners in our panel and I'd love to hear from each one of them. Our international guest, Mr. Can from the Austrian government – he is Deputy Head of a working group on the Jewish-Austrian heritage. He will be talking about their experience. Today, we will also meet within this panel the Chair of the Archives State Agency, Assoc. Prof. Mihail Gruev, a history professor. That is an important institution, the State Archive – agency of authority. We have attended various events, exhibitions, etc. Hopefully, there will be a lot of those until the end of this year. We also have local authorities' representatives in order to see how this heritage is communicated and how with the joint efforts of city councils and the state, various restorations and research is being carried out. We have Vidin's Deputy Mayor here, Desislava Todorova, along with her colleague, Tsvetanka Tsokova, from the Tourism and Advertising Directorate of Vidin

Municipality. They will tell us about the progress on the Vidin Synagogue project. Eli Anavi is with us – he represents "Shalom" in Sofia, and we are going to hear from him about the preservation of Jewish heritage in Sofia. Last but not least, another regional partner from the Kjustendil Museum – Dimitar Peshev' house, Assoc. Prof. Angel Djonev.

Thank you!

Mr. Hakan Can, Deputy Head of Task Force Austrian-Jewish Cultural Heritage at the Federal Chancellery of Austria:

Dear colleagues,

Distinguished guests,

Ladies and gentlemen,

My name is Hakan Can and I'm working at the Federal Chancellery of Austria. Its equivalent in Bulgaria would be the Council of Ministers. So, it is my great pleasure to brief you shortly about our National Strategy to prevent and combat all forms of antisemitism.

The Austrian National Strategy against antisemitism was presented at the Federal Chancellery at the beginning of last year by our vice chancellor, by our federal minister for EU and constitution, by the president of the Jewish religious society and by the European Commission coordinating combating antisemitism. Here, I would also like to emphasize that in Austria we have 16 recognized religious societies. They have the status of a corporation under public law, and the Jewish community has also this status. So, if I'm talking about the Jewish community, it's always the Jewish religious society in Austria.

We have our National Strategy in German and English. It consists of 180 pages and 9 chapters. Our National Strategy was developed with the contribution of the Jewish community of Austria and the wide range of institutions, for example the Ministry of Education, Science and Research, our Ministry of Justice, Interior, Ministry of Defense, and, of course, Federal Chancellery, and as well as with NGOs. So, we aimed the broadest possible involvement of all public and civil stakeholders in order to create our National Strategy against antisemitism. The main task is to create better coordination and clear structures through regular exchange with our Jewish community. Our goal is clear – to combat and prevent all forms of antisemitism and also to foster Jewish life in Austria.

The National Strategy against antisemitism provides a comprehensive impetus and guide for concrete goals and measures for strengthening existing activities, and for promoting examples of best practices. It covers various areas, such as education, training and research, security, law enforcement, integration, documentation, and Europe-wide data comparison, and an overall societal approach. In this context, it includes 38 definite concrete measures to prevent and combat all forms of antisemitism, including the long term safeguarding of the Austrian-Jewish cultural heritage and the establishment of a platform for society as a whole. The strategy includes legally non-binding definition of antisemitism adopted in 2016 by the International Holocaust Remembrance Alliance. So, if we are talking about antisemitism, then we are talking about the antisemitism defined by IHRA.

The Federal Chancellery established the task force Austrian-Jewish cultural

heritage to coordinate the implementation in order to observe the National Strategy. We are a team of five people now. We established the task force almost one year ago and it is also responsible for strengthening coordination between individual actors in the areas of commemoration, antisemitism education and prevention. The task force supports various projects and organizes events to combat antisemitism and promote Jewish life. It is also a contact point to various actors and it submits an annual implementation report about the status of the measures to the Austrian parliament. The first implementation report is from 2021. We are currently writing the second implementation report, which we will convey to the Austrian parliament at the beginning of next year.

A very important measure was the Federal law – Austrian-Jewish Cultural Heritage Act, which was passed at our Parliament just one month after we presented our National Strategy, so it was on February 2021. The law secures a yearly financial support of 4 million euros to the Jewish community in Austria. It offers sustainable prospects to Jews in Austria and it promotes security, as well as cultural and social events. The Jewish religious community of Austria receives the financial support directly and submits in turn an annual report to the task force at the Federal Chancellery. So, the Austrian-Jewish cultural heritage is secured financially now also by law.

We had many milestones after we presented our National Strategy. One of them was the European Conference on Antisemitism this year in May in Vienna. It was a high-level meeting of special representatives and coordinators for combating antisemitism, as well as experts from the EU dealing with the recording of antisemitic hate crimes and the processing of related data. 15 EU Member States, as well as international organisations participated to that event. At the end of the press conference, the so-called Vienna Declaration – a declaration for the common fight against antisemitism and the promotion of Jewish life in Europe was signed by several member states.

Another milestone is also the Shoah Wall of Names Memorial in the center of Vienna, which was inaugurated on 9 November last year. It is a Holocaust memorial engraved with the names of some 65 000 Austrian-Jewish children, women and men who perished during the Holocaust. It is the first memorial in Austria, on which all the names of the people who were brutally murdered, are carved in stone.

Another important milestone was the founding of the National Forum against Antisemitism. It's a national platform for public and private stakeholders combating antisemitism in Austria, which was established this year in June in Vienna. This platform aims to institutionalize discussions on current developments and to present possible solutions between the federation, the federal provinces, municipalities and Jews, and as well as sports and youth organisations, and other institutions.

Another important step is the Memorandum of Understanding between the Federal Chancellery and Yad Vashem, which was signed approximately one month ago. Therefore, Austria will provide Yad Vashem with 1,5 million euro for the period 2022-2024. And among other things, this is intended to fund a programme to support the archives of Yad Vashem; seminars and training for senior federal employees and administrative staff; the expansion of the Centre for Research of the Holocaust in Germany and Austria and expansion of research projects in Israel and in Austria.

At the beginning I told you that the Strategy consists of six areas. One of them is

the area “Education, Training and Research”. Here, our Minister of Education, Science and Research is in charge of the implementation and the task force is coordinating and observing the implementation. One of the implementations are the values and orientation courses by the Austrian Integration Fund for persons entitled to asylum and subsidiary protection. The courses also deal with the dismantling of antisemitic prejudices. And these course is mandatory for every person who has received an asylum or subsidiary protection in Austria.

Another measure of our National Strategy is the implementation of an international research project to develop a catalogue of qualifications and measures for appropriate training and further education of teachers in the areas of antisemitism prevention, Holocaust studies and National Socialism, as well as antiracist educational work. Based on the results and recommendations of the international research project, evaluation quality assurance of the current training curriculum for pedagogues will be adopted.

Another important measure is to promote dialogue projects that enable an exchange between young people from different backgrounds. Since 2015, the Ministry of Education, Science and Research has been funding dialogue projects such as the "LIK RAT" project – an initiative of the Jewish community of Austria, in which young Jews act as peer educators to teach non-Jewish students about Judaism in order to reduce prejudices. And also I would like to mention that for over 20 years, the Austrian Federal Ministry of Education, Science and Research has been cooperating successfully with Yad Vashem regarding the education and training of Austrian teachers in Israel.

Ladies and gentlemen, I tried to give you a brief overview of our National Strategy to combat all forms of antisemitism and foster Jewish life. Our aim with this strategy is the continuation of Jewish life in Austria, to contain and combat antisemitism in all its forms, and to create awareness. And these figures show how important the fight against antisemitism is. During 2021, a total of 965 antisemitic incidents were reported to the Reporting Office for Antisemitism of the Jewish Community of Austria. That represents an increase of 65% over the previous year – in 2020 we had 585 incidents, and therefore, the highest number of recorded antisemitic incidents. This report does not constitute a complete overview of antisemitism in Austria, as in previous years it must be assumed that there was a larger number of unrecorded incidents. The report counts only those antisemitic incidents which were reported and were found to be clearly antisemitic under the IHRA definition by the Reporting Office for Antisemitism of the Jewish Community. At the same time these figures do not tell us whether antisemitism has increased in general, because I remember the secretary general of the Austrian Jewish community told me that one of the explanations could be that affected people are now more sensitive and dare to come forward. These are not the official figures from our Ministry of the Interior, because the official numbers are much lower. The reason for this is that the police only registers those incidents that are categorized as a crime by law, like by the Prohibition Act of 1947, Insignia Act and Symbols Act. But nevertheless, these figures say a lot, namely that our work has only just began. And again, to the number of these 965 attacks, about half of them have been motivated by right-wing extremists, around 20% by left-wing extremist ideology, and 12% by Muslim extremist views. There were 12 physical attacks among this number but most of the incidents are hateful behavior.

Ladies and gentlemen, we see that our work really has just began. And as Mr. Shavit told us, we do not know if we are successful now, but we hope for it. Thank you for having me here!

Ms. Snezhana Yoveva:

Thank you so much, Mr. Can, for the exceptionally interesting and detailed presentation! I am convinced that the goal of today's conference is that our international guests participate in a more active dialogue with all of us, so that we could prepare better National documents with positive messages.

Now, let me invite Assoc. Prof. Mihail Gruev, Chair of the Archives State Agency, who will speak about the activities by the Agency prepared for the next year to mark the 80th anniversary since the salvation of the Bulgarian Jews.

Assoc. Prof. Mihail Gruev, President of Archives State Agency:

Thank you!

Dear ladies and gentlemen,

Dear organizers,

Firstly, let me thank the Foreign Ministry and in particular the Bulgarian Diplomatic Institute for the invitation! This meeting is extremely timely in the context of the forthcoming 80th anniversary of the salvation of the Bulgarian Jews and the perishing of the Jews from Aegean territories, as well as in the context of our changing world.

In the field of archives and in science things follow a slower course, because we have to deal with the past as well. But I would like to introduce you to the types of documents that are stored at the state archives of Bulgaria and the more valuable collections. Starting with the collection of old print books stored in the Central State Archive of Bulgaria, which contains about 205 linear meters of books. The volumes in archives are calculated in linear meters and kilometers, so this is a collection of the size of about a 10-storey building with old print Jewish books, published by the Jewish community in Bulgaria from the 15th to the 20th century. The oldest book is from the beginning of the 16th century, from 1517. These are mostly religious books, which were printed in the big printing centers – in Thessaloniki, in Istanbul, in Venice, in Amsterdam, in Livorno, etc. They came to Bulgaria via different routes – all of their stories are interesting but there is no time to go into such details. These are books which were ordered by the big Jewish communities in Bulgaria during the Ottoman period, or books which were owned by rich Jewish families. Sometimes these books have a lot of ex libris with them, various references, accompanying data and information not only about the life of Jewish people, but on the Balkans in general in those years. It's a very valuable collection.

Bulgaria for decades has applied with this collection to the UNESCO programme Memory of the World. There were certain factors which prevented this collection from being included in this honorary record of UNESCO, but one of the reasons is that the collection has not been well recorded. This is due to the lack of experts who speak this early form of Hebrew in which most of the books were written, as well as the hand written reference notes. These notes are not only in Hebrew, there are in Ladino and

in other languages. 5 years ago, we signed an agreement with the National Library of Israel to provide the processing of this collection and they were extremely helpful in identifying part of these ex libris of some famous Jewish literary figures of the 16th and 17th centuries in particular, and for the presentation of the collection to the global science and research.

These are about 14 thousand books. Some of them have more than one copy. They were used in synagogues in Bulgaria. After World War II, when the larger part of Bulgarian Jews moved to Israel and a lot of the synagogues in the smaller towns in Bulgaria closed down, the books ended up in the Central Storage of the Jewish Community in Bulgaria. They were moved to the Institute for Balkan Studies of the Bulgarian Academy of Sciences, where people helped to identify and process part of these books and documents, because there are letters and other documents, accompanying these old print books. And finally, in the 1970s this collection came to the State Archive. Specialists knew of it but it was not properly processed and recorded. So what has been recently done, is a detailed description.

You can see one of the most interesting documents we have, of the Modiano family – a family from Thessaloniki. The text is in Aramaic language, because in this collection there are texts in Aramaic language as well. A very interesting finding was made when restoring one of the books – an old book from the 18th century. The wooden bind of the book tore down and we found underneath a text in Cyrillic from the 16th century, from the publishing house of Vincenzo Vukovic in Venice, Italy.

Of course, part of the books in this collection were quite damaged. They had to be restored. And I hope that this collection takes the place it deserves in the honorary list of UNESCO for the Memory of the World. Bulgaria is once again proposing that this collection is included in this list, so we have to see what happens. The bindings of these books, the ex libris, the marginal notes and the accompanying documents have been uploaded in our digital archive. They're accessible from any point of the world under the title "Old Print Jewish Books."

I can see that the Deputy Mayor of Vidin is also participating in the panel, so our intention is some of the books which have more than one copy and which were owned by the Vidin Jewish community to be restored, taken back in situ to the restored synagogue of the town of Vidin, so that they are accessible to more people.

This is the website of the State Archive. Alongside such memorable books, you can see remarkable engravings from this period, as well as a lot of works from the applied arts, because the bindings of these books are also artifacts in their own way – some of them are made with ivory, some have covers made of fish skin, straw, etc. The most valuable of these books can be seen in the reading room of the State Archive in Sofia, so anybody who has an interest is welcome to come and have a look at them.

Of course, the huge volume of documents stored at the State Archives is related to the fate of the Jewish community in Bulgaria. The main documents for the period after the Liberation until now are stored in our archives, and every year we provide researchers, citizens, anybody who exhibits an interest, to have digital copies. We also organize exhibitions on the occasion of anniversaries. So, you can see them in original on this website – "The Jewish Community in Bulgaria" – you can see the website

address. You can find there the major documents about the coexistence of Bulgarians and Jewish people, the first manifestations of antisemitism, the civil actions to protect the Jewish people, the fate of the Jews that perished in Aegean Macedonia, etc. This internet site was upgraded 5 years ago and we added 35 thousand transit visas issued by the Bulgarian state during World War II, with which different Bulgarian institutions and civil actions of diplomats mostly and diplomatic officials helped and saved people from other European countries. This register was very useful, because we received dozens of letters by people who are looking for traces of their relatives – these are people who somehow came to Bulgaria but they didn't know what their fate was further on.

So, one of the most important goals of this site is to reach a larger number of people and I believe we achieved this goal. I'm saying it also in my capacity as a professor – this is a very valuable educational resource, not so much for the students, but for the teachers and professors, because they can select for children and for students who have courses on the Holocaust, they can choose for them the most important, the most emblematic documents. We have about 20 thousand different documents. Here is a list of personal funds of noted Bulgarian people since the Liberation. Among these archives there are very valuable documents about the fate of the Jewish community in Bulgaria.

So, in conclusion, the archives contain very rich and valuable resources for understanding the recent past and the fate of Bulgarian and Balkan Jews – resources which I wholeheartedly recommend to be used more frequently, both by teachers and NGOs, by institutions who work in this field.

So, for the 80th anniversary, we cannot invent new documents, but we will try to find additional documents with the help of “Shalom”, with whom tomorrow we will sign a Memorandum of Understanding.

Ms. Snezhana Yoveva:

Thank you, Assoc. Prof. Gruev!

Very intensive and very diverse work, done by the Archives State Agency. You have important partnerships with international museums, with experts, and this Memorandum of Understanding with “Shalom” – these contractual relations are evidence that we can do important and beneficial work for our society when there is will. Regarding the application for this collection to be included in the list of UNESCO for the Memory of the World, I think if we join forces together, maybe next year we could succeed in this. I hope you will find support and we are at your disposal, of course.

Now it is my pleasure to give the floor to Mr. Anavi from “Shalom” to speak about the active work of the Organisation in the preservation and promoting of this heritage.

Mr. Eli Anavi, President of the Regional Organisation of Jews "Shalom" – Sofia:

Thank you, Ms. Yoveva!

I was impressed by the presentations of the two gentlemen before me. We could see how there is an entity in Austria, which is directly subordinated to the Prime Minister in Austria, to encourage Jewish life and to fight antisemitism. This is one of our key

objectives actually – to promote the real, genuine Jewish life, and we would welcome this kind of commitment on behalf of the Bulgarian government. We have good examples of cooperation with various government institutions, local authorities as well. But a similar administrative structure of the government to coordinate all these activities, we could only dream about this kind of setting.

The preservation of the cultural heritage could be split into two – one side is the material cultural heritage: architectural monuments, cemeteries, schools, other buildings remained from the sizeable Jewish community in Bulgaria. You know, after World War II we had about 50 thousand Jews. There are about 5 thousand of us left. With our modest efforts, we are trying to preserve these monuments. We have a very good example in Vidin. When our organisation handed over to the Vidin Municipality the Vidin Synagogue, which had been left to the elements for decades and which will now start its new life, not as a religious building anymore, because unfortunately, the Jewish community in Vidin is just a handful of people. So, the building has no chance for religious life but there will be cultural life. There will be exhibitions, there will be archival material, and everybody who is interested in the rich former life of the Jewish community will be able to find what it is all about there.

We have other challenges as well. The Vidin Synagogue is not the only one that can live a new life. The Samokov Synagogue – the same way. We are ready to hand it over to the Samokov Municipality in order to find some funding. This is yet another beautiful synagogue – it is very close to the Arie family house. This family tree with a lot of branches and leaves – this is the genealogy of the Arie family. Their fortune was made through trade with Vienna. The Sephardic Jews from the Ottoman Empire, they had enjoyed a special status in the trade with Vienna, unlike the Ashkenazi Jews, who were subject to discrimination. With the Ottoman passport, they were able to have some serious commerce and the Arie family left its cultural imprint, which strongly suffered during the years of the Holocaust – two members of this family were hanged as speculators.

On the one hand we talk about the material heritage, but culture is a much broader concept, not only immovable property. Culture is the whole spiritual life, including that of the younger generation. So, we are doing our best to make sure that our members and our young people and children be brought up in the spirit of Jewish tradition. We also have an excellent example of good interaction with the Sofia City Council, and we will start works of a new building – that's a schooling compound. This has been in the pipeline for many years and it will be underpinned by the Ronald Lauder Foundation.

In terms of preservation of the Sephardic heritage, again what we are doing is pretty modest, but again everything we know about the Ladino language – that was the key language of Bulgarian Jews, most of which Sephardic Jews who left Spain 500 years ago. We have made a few documentaries, written a few books, the Summer Sephardic University. That is a language which is interesting to Spanish linguists – just imagine if you find somebody who can speak the language that the Patriarch Euthymius spoke, that was almost nine centuries ago. Our elderly ladies, they had djudeoespanyol, Ladino language, as their mother tongue.

So just briefly, our organisation is going out of its way to preserve the Jewish spirit and heritage, and we are open to further joint projects. I am impressed by the Archives State Agency, not only in terms of old printed books but everything related

to the Holocaust and the salvation of Bulgarian Jews, and the demise of the Aegean and Macedonian Jews – it has been documented and we can see these documents thanks to the Archives Agency.

Ms. Snezhana Yoveva:

Thank you for your contribution to today's discussion!

And now it is a pleasure for me to hand over to Desislava Todorova – she is the Deputy Mayor of Vidin on the Danube. She will present their efforts to breathe new life into one of the most beautiful synagogues in our country. Also, Vidin is a town that keeps the memory of this world-renowned artist – Jules Pascin. It is over to you to share about your efforts to restore this building and how you work with other institutions.

Ms. Desislava Todorova, Deputy Mayor for European Policies and Investments, Vidin Municipality:

My thanks to the organizers on behalf of Vidin's mayor for this invitation! The topic we are discussing here is important for the past, for the present and for the future!

We have put together this presentation. Its first part has information about the building itself, its history. The second one is about the project that Vidin is running under the "Regions in Growth 2014-2020" EU Operational Programme.

The Synagogue is Vidin's symbol and it is part of the post-Liberation development of the Danube city. It is in the vicinity of "Baba Vida" – that's another medieval monument. The building was constructed in 1894, similar to the Budapest Synagogue. It was based on donations by Jewish merchants from Vidin. It was also supported by Jewish merchants from across the country. The architect was an Italian, and it was quite colorful, with classic Jewish elements. It was a source of pride for the Jewish community in Vidin – it was named the "White Swan of the Danube".

The use of the building changed in 1950 when most of the Jews left Vidin as a result of the emigration to Israel. The building was used as a warehouse. In 1980, the City Council decided to transform the building into a concert hall. They started the works, but due to the changes in 1990, the collapse of communism, this renovation was halted. The building was left to the elements of nature and it started to fall apart.

It is the second largest Jewish temple in Bulgaria after the Sofia Central Synagogue. It is a cultural heritage monument and now is a property of the Vidin Municipality. It was transferred to the municipality 4 years ago by donation from "Shalom". The will of the donor was to restore the building and turn it into "Jules Paskin" Cultural Center.

It will be transformed into a Cultural Centre "Jules Pascin", and the property surrounding the building and the building will be turned into a tourist attraction – it will be a museum, exhibition space, park around the building. This is funded under the "Regions in Growth 2014-2020" Operational Programme. It is co-funded by the EU through the European Regional Development Fund, Axis 6 – "Regional Tourism". The works will last until April 2023. The total value is just under 10 000 000 BGN or 5 000

000 euro, and most of it is a grant. The rest – just over 1 000 000 BGN is a credit alone by the municipality.

The Synagogue is defined as a site of national importance. It is a long process to get this kind of registration, but Vidin Municipality has done what is necessary to start the project. As a result, a building permit was issued in May 2021 for construction works and works started. Once the project is completed, Vidin Municipality relies that the restored building will become a tourist attraction and a Cultural Center “Jules Pascin” – a French artist, who was born in Vidin. Some other cultural sites are in the vicinity, like the medieval fortress “Baba Vida”, the mausoleum of Antim I, the Church of St. Nicholas the Wonderworker, the Mosque of Osman Pazvantoğlu and the Danube Park. Tourists will also be able to learn about the history of Vidin after the Liberation and the role of the Jewish community in the modernization of the city.

There will be a space for a library as well, where there will be literature about the history and arts development in Vidin. The Synagogue is also suitable for various events, for concerts, exhibitions, etc. It can seat 180 people and the park around it can also offer a venue for various cultural events. There will be a tourist center as well. The Synagogue will again be part of the modern city scape – it will be a bridge between the past, the present and the future.

Thank you!

Ms. Snezhana Yoveva:

Thank you, Ms. Todorova! It is an ambitious project, not only for the region, but for Bulgaria as a whole. We will be hoping that the opening will really take place next year, in April, and all these spaces – the library, the concert hall, etc. will be fully functioning, there will be some virtual tours, etc. So, if you need any help, we could give you a hand in providing better visibility to all these products which will be offered in the Synagogue.

Now I would like to hand over to Assoc. Prof. Angel Djonev, one of our partners – he is the author of the exposition at the Dimitar Peshev’s House in Kyustendil. This is an important museum harboring the memory of the most prominent activist of the anti-Holocaust resistance and one of the Righteous Among the Nations. They have been partnering in the overall concept for the future exhibition to fill the museum with interesting artefacts.

Assoc. Prof. Angel Djonev, Regional Historical Museum Kyustendil, House Museum "Dimitar Peshev":

Dear ladies and gentlemen,

I would like to greet you on behalf of the management of the Regional History Museum in Kyustendil. The "Dimitar Peshev" Museum is one of our expositions.

The beginning of the House Museum "Dimitar Peshev" was not very long ago. This year marks the 20th anniversary of its foundation. In October, together with some representatives of the Ministry of Foreign Affairs, the State Institute for Culture, the Bulgarian Diplomatic Institute, together with citizens and guests of Kyustendil, we celebrated this anniversary.

It all started with the initiative for the restoration of Dimitar Peshev's house, which was in a serious physical condition and its location did not allow to exploit it as a site. We made a copy of the building in the central part of the city. The construction finished very quickly, within a few months, from early August to late October 2002. The Kyustendil City Council has the merit for that and the mayor as well, Kiril Aleksov, and also the Ambassador of the State of Israel then, H.E. Emanuel Zisman.

It is a precise copy of Dimitar Peshev's house. During its 20 years of history, a permanent exhibition was opened inside the high part of the building, between 2003 and 2013 – between the 60th and 70th anniversaries of the salvation of the Bulgarian Jews. Back in 2013, we had the permanent exposition located in the lower part of the building. For a number of reasons, mostly issues related to communication, we preferred the lower part to house the museum.

Mr. Gruev talked about the multiple artefacts, the wealth of information in the Archives State Agency, and we are showing some copies of documents and most of them are property of the Archives State Agency. Back then, some things were taken from the Ministry of Interior, but now they make up this collection in the Archives State Agency, the Military Archives in Veliko Tarnovo, and the State Archives in Kyustendil. We have used materials from the Dossier Commission, which currently keeps some interesting documents related to the saviors of the Bulgarian Jews and especially the five so-called Righteous Among the Nations. We have some digital photos as well from the Kyustendil Jewish community. The other important donor is one of the heirs of Dimitar Peshev.

Most materials are personally related to Dimitar Peshev. His niece lived in their apartment during the last 30 years of his life once he was out of jail, so she gave us some objects that belonged to him: his backpack – he was a keen tourist, and his photographic camera as well. Some of his belongings and the furniture were donated by the Bulgarian Parliament.

The heirs of the other four - Asen Suichmezov, Vladimir Kurtev, Ivan Momchilov and Petar Mihalev – could not provide articles due to what happened to them after 1944. For instance, Ivan Momchilov and Vladimir Kurtev. We tried to collect some original objects from them and some of the heirs gave us some materials related to Petar Mihalev.

There is an account of the anti-Jewish policy in the period 1940-1944. You can see some of the panels with significant moments here – the adoption of the Nation Protection Act which was anti-Jewish, the restriction of Jewish rights – of their rights of movement. One of the key accents was the deportation from the newly adjoined lands, the parts of what is now known as Republic of North Macedonia. And these are some of our artefacts that are Jewish cultural heritage of religious nature. Fortunately, we own the tombstone of the Jews who died in the Balkan wars in 1912-1913 and 1915-1918. On the left-hand side this is the plaque tombstone and this is a very important object. For many years it stood in the Kyustendil Synagogue which no longer exists – one of the few artefacts that remained from the Synagogue. Also a few other objects related to Jewish cultural heritage. And, of course, the David star which Jews were made to wear in the period of 1942-1944.

Another focus is the saving of the Bulgarian Jews. This is a contribution of people from Kyustendil in the so-called "Kyustendil Action" of 8-9 March, 1943 and then the

letter, which followed. The letter was written by Dimitar Peshev and it was signed by 43 MPs to be sent to Bogdan Filov, the Prime Minister. It is a well-known fact that there are several copies of the letter, it is also featured in the records of the Parliament from late December 1943. You can see it also in other places. We have 2 copies and we claim that these were the drafts. They were written on Dimitar Peshev's typewriter and he had made some corrections. They are a donation from the niece of Dimitar Peshev.

The last fragments are associated with the oblivion of these five Kyustendil residents and then their later recognition, and a few objects from the veneration of these five Righteous Among the Nations men from Kyustendil.

We believe that the house is a place of memory, the only one in Bulgaria, related to the salvation of the Bulgarian Jews. Dimitar Peshev's house also made a contribution to give some prominence to Vladimir Kurtev, a forgotten figure. We started an action to open up his dossier in Yad Vashem and recognize him as a Righteous Among the Nations in 2010.

In regards to the 20th anniversary, we started an initiative to commemorate the anniversary with at least 20 actions. They will be handed over to the National Initiative Committee, and it will start some specific work in organizing the initiatives. They include anniversaries from the birth or the death of these righteous men. If we look carefully at their years of birth and death, we can see that two of them have anniversary this year, and the rest will be commemorated as well. Another focus of our activities will be on March 9 next year, when we will have a few events – exhibitions, book presentations and some other events, among them a historical round table as well.

Thank you for your attention! You are welcome the Dimitar Peshev Museum in Kyustendil!

Ms. Snezhana Yoveva:

Thank you very much, Mr. Djonev!

It was really very important to hear about these new initiatives in the regional museums, in the municipalities, and you have 20 initiatives. We will be very happy as your partners to share your results, whether it be books or exhibitions, so that the information can reach wider public, as well as virtual products of your museum, which we would promote with pleasure!

Let me thank everybody who took the floor and showed us a broad palette of initiatives and efforts to preserve this rich and opulent historical legacy – all the experience in the State Archives; what our colleague Mr. Can shared about the efforts of the Austrian government, about a separate unit which is managing these policies, and using various tools, including national and EU funds; and for the Vidin Synagogue bearing the name of Jules Pascin; as well as the role of the “Shalom” Organisation in order to make all this legacy visible!

Assoc. Prof. Dr. Albena Taneva, Sofia University “St. Kliment Ohridski”:

Thank you so much! Extremely interesting panel indeed!

My first question is to Mr. Can. This extremely impressive Austrian Strategy

for combating antisemitism – it is obvious that it is set up in German, but could it potentially be used jointly with other documents from other countries? Is it just a national document, or do you have partnership with other countries, so that you can share your extremely good experience with countries like Bulgaria for example? We would be very thankful if we could use this document.

Also, I'm tempted to say that with the Archives State Agency we work in a very impressive manner, and just as a bridge to the next panel which I will be moderating, the Archives State Agency opened a special fund with materials from the National Contest for School Students when there are works of national significance related to the legacy of the Second World War and the fate of the Jewish population in Bulgaria. So, the appeal by Assoc. Prof. Gruev is very useful and the students in this room could share their ideas how useful it is to be able to use the archive in a digital environment, in a digital format.

And the cooperation with local authorities for me is one of the key topics for next year, because the 80th anniversary is not a holiday – it is an occasion to remember, to compare and to assess the tragic legacy of the Jewish population of those years. So every regional museum and every local authority has the potential to communicate this topic in a manner which is accessible for our contemporaries.

Mr. Angel Bandjov, Director of Human Rights Directorate, Ministry of Foreign Affairs, Republic of Bulgaria:

I would like to thank all the participants in this panel! I personally learned a lot about the Synagogue in Vidin, about the well-developing project there, also about the impressive collection at the Archives State Agency. It's very good that we have historians in our panel, so we learned new facts from them.

The conclusion is that the Bulgarian Jews have always been an integrated part of our society – they have the rights and the obligations as all other citizens, which I keep reiterating. So, when there are not well intended manifestations towards them, they have the full right to seek the cooperation of our institutions. And in response to the discussion from the previous panel, maybe sometimes institutions do not do enough. For sure, there are such cases but this is not intended. On the contrary, if I could summarise, all Bulgarian citizens have problems with our institutions, not just the members of the Jewish community. So, my experience is that the leadership of our Ministry understands problems when we report to them, our Deputy Minister Velislava Petrova as well, and we have always tried to do the maximum possible within the Ministry.

About the stone with the names in the Kyustendil Synagogue, which was very impressive, Ms. Dandolova told me that there was a research in the Bulgarian Military Archives, and during the wars for national liberation in the Bulgarian army there were proportionally the same number of fallen Jewish heroes in proportion to the Jewish population of those days. So, we have a historical tradition of integration and we can use it also as a stepping stone in our fight against antisemitism.

I wanted to ask Mr. Can about antisemitic incidents which fall beyond the threshold of criminal legislation which are not deemed crimes according to Austrian criminal legislation. What steps are taken then in such cases and is there such statistics? How

the statistics and the information is summarised? This is very important for us in view of our future Action Plan for Combating Antisemitism and Preserving Jewish Heritage.

Ms. Irina Nedeva, President of Association of European Journalists – Bulgaria:

I will add something to the previous question.

As somebody who works in the media, I am very impressed with what Mr. Can presented to us – the Austrian National Plan, the statistics which the previous question addressed as well. In the media we know but probably don't focus enough on it – when there are statistics and when such cases are reported, this means that the state is taking the matter seriously. When the statistics shows that there are no cases of “hate speech” or “hate crimes”, this means that the state in practice is not doing anything in this field. So, the conclusion we should make is not really in the benefit of our country, because similar manifestations, similar happenings, regardless whether is a lack of connectedness, disparity.

Apart from unreported cases, there are also “unreported” and “underreported” cases in the media. And we, the media, also have our blame in this. So, the state must take things seriously, and I thank the Austrian state for doing this!

Mr. Hakan Can, Deputy Head of Task Force Austrian-Jewish Cultural Heritage at the Federal Chancellery of Austria:

Regarding the document, we have the National Strategy in German, but also in English. You can download it on the Internet and also the implementation report. Of course, we would be happy to exchange, because I guess it's an issue not only Austria is dealing with, it's an issue all of us have to deal with. And if we could help, of course, why not! I guess it is also important to work together in terms of the implementation of the European strategy against antisemitism, not only the national, but also the European strategy. And we would be very happy if we could exchange our mutual experiences in this.

Regarding your question about the antisemitic incidents and the statistics, we established a committee and they are dealing with hate speech and their work is now ongoing – it has not finished yet. To be honest, we don't know now which tools are the best to collect this data. We have official incidents, but our Ministry of Interior collected the incidents without naming them “antisemitic”. They were named “incidents by far-right extremists” or “incidents by far-left extremists”, but not incidents in terms of xenophobia, racism, Islamophobia, antisemitism. So, antisemitism was not until now separated from the other incidents. And as I told you, the committee which we established just last year, they are dealing with this issue, but we do not have the results right now.

III PART

III PANEL:

Educational Initiatives for Holocaust Remembrance

Moderator: Assoc. Prof. Dr. Albena Taneva, Sofia University "St. Kliment Ohridski"

Assoc. Prof. Dr. Albena Taneva:

It is a pleasure for me that this topic was featured here. We focused on the issues of antisemitism and the capacity of today's institutions to cope with this chronic issue.

Our panel is named "Education Initiatives for Holocaust Remembrance". We have Assoc. Prof. Felicia Waldman. She is part of the delegation to the International Holocaust Remembrance Alliance from Romania, Ms. Alberta Alkalay, who is the head of the NGO "Alef", which is for Bulgarian-Jewish friendship. It has stood out as an organisation which in a very sustainable, very creative way works with young people, students, etc., in order to increase their awareness of history by organizing an international literary contest. She will present her long-standing work. Also Militsa Ivanova – she won the 9th International Competition organized by "Alef", and Stefania Manca, who is the Director of the Institute of Educational Technology of the National Research Council of Italy.

Assoc. Prof. Dr. Felicia Waldman, Deputy Head of Romanian Delegation to IHRA and Director of the Goldstein Goren Center for Hebrew Studies at the University of Bucharest:

Thank you for the invitation!

The topics of the conference show Bulgaria has understood that Holocaust education includes Jewish history. Because the Holocaust is not just about the number of people who were killed, how, where and how many were killed but also about an entire culture, lifestyle and heritage that was destroyed, and therefore in the current trends in Holocaust education the Jewish heritage is important.

Therefore, in Romania we have experience with involving students in preserving of the Jewish heritage through projects under the topic of Holocaust education during their courses. We have an optional course about the Holocaust, which has been around for a number of years now and which has been taken by several hundreds of the ten thousand history teachers in Romania. That is not a lot but still quite a number – about 200 every year. This course will become mandatory from next year.

So, first of all, the idea is to introduce students to the Romanian Jewish heritage. In this we have what we call an "alternative school week". In Romania one week during the school year is devoted to other types of activities – students, instead of going to school, go to museums, to various sites and do different types of activities. And in this regard one of the options they have is to visit Jewish sites that are related to Jewish heritage and the Holocaust.

Then we have the National Holocaust Remembrance Day, which is on 9th of

October when the first Romanian Jews were deported by the Romanian authorities. This is the National Remembrance Day and then of course we have 27th of January as the International Remembrance Day. On the 9th of October, it is mandatory that schools organize events – meetings with survivors, essay or drawing contests, book presentations, visits, etc. In this context again, we have visits to Jewish sites, related to the Holocaust.

These are the general options that the teachers have when teaching about the Holocaust. But then we have individual projects which have been very successful. An example for this is a booklet, which is written by high school students. A teacher from Arad – a town in northwestern Romania – invited her students to go out in the city and try to find out what is left of the Jewish heritage there – what is still up from the Jewish heritage because a lot was destroyed – who is still there not only from the Jewish community, but also from people who witnessed what happened during the Holocaust and to talk to these people, to take interviews, to take pictures and create the history of the Jewish community in Arad. This is a small book, written by students – they were taught how to look into archives, how to look for pictures, how to look for sites, how to look for people. This is entirely their work – under supervision but their work entirely.

In the book's content, we have the history of the Jewish community in Arad, information about sites and people. We also have data about the Jewish presence – what happened, what buildings were built, who was more important in the community. This is the emancipation of the Jews. These are pictures from the beginning of the 20th century, of interwar Romania, during the Second World War and the anti-Jewish legislation during the economic persecution, during the Shoah. There are documents as well. There are also pictures from the postwar period and the migration towards Israel and other countries. And there are pictures from the cemetery and from the Jewish community center and the synagogue, traditions, school, school institutions. Jewish businesses also, urbanism, buildings many of which still exist in Arad. There are the main rabbis, personalities, and so on.

Now, this is a student project, which involves students in knowing about the heritage of Arad, the relevance of the Jewish contribution to the economy, to the urban development, to the culture of Arad. And this is one way of preserving the heritage with the help of the students, who actually take ownership of what they are doing. This is the main idea behind this type of projects – they take ownership of these books, of this information that they are providing to the public so it's not just that they find out and they listen during the course, but they publish, as you see, they become famous. This is already on the Yad Vashem website and in the Yad Vashem archives, so they are there forever. And that makes them very proud.

I will now show you a second project which I initiated about 15 years ago. There are several places in Romania and Moldova with very important Jewish communities before World War II and today there are no Jews left, because they were all killed or deported and the few that remained migrated to Israel and other countries. This is one of these places – Târgu Frumos, where the Jewish community disappeared actually after WWII. During the Second World War, during the Holocaust this was one of the places where one of the Death trains, that took the survivors of the Iași pogrom to other places, was stopped and the many Jews who died were put in a mass grave in the Jewish cemetery. In 2008, I managed to organize a project to repair the cemetery walls and repair the

tombstones. And because there is no Jew left I thought “What will happen afterwards? After finishing the project, the cemetery will look good, but then who is going to take care of it? Because afterwards there is nobody to see what happens to the cemetery.” So, I involved schools and invited them to go on October 9 to clean the cemetery and organize some activity to keep it clean. To my surprise, in 2015, Super Youth Association, a student organisation, decided to take ownership of the cemetery and to go every year to clean the cemetery every year, they organize events there, and they try to take care of it especially because there is nobody else to do it.

And then the third website I'm going to show you actually involves the granddaughter of the woman who took care of the cemetery. Because there are no Jews left, the cemetery is in the care of a local person. In the sense that she has the key to the graveyard because the graveyard can be opened during daytime so people can visit. She is known in the city – if you ever go to Târgu Frumos, you ask about the cemetery keeper and everybody will know to direct you to her and she can come open with the key at any time. This is the tradition in Romania. So, the girl involved in this project, is the granddaughter of this woman and she has her own website where she promotes the cemetery, speaks about this legacy and about the importance of contributing, understanding that the history of the Jews in Romania is part of Romanian history. It's not a separate history. And this is something that has been a problem for many years and it's very good to see that the young generation understands better than the older generation. For the older generation it's been a challenge. For many years the history course in the schools and high schools in Romania was called “History of Romanians”, not “History of Romania”, and it included the history of the Romanians only. No minority was mentioned. Now students understand that this history is part of their national heritage and they are taking ownership, which is great.

Then I have another website to show you and that is the Centropa website. Centropa is an Austrian organisation, which is based on the idea of preserving the image of Jewish life before, during and after the Holocaust through pictures. Unlike the Shoah Visual Foundation, Steven Spielberg's Foundation, which is based on the films, the Centropa Foundation is based on pictures. However, once they managed to acquire a certain number of pictures, they stopped and transformed these pictures into educational tools. One of the tools are short films. They have their own films, the Centropa films, but they have created an international contest for short films where students create their own films. The very idea of the competition is very challenging – they are all happy to take part in it because they manage to obtain not just publicity, not just visibility, but also they obtain prizes, which are quite significant – they receive an amount, usually a few hundred euro in vouchers to buy electronics, which is very appealing for them. And in this regard of course, because students are very good at creating short films – they know better than any of us how to create music and moves. This is also a way to preserve Jewish heritage. But the most interesting thing is that it has several aspects – one of them is personalities, one of them is Jewish sites, heritage property, and the third one is cuisine. And you will not believe it, but most contests are in cuisine – most students like to try and cook Jewish food, film themselves cooking Jewish food and there are quite a number of such films.

I'm going to show you one that is related to of course Romanian Jewish Heritage and that is the Elias' legacy. And this is exactly legacy – that's why I chose this film:

Jacques Elias was the son of the Ottoman Sephardic banker and merchant

Menachem Elias and of Gracia Veneziana, the eldest daughter of the Sultan's vizier in the Romanian Principality, Hillel Manoach. He was born in Bucharest in 1844. Among many other things, he was the founder of the General Bank of Romania and an enthusiastic supporter of new industries such as sugar production. He also invested heavily in farming and agriculture, as well as in real estate. He bought 9 buildings in Vienna, 2 mercury mines in Dalmatia, shares in foreign stock exchanges and many more. He also developed the Grand Hotel Continental, built by his father Menachem Elias in 1885, based on the plans of the famous at the time Romanian architect I.I. Rasnovanu, and an Austrian architect, Enil Ritten Forster. Upon his death in 1923 he owned an immense fortune, estimated in 929 361 million lei, consisting in land and buildings, bringing in an annual income of 22 million lei. As his two brothers, Abraham and Heinrich, who lived in Vienna, and his sister, Esther Ernestine, who was married to Salomon I Halfon and was a lady-in-waiting at the court of Queen Elizabeth of Romania, were all rich and did not need his money, Jacques Elias, who never married and had no children, left his entire estate to the Romanian Academy on condition that it sets up a foundation bearing his father's name, Menachem Elias.

The Foundation was meant to grant scholarships, build a hospital, sponsor schools, universities and Jewish, as well as Christian charities and cultural societies. Among the beneficiaries were the București Hall, the Carol I University Foundation, the Faculty of Medicine, the Society for the Education of the Romanian People, the Queen Elizabeth Society, the Materna Orphanage and the Sephardic Boys and Girls School.

Students found out and are telling the others and this is available on YouTube for anyone to watch – their peers, their friends from other schools, from abroad, and their families, and for anyone who is interested. This is also showing the incredible donations that the Jews made to the Romanian public through this will. This is not the only example but is the best.

So, this actually shows you how students manage to learn and share about this legacy, about this heritage and this way the heritage is also made available to the general public and we can try to save it by showing these films and asking for funds, for sponsorship to preserve the legacy. This has been successful and I will just give you one example. In Iași we have a synagogue like the one you have in Vidin. It is the oldest one in Romania from 1673 and it has been recently renovated with funds from abroad of course, because in Romania we don't have such funds. And that was possible precisely because this kind of films. There was quite a promotion of this synagogue and eventually we managed to acquire the funds to repair it and now it is again open and it can be visited by the public.

And one last thing – we have what we call “The Night of Open Synagogues”, because somebody was saying here earlier about schools visiting synagogues. We have specific programmes between synagogues and schools, so that schools can come to the synagogue to see what the synagogue is like; what people are doing in the synagogue. For holidays the synagogues are open and we invite students to come and see the Jewish holidays. And we have a specific event, which is called "The Night of Open Synagogues" where the synagogues are open from 10:00 p.m. until 2:00-3:00 a.m. Anybody can come and visit and see what is all about, so that people can understand, because it's always harder to hate something you know, something you see, something you understand than something that is theoretical and abstract.

Thank you!

Assoc. Prof. Dr. Albena Taneva:

Thank you, Prof. Waldman!

Ms. Alberta Alkalay, Chairperson of Alef Centre for Jewish-Bulgarian Cooperation:

Good afternoon!

First, I want to thank the organizers for the invitation to take part in this important forum, as well as the winner of the 9th edition of the literary contest “Whoever saves one human life, saves a whole universe”. Militsa Ivanova is here to represent this contest. For the first time I participate in such event with so many people from different countries, representing different organisations with the same vision about preserving Jewish heritage and combating antisemitism. We are all aware that antisemitism is not only a Jewish problem and preserving our heritage is a civilizational issue – we preserve our culture as humanity.

We mentioned several times today the upcoming 80th anniversary since the salvation of the Bulgarian Jews and we asked the question: is it possible for this to happen again in modern times – the salvation of the Bulgarian Jews or of a different ethnic group? Is it a possible model for young people in the future? So the Centre “Alef” attempted to answer this question in a very unique way.

According to sociological research, 35% to 55% of the Bulgarian people have a very vague idea about antisemitism. Among young people only 26% have any knowledge of antisemitism. That is why we started the literary student contest “Whoever saves one human life, saves a whole universe”. This became a tradition – a national competition, and for a few years now it has been an international contest. It has a big promotion and a big feedback from the general public, a large number of competitions and as a result the young people and people in general realized how serious the issue of the antisemitism is and young people are convinced that the salvation of the Jews is possible in today’s circumstances as well.

The international competition covers 9 states amongst which Bulgaria, Slovakia, Austria, Hungary, Germany, Latvia, Poland, Ukraine, and Israel. Amongst the Bulgarian contestants there are Bulgarian Jewish people, Turkish, Armenians, Bulgarians and other ethnic groups. Most of them hadn’t heard of the Holocaust and antisemitism before they took part in the contest – they weren’t aware of these social phenomena and what their consequences are. In the process some of them had touched upon organisations with extreme right ideologies and the initiative by “Alef” and their participation in the contest managed to protect them from such ideologies. These young people realize that the events from 80 years ago are not gone forever and we shouldn’t let them again into our life. And today, when there’s war in Europe once again, the topic of the value of human life is much more relevant for those young people. It does not only frighten them, but it brings inspiration and the realization that it is normal, necessary and correct to help somebody else.

The contest manages to instill good human qualities. They have the Alef Social Network in which they exchange ideas, values, photos, video clips, and they are excited by the ideas of the salvation of the Bulgarian Jews from 80 years ago. They take part in different initiatives and they visit monuments, dedicated to the salvation of the Jews. They become real ambassadors of the cause as a result of being participants in the contest.

So, this mini-society wants and reacts to certain problems and issues in our contemporary society. Their attitude to the war in Ukraine is indicative for the fact that these young people are looking for good examples and they want to be such and to help other people.

I will show you a video:

Once again a war is being waged between brothers. How do I feel? I feel betrayed. Betrayed by the adults around me, who every day teach us to be good, to understand and help each other but on the other hand, they continue to argue, to wage wars and kill. They didn't understand that these crazy wars don't benefit anyone and their sins will be the only thing which will survive.

There are examples for strong personalities during wars in the world and in Bulgaria today. During the war between Russia and Ukraine a young Bulgarian priest, Ventsi Nikolov, walked 930 km to the Ukrainian border not once but several times to save as many Bessarabian Bulgarians as he could from the war. It is not necessary to be as strong as Hercules to do this.

What is our responsibility to the future? It means that our children should live better than we do. How is this achievable? By not repeating the mistakes of the past. Because stupid people learn from their own mistakes, and wise people – from the mistakes of others. So far it seems we haven't learned a lot but the future is still ahead and we should ask ourselves: what can we do? Because together we can do everything.

These are some of the winners of the 9th International Literary Contest. The best stories are published in a collection of stories every year. This collection is acknowledged by the Ministry of Education and Science as a unique collection of stories on the Holocaust written by young people for young people. When young people read something, which is written in an accessible language for them, it is much better.

Apart from engaging these young people to write on the issues of Holocaust, we invite them to the town of Burgas to the traditional award ceremony, which is part of a unique festival, "Friendship – Meaning and Salvation", because there is friendship which stands behind every salvation. We invite Bulgarian artists, writers like Georgi Gospodinov, Georgi Bardarov, and famous film directors. For this year there will be an even more interesting artistic programme. We have a unique virtual library on the Jewish problems and people can find information.

For the 9 years of "Alef" all this happened because of the enthusiasm and the financial support of the Municipality of Burgas. Maybe the state must start funding not only institutionally but in other ways as well such good practices. We managed to convince thousands of young people.

I would be happy to see you in June in Burgas at the awards ceremony, and why not take part in our events, which will be part of the celebration. Burgas is the only town in Bulgaria where such award exists and there is a youth activity on the subject apart from Kyustendil and a few other places in Bulgaria. Thank you for reaching out to me, because we really fight on our own to create this youth network and to provide the future saviors.

Assoc. Prof. Dr. Albena Taneva:

Thank you! I give the floor to one of the laureates of the 9th edition, Ms. Militza Ivanova.

***Ms. Militsa Ivanova, Laureate of the 9th International Student Literary Competition
“Whoever Saves One Human Life, Saves A Whole Universe”:***

Good afternoon!

My name is Militsa Ivanova. I study in the 12th grade at the Language School of Varna. My interests in history and culture led me to the literary contest "Whoever saves one human life, saves a whole universe", organized by "Alef". The topic of the contest made me look beyond pure facts, beyond pure history and learn more about these people who dared to fight against Holocaust and who made a big step towards human peace. These are actions of self-sacrifice.

The story I told is about the good in people. It intertwines the fate of a Jewish boy saved by a completely ordinary man, who dared to protect humanity and fairness. This person recognized and sheltered the pain of the other and showed empathy and kindness.

We live in a world which is a slave to anti-humanity and very conveniently forgets about the errors made back in history, which we shouldn't forget. The Holocaust is such a period from human history which seems to be put in the corner – we don't speak enough about those destructive years in which Hitler's ideology attempted to destroy an entire nation. My history teachers used to say that they're not allowed to discuss the topic of the Jewish problem in big details but these stories must be told in history textbooks. Moreover, Bulgaria became a factor in the fight against the inhuman attitude towards the Jewish people. We must learn about the history, the stories of ordinary people. We must learn about all those people, Bulgarian people, who were ready to lay on the rails in front of the trains deporting Jewish people towards the camps of death.

So, I wanted to continue to look for such stories of ordinary people when I was approved to take part in the Discover EU initiative. My trip started with the monument of the Holocaust in Budapest, the synagogue and the monument with the shoes on the banks of the Danube River – a touching monument about the misery and suffering of the Jewish people. I met Anna, whose husband was deported to Auschwitz and survived.

I took part in the International Festival, organized by Alef Centre and I can say that it is the stage for young people who have found and retold stories about the Holocaust. It managed to take me in the world of both history and literature. I remember the three unique days in Burgas and I'm grateful for my meetings with my most favorite Bulgarian writers –Georgi Gospodinov and Georgi Bardarov!

Assoc. Prof. Dr. Albena Taneva:

My thanks to Militsa for her inspiring presentation!

Now I'd like to turn over to Stefania Manca, Director of the Research Institute of Educational Technology of the National Research group in Italy.

Ms. Stefania Manca, Director of the Institute of Educational Technology of the National Research Council of Italy:

Thank you so much for inviting me to this very interesting event!

Today we heard about the social media and digital technology in a bad way, if I can say, as social media is a place of antisemitism, hate speech, fake news,

conspiracy theories, etc. Now I'd like to draw your attention on a very short overview of what is the potential of digital technology and social media for Holocaust memory.

We all know that collective memory is largely influenced by many things – political speeches, cultural heritage, but also by the media ecosystem. By media ecosystem I mean popular media, digital media especially in the last decades, and in my speech I'm going to focus on digital media – it's a broad category, and social media specifically. There's a very recent field of studies which is named "Digital Holocaust Memory." It's still a niche of research, but it's growing and its importance is increasing. It derives from the idea that the memory of the Holocaust is becoming mostly digital and transcultural. At the same time, digital Holocaust memory, education and research are strictly intertwined to each other with the history and development of media and development of a new educational remembrance practice.

The first example I want to share with you is named virtual survivors' testimonies and holograms. It's considered one of the latest frontiers of Holocaust memory in the digital space. This is a short video which tells the story of this project:

The Holocaust is an undeniable and horrific chapter in human history, in which 6 million Jews and countless millions of other people perished in genocide and crimes against humanity during the Second World War.

Dimensions in testimony is a new format of interview by which you can ask your questions of a Holocaust survivor who has videotaped answers to many questions, so that the questions that you have will be answered directly in person.

-What was life like before the war?

-I had a very happy childhood. I loved to be together with my family.

We understand very well the power of conversation between Holocaust survivors and the younger generation. We've seen it in our schools. We've seen it in our universities. That conversation, that moment of dialogue where I ask my question and I get it answered is just as magic in the room when that happens. And we wanted to try and find a way to preserve that as best as possible.

What's wonderful about conversing with these Holocaust survivors in this interactive form is that it's about you, it's about what you want to know. The conversation allows you to learn in a way that most suits your interests. And that's where the deepest learning takes place.

-Do you feel hope for the future?

-I always feel hopeful. If I wasn't hopeful, I wouldn't be talking to you or anybody else about my experience.

-I'm very happy that I was able to survive.

-And here I am. I was one of the lucky ones.

The questions that students have is what's driving the learning experience. And so we know that this is important because we're going to enable them to learn through their own curiosity.

We are almost out of time to have deep conversations with Holocaust survivors. If we don't have these conversations now, they will never take place.

Another chapter is represented by serious computer games. There are many examples of computer games about the WWII and the Holocaust. The serious game is called “Attentat 1942” and it’s about the attentat on Reinhard Heydrich in Prague. It’s a click and point adventure game which tells the story of what happened to some people who participated in the attentat in Prague at the time.

So, we go straight to social media now. I've been coordinating for two years an AIDA-funded project, which was named “Countering Holocaust distortion on social media”, promoting the positive use of Internet’s technologies for teaching and learning about the Holocaust. It was aimed at providing some guidelines and recommendations to museums and memorials of the Holocaust and of course about their use of social media. We’ve developed a lot of research activities. The project ended a few months ago and one of its main results is this publication, which is named “Addressing Holocaust distortion on social media” – it can be downloaded from our project’s website.

Why I’m talking about this? Because one of the problems that we saw is that there is a mismatch between scholarly debates and public knowledge about the Holocaust – not only among the younger generations but also among the general public. And the kind of materials that usually museums and memorials develop for their social media profiles are not generally suitable for the younger generations. So, among the many ideas and recommendations we provided, are the following: to expand historical knowledge on the Holocaust on social media, to promote and increase the digital culture of remembrance, and to know and address younger target audiences specifically.

Now we are going to see a few examples of social media projects which are based on the Holocaust memory and which are specifically developed for social media audience. The first one is Anne Frank's video diary and it is available on YouTube only. There is also a second season, which is about what happened to Anne Frank and her family after the arrest. The material is not taken from Anne’s diary, but from other kind of historical sources.

The second example, which is very popular because it opened a huge debate about the use of social media for Holocaust memory, is Eva's stories. This is an Israeli project, which was developed for Instagram and it’s based on the original diary of another Hungarian girl, Eva Hayman.

-Hi! My name is Eva. Welcome to my page! Follow me. This is my page for random thoughts, questions, my #BFFs. I live with my grandparents.

We thought that Eva Hayman was particularly unique in a sense that she was a very modern girl. And we felt like a child in 2019 could really connect to her.

-When they watch it, what do you want them to feel?

-Mostly I want the audience to fall in love with Eva Hayman the way I did.

Eva’s diary was reimagined on social media. (...)

It can be discussed if this is a proper way to commemorate the Holocaust or not. There has been a huge debate when this project came out. But from my perspective it has the merit to open up a debate about contemporary and new forms to commemorate the Holocaust and to engage especially the younger generation.

My last chapter is about TikTok in relation to the Holocaust. I’ve chosen two

examples of Holocaust survivors on TikTok. The first one is Lily Ebert. She's a well-known influencer on TikTok. She's 98 years old and she opened her TikTok account during the COVID-19 lockdown. She has almost 2 million followers and she published almost daily on TikTok, of course, with the help of her great-grandson, and she is doing amazing things:

"810 572. That is what I was. They didn't call me by my name. We were not humans. We were only a number. And they were taken also only for their number."

The second example is another Holocaust survivor, Gidon Lev. He lives in Israel. He's a little younger because when he was deported, he was only 6 years old:

This is Gidon Lev. He loves to dance and do TikToks. He's 87 years young and a Holocaust survivor. He also likes to deliver flowers every day.

This is Julie Gray, a writer from California. When Julie and Gidon met, they fell in love immediately. Together they wrote a book about his life.

And then they went viral on TikTok with more than quarter million followers and 6 million likes. Now they teach the younger generation about the Holocaust on the world's largest social media platform. This is an inspiring story about an unusual couple who defy expectations and remind us all that anything is possible.

"Hi everybody! It's Julie and Gidon and we would like to ask you to make a contribution to our Kickstarter campaign with a documentary – "The New Adventures of Gidon Lev". Any amount is helpful – small or large. Thank you everybody so much! We really appreciate your support!"

My last example is taken from TikTok as well but it is about preserving Jewish identity on TikTok. The topic in this case is the same, it is kosher food. I want to show you very briefly how it is done in two different culture styles. The first one is from a young Italian Jew talking about how to prepare kosher food. The second one is American from the United States. Two different styles. (...) The second example is taken from an American profile. (...)

Thank you so much for your attention!

Assoc. Prof. Dr. Albena Taneva:

Thank you all!

Each of the presentations was very touching, raised questions and showed how it is possible to do something to achieve good results with or without additional support.

I encourage our participants to take the floor for questions.

Mr. Angel Bandjov, Director of Human Rights Directorate, Ministry of Foreign Affairs, Republic of Bulgaria:

Thank you!

Thanks to Ms. Manca for this extremely energetic, lively and positive contribution. That's why we love Italy so much! We will use your know-how if you allow us because this approach is extremely effective.

I also wanted to tell Ms. Alkalay that the Ministry of Foreign Affairs disseminated

the information about your literary contest to all Bulgarian Sunday schools abroad, there are hundreds of them already.

Just one point. When Ms. Ivanova made her introduction I thought she said that there is something like a restriction on the teachers to teach the Jewish problems. As a deputy head of the Bulgarian delegation to the International Holocaust Remembrance Alliance, I don't believe that there is such thing in Bulgaria and prove me wrong if there are other representatives here. In Bulgaria there is a lot of information about the events, related to the Holocaust and there are requirements by the International Holocaust Remembrance Alliance on teaching this matter. That is why we became part of this organisation. And the Bulgarian delegation in this International Alliance has representatives of the Ministry of Education and Science, who take part in the task group during the plenary sessions of the organisation – two plenary sessions for each presidency usually.

My personal impressions from the discussion with the director, when I asked her about a participation in an international project for training teachers in Holocaust matter, she said that it was very difficult to find someone, because most of them had already attended such training courses. So it's difficult to find somebody who speaks the relevant language where the course is held and somebody who hasn't had such an education too. So, there is no such a restriction in our educational system, I believe. On the contrary, there are all the necessary materials, guidelines in the spirit and the atmosphere of the International Holocaust Remembrance Alliance.

Ms. Tanya Mihaylova, Director of the Bulgarian Diplomatic Institute:

Thank you! I don't have a question, but a comment comment, as we are as we are about to conclude our conference.

On what Ms. Alkalay and Militsa said, let me share that I attended the event in Burgas with great pleasure and I was strongly impressed by this youth network. Militsa's short story can be read soon on the digital platform announced by me – jewishheritage.bg, where you will find a lot of materials and I hope that you will use this opportunity.

Regarding the issue of whether institutions will be supporting such initiatives, trust me the Bulgarian Diplomatic Institute will always support such initiatives because our goal is to teach and inform young people. And Ms. Alkalay, you will have our support. We believe that the future belongs to the young people and our faith is in them.

This extremely competitive environment in social media as well could be harnessed to help with this topic. So, anybody who has similar platforms, please let us exchange links. Because only coordinated efforts will help us to reach all target groups we want to reach with our messages.

Let me express my huge gratitude to all the participants here in the conference! Every word that was uttered today, I will say it on behalf of Mr. Bandjov too, each word is important in the shaping of the National Action Plan prepared by the Ministry of Foreign Affairs.

Assoc. Prof. Dr. Albena Taneva:

Thank you, Ms. Mihaylova!

A question from the audience:

My name is Alexandra Gaitandjieva. My question is for Ms. Manca. I do find the opportunity to hear directly from Holocaust survivors on social media their stories and their memories of their experience amazing. However, do you find it strange that this heavy topic is presented so lightly? Because in my opinion as a young person it's a bit irresponsible. But maybe that's just personally me so how do you find this trend of making everything way too easier to understand for people my age? Thank you!

Mr. Hakan Can, Deputy Head of Task Force Austrian-Jewish Cultural Heritage at the Federal Chancellery of Austria:

I have a question to Ms. Alkalay. She just mentioned that youth from different countries are participating and my question is how do you find them? Which tool are you using?

A comment from the audience:

Good afternoon! Tsvetin Krastev, Public Administration student from Sofia University.

A brief comment about social media. Recently we witnessed something which happens probably for the first time on such scale – a very rich American rapper made antisemitic statements, extremely racist, and in less than 24 hours this person lost about a billion and a half dollars because a lot of the big sponsors suspended their contracts with him, and some of his employers as well. So this culture in the social media is to very quickly respond to such events and this placed antisemitism and combating it as essential topic in all world media.

Assoc. Prof. Dr. Albena Taneva:

We started with the statement that regardless of the big number of materials and opportunities to look at this historical heritage, a large percent of young people in many of the countries are not aware of the term and they don't know the essence of the Holocaust. Some of them think they know enough and they don't want to hear more. So, do you believe that when we talk about educational programmes the first thing we should think about is textbooks?

Maybe there are teachers who say: "We don't need to discuss this topic. There are other topics to be discussed as well." How can we reach teachers in the best possible way, so that there is more sensitivity, so that we are not only informed, but we also care? Because the care for the memory for the past cannot be the care of the dead. It's the care of us, the living. This is what this forum is about. The question it raises – that it is the task of all institutions.

A comment from the audience:

I just want to make a comment from the position of the parent of a child, which two years ago was in 4th grade in a central Sofia school. And in their history programme,

they had a short lesson about the salvation of Bulgarian Jews between the lesson about the wars in which Bulgaria took part in the 20th century and the industrialization and modernization of Bulgaria.

And suddenly this lesson appears – with 5 sentences, with all the heavy terminology, and the children had the task to make a presentation. The interesting thing was that these children asked a question in the classroom: “What are these Jewish people? Are they extraterrestrial?” This was actually a question asked 2 years ago in a central Sofia school – “What are these Jewish people?”.

So, we're talking about a central Sofia school, I won't name it. It is quite a good school, which claims to be sort of an elite school. So, children who are relatively competent in IT started using Copy/Paste and put this topic in their presentations and couldn't read out the terms, because they actually didn't know what they meant.

This is just an example. I have been working on this topic for years – I'm the curator of the Jewish Museum at the Sofia Synagogue, so I have the necessary background. The topic of my child was connected to the personal history of our family, our personal archive. With a few photos we told the story of a Jewish woman who lives in Bulgaria and how and why my daughter is today in Sofia amongst the other children and how her personal story corresponds to the story of her grandmother. And when we represented the star of David, which Jewish people were made to wear, this created a real furore and the children actually suddenly took this as a lightning and transformed the dry subject matter into something living, into a personal story.

And as I was listening very carefully, I don't know how many teachers have been through such training, which was discussed today. But, also, in a Sofia kindergarten there is an open class on religion – Easter is discussed and the teacher says: "Children, as you know, everybody throughout the world celebrates this day, Easter." Without any comment.

The Bulgarian educational system from 1st to 4th grade teaches children only to Copy/Paste and learn by heart. In our educational system, children do not learn to ask questions, to think, to analyze and to communicate. There is lack of empathy and the capacity to ask questions on a text. I think this is the root of our problem.

Thank you!

Assoc. Prof. Dr. Albena Taneva:

Thank you! We will give the floor to our panelists.

But let me invite everybody not to generalize. This is a huge topic that wouldn't be resolved today but brought us together in order to remain together and look for opportunities to solve this problem. Thank you!

Ms. Stefania Manca, Director of Research Institute of Educational Technology of the National Research Council of Italy:

First of all, thank you so much for raising this question! It is a huge topic of debate, of course, I told you before – is it appropriate or not to use TikTok or other social media in such a new and surprising way. I can reply in two ways.

I'm a researcher, so what I do is to investigate potentials and challenges, risks

and the good things that technology can do for teaching and learning. So, for now I'm especially interested in using TikTok. TikTok is not being used only by Holocaust survivors. Many museums and memorials have started to use TikTok since the lockdown, the pandemic, and they are doing very different things – more traditional, more innovative, more engaging, less engaging – it depends on who is doing what.

Personally, I think that there is a huge potential for the use of this technology. I think that they can be very motivating, engaging, they open up a door into the youth and the younger generation's world. Think about that Lily Ebert has almost 2 000 000 followers and each video collects hundreds of comments. There is antisemitism, there is hate speech as well. Especially Gidon Lev, who lives in Israel, shared the fact that being an Israeli is sometimes attacked in terms of anti-Zionism, of course, the well-known problem. And so there is antisemitism, there is anti-Zionism, there is hate speech but as far as I know, the good tends prevail.

So, there is a huge interest especially among the younger generation to talk with these survivors, to know more about the Holocaust history. One of the formats that is usually used is that online users tend to ask questions in the comments – “What happened to...?”; “What does this mean?”, etc. And what they do is to make short videos where they provide answers to the questions, so this is a real interaction with online users. It's not a one-way broadcast media, such as Facebook for instance where museums and memorials tend to provide one-way communication to their users. No, that's not the case on TikTok. On TikTok there is a real dialogue. They are starting to have a real dialogue between different kind of actors.

Ms. Militsa Ivanova, Laureate of the 9th International Student Literary Competition “Whoever Saves One Human Life, Saves A Whole Universe”:

Maybe I was misunderstood. I did not mean that there is a restriction or a ban, but we are often told that going in depth into this topic could bring division and hate between different people and nations, which I think is not good. Because we need more information and the media is a connection between people throughout the world, so I support its use.

Ms. Alberta Alkalay, Chairperson of Alef Centre for Jewish-Bulgarian Cooperation:

There was a specific question from Mr. Can: how we promote the terms of the contest and how we find the participants.

I am very grateful to our partners from the Bulgarian Diplomatic Institute, who disseminated the rules for the contest with the help of their branches abroad. And I work with several embassies like the Israeli Embassy, the Polish Embassy, the Slovakian Embassy, and they disseminate the information about our contest. They put the information on the websites of their educational ministries and anybody who is interested in these issues can take part in this contest.

We also have a patronage contract with Yad Vashem in Jerusalem and with the Polish Jewish Museum in Warsaw. They have also uploaded the information about our contest. We are also in a partnership with the Anne Frank Museum in the Netherlands.

Apart from noted institutions and organisations working in the field of the Holocaust, I addressed and contacted certain literary organisations abroad like the Union of Hungarian Writers, the Union of Slovak Interpreters and Writers – they upload information about us. Writers are some of the most sensitive and aware citizens in most countries. And through a number of personal contacts we look for all kinds of options. Our embassies help as well, and the international organisations, which I mentioned already – museums and cultural institutes for the legacy.

Assoc. Prof. Dr. Felicia Waldman, Deputy Head of Romanian Delegation to IHRA and Director of the Goldstein Goren Center for Hebrew Studies at the University of Bucharest:

Militsa is right in the sense that we have the same problem. Of course, there is no official restriction, but there is resistance from teachers. There are teachers who either totally avoid the subject, at least now that it is not mandatory and it will become mandatory next year, but right now we have teachers who avoid the subject or who deal with it very quickly or very basically, because they have various reasons, various sensitivities, various fears and so on. But it's true, it happens in other countries as well, so this is clearly happening to you to.

In regard to what was said earlier about the teaching system. The implicit message of what I was showing you about the student projects is that, of course, it depends on the teachers. The students could not do the projects without the teachers, and the teachers who understand that asking questions, that involving students in this research, in this project, in this way of learning is very important. Otherwise we do go to Copy/Paste and this doesn't help anybody. But of course we have teachers who do the same. I mean, it depends on the understanding of the teacher in regard to the teaching process. If the teacher understands that involving the student and having the student to ask questions is very important for the learning process than it advances. Otherwise we are still Copy/Pasting indeed.

Thank you!

Assoc. Prof. Dr. Albena Taneva:

Thank you so much for your answers!

In my capacity of a moderator I would like to summarize. What could be distinguished in this last panel today is two terms – communication and event. I think this is a good and positive way to conclude today's conference, because it is obvious that antisemitism is growing and the only way we can combat it is by creating alternatives for everybody to take part.

I thank you as a moderator and give the floor to Ms. Mihaylova for conclusive words!

Closing remarks

Ms. Tanya Mihaylova, Director of the Bulgarian Diplomatic Institute:

Thank you so much!

Yes, it is time to finalize this forum. Let me say that there were many people willing to take the floor today and at one point we thought that we should probably organize a two-day forum because the topic is vast. But let me come back to the goals of our project. One of the goals is to establish a network of partners that can multiply their knowledge through different groups – academia, NGOs, etc.

Of course, the end of this conference is not the end of our commitments. In the spring we plan to organize our next forum, which will be a national forum, and a big part of the participants here, I hope, will be able to come yet again, because we would like the Bulgarian general public to be involved in this discussion. We live in a very dynamic environment, this topic is complex and we need to continue discussing it.

The discussion today was complex, multi-layered. I attended part of it and just from what I attended and heard, this topic is endless. It won't be exhausted soon – we will continue discussing it. Everybody here is part of this network, which we want to keep alive and functioning. Everybody here, including our international participants and guests, let's stand together! There is no alternative.

Let me use the emotional words of Militsa, because she's the one who in 5-10-15 years will probably be attending such forums, while we will be resting and just observing. So, in her inspiring speech Militsa said that we should wake up and awaken the others, and the title of the contest – “Whoever Saves One Human Life, Saves A Whole Universe” – I join this. We are representatives of different institutions but at the essence of it is our human attitude – our attitude as human beings.

So, let me thank our foreign guests. For us this was a huge support not just for the organisation of the event, but for establishing contacts and move forward. We have representatives of the Council of Ministers and of the managing body of the Norwegian Financial Mechanism. I am grateful to our partners from Norway, because they helped us to organize this!

Representative of the Embassy of the State of Israel to the Republic of Bulgaria:

Thank you! I think it is important for us to express our gratitude on behalf of the Israeli Embassy in Sofia, first and foremost, to the organizers, so thank you very much – the Bulgarian Diplomatic Institute and the Ministry of Foreign Affairs! I feel we have learned a lot.

Thank you so much to the speakers for the fascinating discussions! And I feel beyond really having this brainstorming and hearing from really valuable examples, implemented in different countries as Austria and Romania. I think I live with the sense that we are all in this together. So, I really appreciate and thank every one of you for the efforts, the time that you have been investing not only in coming here today, but actually in combating this and really forming this coalition!

I would also like to thank Prof. Shavit for being here! And I also want to express our huge gratitude for the idea of having a follow-up conference – we are here and we are ready for more future collaborations! Good luck everyone!

Коректура и редакция:
Николай Крумов, Михаела Илиева, Никола Пейков, Емили Кагур
Proofreading and editing:
Nikolay Krumov, Mihaela Ilieva, Nikola Peykov, Emili Kadir

Прегпечат и печат ИК “Св. Георги Победоносец” ЕООД
Pre-print and print Publishing house St. George Victorious Ltd.

Проект DFPO-1.004-0001-C01 „Стратегическо сътрудничество между България и Норвегия в подкрепа на международните ангажименти на България за борба с антисемитизма и опазването на еврейското наследство“ е финансиран от Фонда за двустранни отношения на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Норвежкия финансов механизъм

Project No DFPO-1.004-0001 “Strategic cooperation between Bulgaria and Norway in support of Bulgaria’s international commitment to combating antisemitism and preserving Jewish heritage” funded under the Fund For Bilateral Relations of the European Economic Area Financial Mechanism and Norwegian Financial Mechanism

www.jewishheritage.bg

Повече информация за проекта:

More information about the project:

